

Gölcü

İŞIĞIN KALBI

Mevlana'dan Özlü Sözler

Saif Turhan

1021

IŒIĐIN
KALBI

Said Türkoğlu

1964 Eleşkirt doğumlu. İlk ve orta öğrenimini Ağrı'da tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde iki yıllık yüksek okul okuduktan sonra, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Cumhuriyet Üniversitesi'nde Yüksek Lisans yaptı. Bir grup arkadaşıyla birlikte Irmak Yazıları, Martı, Yitik Düşler dergilerini çıkardı ve yönetti. Yazılarını, bu dergilerin yanı sıra Zaman Gazetesi, Yedi İklim, Sızıntı, Yağmur, Sühan dergilerinde yayımladı. Evli ve dört çocuk babasıdır. Halen özel bir öğretim kurumunda çalışmaktadır.

Eserleri:

Yaz Hikâyeleri

Hikmet Pınarı

Yazarlık Ağacı

Kalbin Sularında

Yoklukta Hayat Var

IŒIĐIN KALBI

Hazırlayan
Said TÜRKOĞLU

İŞİĞİN KALBİ

Copyright © Sütun Yayınları, 2006

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Kalender YILDIZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Cafer Dereli

ISBN
975-9089-34-3

Yayın Numarası
34

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Aralık 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No:31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 00 Faks: (0212) 444 85 96

Sütun Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 09 99 Faks: (0216) 328 35 89
www.sutun yayinlari.com

İçindekiler

- 9 Önsöz
- 13 Adalet
- 15 Ağlamak, gözyaşı
- 17 Ahmak, ahmaklık, bilgisizlik
- 19 Akıl, nefis, akıllı kişi, akıllı geçinmek
- 23 Aldanış
- 25 Allah; Allah'ın lûtufları, Allah'ın kudreti, Allah'ın rahmeti, Allah'ın sanatı
- 41 Arayış
- 43 Arif, eren, mürit, şeyh, pîr
- 49 Âşık, âşıklık
- 51 Aşk
- 55 Bağlılık
- 57 Bakış, görüş, basiret, bakış açısı
- 63 Belirti
- 65 Bilgi, bilgin, bilgisizlik, marifet, hüner
- 69 Birlik, beraberlik, dayanışma
- 71 Can, beden
- 77 Cömertlik
- 79 Çalışmak, amel, gerçek kazanç
- 81 Değer bilmek
- 83 Denge
- 85 Denklik
- 85 Dert, bela, gam, keder

- 89 Din, din duygusu, din ışığı
 91 Dost
 95 Dua, yakarış
 97 Dünya, ahiret, dünya ehli
 99 Düşman
 101 Düşünce
 103 Eşler
 105 Fani, fanilik, baki, bekâ
 109 Gaflet
 111 Gençlik
 113 Gönül, beden, gönül ehli
 117 Göz
 119 Güneş, gündüz
 121 Güzel, çirkin
 123 Hak, hakikat, gerçek, yalan, gerçeklik
 125 Hâl, hâl dili
 127 Halk
 129 Hasta, hastalık
 131 Haşır, mahşer, kıyamet
 135 Hayvan, hayvan canı
 137 Hedef
 139 Helâl lokma
 141 Her şey aslına döner
 143 Hırs
 145 Hikmet, sır
 149 Huruf-ı Mukattaa, Kur'an-ı Kerim
 151 Huy, iyi huy, kötü huy, tabiat, karakter
 153 Işık
 155 İhlas, samimiyet
 157 İhtiyaç
 159 İhtiyat

İÇİNDEKİLER

- 161 İmkân
163 İmtihan, imtihan sırrı
165 İnanç, inanma, iman
167 İnsan
169 İrade, ihtiyar, iştiyak
171 İtaat
173 Kadın
175 Kâfir, kâfirlik; mümin, kâfir
177 Kaza, kader
179 Kılavuz, rehber
181 Kıskançlık
183 Kibir
185 Korku
187 Kötü, kötülük, kötüler
189 Kul, kulluk, amel
193 Liyakat
195 Mal, mevki, hırs
197 Mânâ
199 Mesnevi
201 Meyve
203 Mucize
205 Muhasebe
207 Namaz
209 Nefis
211 Olgun, ham, olgunlaşma
213 Öfke, garaz
215 Ölçü
217 Ölmeden ölmek, ölüm, ölümsüzleşmek
219 Ömür
221 Padişah
223 Peygamberimiz, Efendimiz Muhammed (s.a.s.)

- 225 Peygamberler, peygamberlik
227 Pişmanlık, son pişmanlık
229 Rahmet, merhamet
231 Rızık
233 Sabır, sebat, tedbir
237 Sanat, sanatçı
239 Sebep, imtihan sırrı
241 Sevgi, sevgili
243 Sır, sırdaş
245 Söz
249 Şehvet, hırs, kötü huylar, zina, göz zinası
253 Şekil, mânâ, şekilcilik
255 Şükür
257 Taklit, taklitçi, gerçek
259 Tamah
261 Tedbir, temkin, tedbirsizlik
263 Terbiye
265 Tevazu
267 Tövbe
269 Tuzak
271 Unutmak
273 Vahiy
275 Varlık, yokluk, yok olmak, kendinden geçmek
277 Yemek, az yemek, açlık
279 Yol, yolculuk
281 Zaman, zamanın vefasızlığı
283 Zenginlik

Önsöz

Mesnevi üzerine bugüne kadar birçok çalışma yapıldı. Mevlana'nın bu en meşhur eserindeki hikâyeler onlarca kitapta derlendi. Ama bu derlemeler, Mesnevi'nin ruhunu yansıtmaktan uzak kaldı. Bu çalışmalarda hikâyelerin yalnızca macera boyutu öne çıkarıldı. Şüphesiz mesaj vermekte öykünün, kıssanın önemli bir yeri vardır; ama Mesnevi öykülerinin önünde, sonunda verilen ince mesajları, özgün bir söyleyişle sunulan nükteleri, sıradan bir olay hatrına feda etmemek gerekirdi.

Mevlana, bu akıbeti sezmiş olacak ki Mesnevi'nin bir yerinde: *"Kim bu kitaba masal derse, masaldır ona; fakat bunu, kendi bali olarak gören kişidir er kişi."* diyor.

Bugün Mesnevi'deki hikâyeler, çeşitli değiştirmelerle dilden dile dolaşüyor; ama çoğunun Mevlana'ya ait olduğu bile bilinmiyor, söylenmiyor.

'Mesnevi' denince çoğu kimsenin aklına yalnızca 'hikâye' geliyor, hâlbuki aslolan, Mesnevi'deki hikâyelerin başında ve sonunda yer alan beyitlerin derin anlamlarına dikkat etmektir. Kanaatimizce, Mevlana Hazretleri asıl bu mesajlar amacına ulaşsın diye işin içine hikâyeleri katmıştır. Ne yazık ki günümüzde daha çok, manasından koparılmış kuru hikâyeler ortalıkta dolaşmaktadır.

Uzun bir yolculuktasınız, iki yanınızdaki tabiat güzelliklerini seyrede seyrede ilerliyorsunuz. Ve yolunuzun bazı

menzillerinde alımlı mücevherlerle karşılaşılıyorsunuz, yolculuğunuz hep bu güzel karşılaşmalarla devam ediyor. Bu uzun yolculukta kimi zaman yoruluyor, önünüze çıkan bazı mücevherleri fark edemiyorsunuz ve onlardan faydalanamıyorsunuz, yol yorgunluğu, dikkat dağınıklığı derken yoldaki mücevherlerin önemli bir kısmını görmüyorsunuz ve onlardan mahrum kalıyorsunuz.

Uzun Mesnevi okumalarının sonunda tamamlanmış bu çalışmada biz, okur için Mesnevi yolculuğu boyunca yolumuza çıkan bütün mücevherleri bir araya getirme gayreti içinde olduk. Ve altı ciltlik eserdeki hikemî cevherler konu konu tasnif edilerek bir mânâ ve duyarlık sofrası şeklinde, kavrayışı sıkı okuyucunun faydasına sunulmak üzere hazır hale getirildi.

“Kavrayışı sıkı okuyucu” diyorum çünkü bu özdeyişlerden ancak nitelikli ve sabırlı okuyucu yeteri derecede faydalanabilir. Zora talip olan ve adamakıllı bir söz sarhoşluğunu göze alan bu sofraya buyursun! Bu çalışma ile Mevlana'nın tefekkür ve ibda gücü daha iyi anlaşılacaktır kanaatindeyiz.

Canı sıkıldığında veya zaman geçirmek için birkaç sayfa kitap okuyanları dışta tutarak, gerçekten okumayı bir yaşam biçimi, bir insanlık ödevi sayanlar için bu çalışma çetin ceviz bir maden yatağıdır. Nitelikli ve sabırlı okumaların önümüze sereceği özgün ve zengin tatlar içeren bir maden yatağı.

“Okuma” denince içinde tatlı bir iştihak, derin bir iç çağıştırsı hisseden herkes “Mesnevi'nin ruhu” sayılabilecek bu söz sofrasından bir şeyler devşirecektir. Yeter ki biz, çağın müzmin hastalığı olan kolaycı, modacı, derinliksiz ve tekdüze anlayışlara iltifat etmeden zahmetli bir söz avcılığını göze alalım.

Kitabı hazırlarken sözlerin konu konu tasnif edilmesinde oldukça zorlandığımızı belirtelim. Bazı sözlerin çok farklı anlamlar içermesi, birkaç konu başlığı altında ele alınmasını

gerektiriyordu. Tekrardan kaçınmak için her söz, tek konu başlığı altında ele alınmıştır.

Bu kısa girişi yine Mevlana Hazretleri'nin sözleriyle bitirelim: "Ormandaki ağaçlar kalem olsa deniz mürekkep olsa gene Mesnevi'ye son yoktur. Toprak durdukça, kerpiç döken, dört tahtadan meydana gelmiş kalıba balçık döküp kerpiç yaptıkça Mesnevi'nin şiiri de sürer gider. Hatta toprak da kalmasa, balçık da kuruyup tozsa onun denizi coşar, köpürür, köpüklerinden toprak düzer."

"Gökyüzünün merdivenidir bu söz; kim bununla çıkarsa gökyüzünün damına ağar."

Said Türkoğlu

Haziran, 2006, Malatya

Adalet

• Adalet nedir? Her şeyi yerine koymak. Zulüm nedir? Bir şeyi yerine koymamak, yerinden başka bir yere koymak.

• Allah bana; “Ey adalet sahibi” dedi; “bir hasmın sözünü, öbür hasım olmadıkça dinleme! İki hasım da huzura gelmeden verilen hükümde gerçek meydana çıkmaz.”

• Kalem gaddarın elinde oldu mu şüphle yok ki Mansur, darağacına çekilir.

• Kendine gel de kötü dalı kes, buda; güzel dala su ver de yeşert. Şimdi ikisi de yeşildir ama sonuna bak; bu yok olur gider; diğerindense meyve biter. Bahçenin suyu buna helaldir, öbürüne haram; aradaki ayrılığı sonunda görürsün vesselam. Adalet nedir? Ağaçları sulamak. Zulüm nedir? Dikene su vermek. Adalet bir nimeti yerine koymaktır, su emen her kökü sulamak değil.

• Kuyumcu, ben o ceylanım ki avcı, göbeğimdeki misk yüzünden tertemiz kanımı döktü. Ben ovanın o tilkisiyim ki postum için başımı kestiler. Ah, ben o filim ki filci dişimi elde etmek için yaraladı beni, kanımı döktü benim. Beni, benden aşağılık birisi için öldüren, bilmiyor ki kanım uyumaz benim.

Ağlamak, gözyaşı

- Yüce Padişah, gözyaşını üstünlükte, şehidin kanıyla bir tutuyor.

- Yaşlı gözlerden toprağa damlayan yaşların her katresinde yüzlerce cevap var.

- Ağlayış, gülüş, gönlün gama batması, sevince kavuşması... Bil ki her birinin apayrı bir madeni vardır. Her birinin bir mahzeni, bir hazinesi vardır; bil ki anahtarı da kapıları açanın elinde.

- Birisi müftüye gizlice sordu: “Birisi namazda feryat edip ağlasa, acaba namazı bozulur mu, yoksa bu caizdir de namazı bozulmaz mı, daha mı olgunlaşır?” Müftü: “Gözyaşı denen o yaş, ne için akıyor, ona bakman gerek.” dedi; “O, ne gördü de ağladı? Gizlice ne gördü de gözyaşları coşup kaynağından akmaya başladı? O yakarışlarla dolup boşalan kişi o âlemi görmüşse namazı o ağlayış, o feryat ediş yüzünden daha da parlaklık elde eder. Ama ağlayış beden zahmetindense, bir yastansa ip de koptu, iğne de kırıldı.”

- Zoru bırak da ağlayıp inlemeye sarıl; a yoksul, acıyış, ağlayıp inleme yüzünden meydana gelir. Zorda kalmış susuzun ağlayıp inleyişi gerçektir; yalancılıktan soğuk soğuk ağlayışsa azgının ağlayışıdır. Yusuf’un kardeşlerinin ağlayışları düzendir; içleri hasetle, illetle doludur onların.

- A sersemce gülün, gülmenin tadını tattın, bir de ağlamanın tadını tat; çünkü ağlamak, şeker madenidir.

- Evet, yarım dinar, pek az bir şey ama ele geçmesi, çocuğun ağlamasına bağlı, helva isteyen çocuk ağlamadıkça acıyış

denizi coşup köpürmez. A kardeş; çocuk, senin göz çocuğundur, bunu iyice bil ki muradına ermen, ağlamana bağlı. Muradına ermek istiyorsan bedenindeki göz çocuğunu ağlat.

- Günde beş kere; kula, namaza gel de ağla, sızlan, diye ağlayış çağrısı var. Müezzinin, “haydin kurtuluşa!” diye bağırması var ya; o kurtuluş, bu ağlayıp sızlanıştır.

- Lûtf kâbesine uçamıyorsan, çaresizliğini çare bulana anlat. İnleyip ağlamak, güçlü bir sermayedir; baştanbaşa rahmettir, pek güçlü bir dadıdır. Dadı da ana da çocuk ne vakit ağlayacak diye beklerir dururlar. Allah da sizin ihtiyaç çocuklarınızı, ağlasın da süt meydana gelsin, diye yarattı.

- Ey bir şeyden haberi olmayan bulut gibi ağlayan, ey görüş sahibi şeyhe uyup ağlayan! Allah için, Allah için olsun, Allah için a vefalı mürit; taklitten de faydalanabilirsin ama: “O padişahın ağladığını gördüm, ben de onun gibi ağladım.” deme sakın; çünkü bu, münkirliktir. Bilgisizlikle, taklitle, zanla dolu olan ağlayış, o inanılır, güvenilir erin ağlayışına benzemez. Onun ağlayışını, kendi ağlayışınla kıyaslama; bu ağlayışla o ağlayışın arasında uzun bir yol var. O ağlayış, otuz yıllık savaştan sonraki ağlayış... Aklın oraya ermesine imkân yok. Orasıyla aklın arasında yüz konaklık yol var, oraya giden kervandan aklın haberi var sanma.

- Mum gibi gözyaşı dökersen, evin aydınlığı olursun, mum gibi evi aydınlatırsın.

Ahmak, ahmaklık, bilgisizlik

- Ahmaklar baş olmuşlardır da akıllılar, bu yüzden başlarını kilim altına çekmişlerdir.

- Bir akdoğan, bir kocakarıya versen, kocakarı, iyilik olsun diye doğanın tırnaklarını keser. Oysaki doğan, asıl o uzun tırnaklarıyla iş görür, onlarla avlanır; kör kocakarı ise onun tırnaklarını kesiverir de: “Anan nerdeymiş ki, tırnakların bu kadar uzamış a ulu kuş!” der.

- Hava, suyu nasıl azar azar çalarsa ahmak da dininizi öyle çalar. Taşa oturan kişinin sıcaklığını taş nasıl alırsa ahmak da senin hararetini alır, sana soğukluk verir.

- Her aşağılık kişi, Davudluk davasına girer; anlamayan, ayırt edemeyen de el atar, ona yapışır. Ahmak kuş, bir avcıdan kuş sesini duyar da o yana uçar.

- Ahmaklığın, bilgisizliğin yırttığı şey, artık yama tutmaz; ey öğütçü, oraya hikmet tohumunu pek ekme.

- İşini gevşek tutan kumandan, iyiden iyiye bunalır kalır; çünkü ahmaklığı yüzünden ne ardı görür o, ne ölü.

- Âlemin parça buçuklarından her biri ahmağa düğümdür; ustaya düğüm çözüş. Birine şekerdir, öbürüne zehir gibi; birine lûtuftur, öbürüne kahır gibi.

- Düzenle, geçici şeylerle dolu birini gördün mü, dudaklarını yum, kendini bir küp haline koy. O, suyun düşmanıdır; onun önünde oynayıp durma, yoksa onun bilgisizlik taşı küpü

kırar. Ehil olmayanlara sabretmek, ehil olanları parlatır, nerde bir gönül varsa sabır, artırır o gönü.

- Ahmağın rüyası aklıncadır; onun rüyası da kendisi gibi değersizdir, hiçbir Şeye yaramaz.

- Kulağın varsa kendi kulağınla işit; ahmakların kulaklarına ne diye rehin oluyorsun?

Akıl, nefis, akıllı kişi, akıllı geçinmek

• Bil ki akıl, bir başka akılla eş oldu mu kötü iş işlemeye de engel olur, kötü söz söylemeye de; fakat nefis, bir başka nefisle dost oldu mu cüz'i akıl, temelleşir, işsiz güçsüz kalır.

• Akıl gemisi battı mı insan, gök kubbeye güneş kesilir.

• Akıl ikidir; birincisi, çalışarak kazanılan akıldır. Onu, mektepteki çocuk, nasıl bilgi bellerse o çeşit beller, öğrenir, elde edersin. Öbür akılsa Allah ihsanıdır; onun kaynağı, can içindedir. Bilgi suyu, gönülden kaynayıp coştı mu o su ne kokar ne eskir ne de bulanıp sararır. Tahsille elde edilen akıl, ırmaklara benzer; yataklarından akar da eve öyle varır, ulaşır. Aktığı yol bağlandı mı akamaz. Sen kaynağı kendi içinde ara.

• Bahtı yaver kişi bilir ki akıllı geçinmek iblistendir, aşksa Âdem'den. Akıllılık, denizlerde yüzmeye benzer; yüzenlerin azı kurtulur; onların sonları boğulup gitmektir. Yüzmeyi bırak, ululuktan vazgeç, kini at; yüzdüğün su, ırmak değil, çay değil, denizdir, deniz. Hem öylesine bir deniz ki sınırsız... Kıyısı, bucağı, dibi, durağı, sığılılacak, yeri yok; yedi denizi bile bir saman çöpü gibi kapıverir. Ama aşka gelince; o, seçilmiş erlere gemi gibidir; gemideki adam, afete az uğrar; çoğu kurtulur gider. Akıllılığı sat da şaşkınlığı al çünkü akıllılık, bir zandır, şaşkınlıksa görüş. Mustafa'nın huzurunda akli kurban et; Allah'im yeter bana de, Allah'im yeter!

- Akıllı kişi aza çoğa bakmaz; çünkü ikisi de bir sel gibi akar gider.

- Akıllı ona derler ki elinde meşalesi olsun; o meşaley-le öne düşün, yolculara kılavuzluk etsin. Yarım akıllı da bir akıllıyı kendisine göz edinmiş, ona uymuş kişidir. Kör, kendisini yedenin elini nasıl tutarsa o da, elini o akıllıya vermiş, onunla görür hale gelmiş, onunla çevikleşmiş, yücelmiştir. Bir arpa ağırlığında bile aklı olmayan eşeğe gelince; onun hem aklı yoktur hem de akıllıyı bırakmıştır. Olgun bir aklın yoksa özü, sözü diri bir akıllının karşısında kendini ölü say, ona sığın. Böyle olmayan kişi, diri değildir ki İsa'ya solukdaş olsun; ölü de değildir ki İsa'nın soluğuyla dirilsin.

- Delilikten uç da gene akla doğru at sür... Eğreti kanat, göğe uçurur mu adamı hiç?

- Ey aklı Allah'a hediye getiren! Orada akıl, yolun topra-ğından daha değersizdir.

- Her akılda gizli bir yargıç vardır; kimi isterse, düzenle baştan çıkarır.

- Hevanın ve hevesin gözü açtır; içinde bulunduğu çağı görür ancak, akılsa din gününü düşünür. Aklın iki gözü de işin sonundadır; o, gül için dikene katlanır, onun zahmetini çeker.

- Kâfir bile akıl azlığı hastalığına tutulmasın; şomluğu, bulutta yağmur bırakmaz.

- Akıllı kişi, işin sonunu gönlüyle önceden görür, bilgisi az kişi ise işin sonunda, o iş olup bitince görür.

- Akıllılar, önceden ağlarlar; bilgisizlerse işin sonunda başlarına vururlar.

- Hiç şüphe yok ki akıllarla gönüller, arşandır; perde ar-dında, arş ışığıyla yaşarlar.

- Sen akıllı bir kişinin gölgesine sığın da, gizli gizli sava-şan, sinsi düşmandan kurtul.

- Akılım olsaydı, kötülüğe engel kesilseydi kılıç, elimde üstünlük aleti olurdu. Güneş gibi ışık saçan bir akıl gerek ki ancak doğru yolda, gerçek olarak kılıç çalsın. Benimse parıl parıl parlayan, ışın düzgününü gören aklım yok; peki, ne diye silahı kuyuya atmayayım?

- Akıllı kişi, Firavunların, Ad toplumunun başına gelenleri duyunca şu varlıktan vazgeçer, bu ululanmayı da bırakır.

- Eşeğin, kendisini kötülükten koruyan aklı olmadığı halde rahmeti, merhameti bol Allah, onu hiç de mazur görmüyor. Peki, a yüce sevgili insan, o soluktan, peygamberlerin o sözlerinden kaçarsa nasıl mazur olabilir?

Aldanış

- Aldanış terzisi, ömür atlasını ayların makasıyla parça parça keser.

- Alım satımda garaz tellallık ederse bir Yusuf'u, üç arşın beze alabilirsin. Canın bedenden ayrılışı sırasında da şeytan, iman incisine tellal kesilir. Ahmak, tezce satıverir imanını; hem de o darlık çağında bir ibrik suya satar. Oysa o, bir hayaldir, ibrik değildir; o tellalın maksadı, adamı imanından etmektir. Sen şimdi sağ esenken, semirip şişmanlamışken gerçeği, bir hayale vermektesin; her zaman, madendeki inciye, satıyor, yerine bir çocuk gibi ceviz alıyorsun. O ecel gününün hastalığında da işin bu olursa görülmemiş, şaşılacak bir iş değildir bu. Hayalinde bir şekil belirmiştir; cezive benzer ama kırdın mı görürsün ki içi çürümüş, kof! A emin er, dünya, çürümüş, kof cevizdir; pek sınamaya kalkışma onu, uzaktan seyret.

- İnsan, kendini ucuz sattı; atlastı, tuttu da kendini bir hırkaya yamadı.

- Yüzyıllar boyunca gelip geçenler, hep bu dünya kuyusuna düştüler; her biri, bu kuyuda kendi aksini gördü. Kuyuda ne görünürse, bil ki dışarıdadır o; yoksa o aslan gibi sen de tepetaklak düşersin kuyuya. A filan, o kükremiş aslan, kuyunun dibinde diye tavşan, yoldan çıkardı onu. "Kuyuya gir de oç al ondan; sen ondan üstünsün, kopar kellesini." dedi. O taklide uyan aslan da tavşana maskara oldu; kendi hayalini görüp coş-

tu, köpürdü. Bu görünen Őekil, suyun, beni bana göstermesi değil mi? diyemedi... Sen de bir dűŐmana kin güttün mü a altı yöne alt olan kiŐi, altı yönde de yanılır; yanlıŐ iŐlere dalarsın. Onda görünen dűŐmanlık, Hak'tan aksetmektedir; Allah'ın "kahır" sıfatlarından türemiŐtir o. Ondaki suç, sendeki suçun cinsindedir; o huyu kendi tabiatından yuyup gidermen gerek. Çirkin huyun, sana ondan göründü; çünkü o sana karŐı bir aynaydı. Güzelim, kendi çirkin huyunu aynada görünce vurma aynaya. Yüce yıldız, suya vurmuŐ, sen de tutmuŐ, yıldızın aksine toprak saçıyorsun.

Allah; Allah'ın lûtufları, Allah'ın kudreti, Allah'ın rahmeti, Allah'ın sanatı

- Gizli şeyler zıddıyla belirmede; Allah'ın zıddı yok, bu yüzden Allah gizli kalır.

- Ey aşağılık dünyaya sabredemeyen! Allah ayrılığına nasıl dayanabiliyorsun. Nasıl?

- Suçluların iniltilerinden çıkan ödağacı kokusu, şu güzelim gök kubbenin yücesine dek ağar. Bunun üzerine melekler, Allah'a yalvarırlar: "Ey her duayı kabul eden; ey kendisine sığınılan! İnanmış kulun yalvarıp yakarıyor, senden başka dayanacak bir kişi bilmiyor. Sen yabancılara bile bağışlarda bulunursun, her iştahlı, dileğini senden diler." Allah buyurur ki: "Onu hor gördüğümünden değil, dileğini vermede geciktirmem, ona yardım etmenin ta kendisi. İhtiyacı, onu gafletten uyardı, benim katıma getirdi; ihtiyaç, onu perçeminden tuttu da sürdü, benim yanıma çekti. İhtiyacını giderir, duasını kabul edersem gene o oyuna dalar. Canla gönülden, gönülü kırık, göğsü yaralı, ağlayıp inleyerek, ey sığınılan, ey yardımını dilenen, diye yalvarıp yakarıyor; ama onun sesi, onun o; "Ya Rabbi" demesi, sırlarını söylemesi hoş geliyor bana."

- Tokluk Allah'tandır ama tabiat ehli, nasıl olur da ekmezsiz doyar? Lûtuftur Allah'tandır ama beden ehli, çayır çimen perdesi olmadıkça o lûtfu eremez. Fakat beden perdesinin vasıta

oluşu kalktı, can perdeden sıyrıldı mı, o vakit Musa gibi ayın nurunu koynunda bulur insan. Bu hünerler, suyun gönlünün, Allah lûtfuyla dopdolu olduğuna tanıktır.

- Gönlün çaresi, insanı halden hale sokan Allah'ın lûtfudur, vergisidir; O'nun vergisini elde etmek için de kabiliyet şart değildir.

- Bil ki ahdinde Allah'ı dayanak yapan kişi, canını ipliğe döndürür de çevresinde döner, dolaşır, o ahdi örer durur.

- İblis, Âdem'in ayağını adamakıllı sürçtürmüştü; ama Âdem Allah'a dayanıyordu, elinden tutanı Allah'tı. Âdem bir dağdı, yılanla dost olsa ne çıkar? Panzehir madenidir o, ona zarar gelmez.

- Bütün yaratıklar Allah'ın gücüne karşı, iğne önündeki gergef gibi acizdir.

- Huyu yaratanla, peygamberin huylarını besleyip geliştirenle uzlaş; O'nun huylarıyla huylan. Böyle oldun mu O'na bir kuzu verirsin, karşılığında, bir sürü verir sana; zaten her sıfatı besleyip geliştiren, olgunlaştıran, Rab'dir.

- Oğul, bütün dünyayı testi bil; hem de ağzına dek bilgiyle, güzellikle dopdolu bir testi. Fakat bu bilgi, bu güzellik, dolu oluşu yüzünden kabına sığmayan Zat'ın, güzellik Dicle'sinden ancak bir katredir.

- Bütün âlem, doğu, batı, her yan, o ışıkla ışıklanmış; fakat sen kuyuda oldukça sana vurmaz seni ışıtmaz ki! Kuyuyu bırak da köşklere, bağlara, bahçelere git, burada ayak direyip durma, inat etme, inat kutsuz bir şeydir.

- Allah'ın lûtfu, su içsin de bitkiler bitirsin diye toprağa boğaz bağışlar. Sonra, toprakta yaratılan yaratıklara da çayırı otlasınlar diye boğaz ihsan eder.

- Kim Allah mumuna “püf” derse kendi ağzı yanar, o mum söner mi hiç!

• Ölçüye sığmayan ışık nerde parladıysa orda küfür, iman kesildi, şeytan Müslüman oldu.

• Sen'siz ışığımız yok; sopasını tutup yeden biri almayınca körün hali nic' olur?

• Bir adımda binlerce tuzak bile olsa, Sen bizimle olduktan sonra hiç gam yok bize.

• Allah saçısından bir ışık elde edemeyen, böyle bir ışıkla parlamayan toprak, içinde inciler bulunan toprakların sohbetini anlamaz.

• Hiçbir şeyden haberi olmayan biri, bir yıkık yerde ansızın bir define buldu; bundan sonra da artık her yıkık yere koşmaya başladı. Sen de yokluktan, yoksulluktan bir inci elde edemediyse artık yoklukta yoksullukta inci arar mısın hiç? Zan, kendi ayaklarıyla yıllarca koşsa, gene de burnunun direğinden ileriye geçemez, ileriye göremez. Burnuna gizlilik âleminden bir koku gelmedikçe burnundan başka bir şeyi görebilir misin? Söyle!

• Bu görünen, bir belirti, bu hiçbir şey değil; iç yüze varırsan, bunun yirmi mislini görürsün: Şehre bağdan, bir dal getirirler; bütün bağı bütün bostanı nasıl getirsinler şehre? Hele bir bağ ki gökyüzü bile onun bir yaprağı... Hatta o iç; şu dünyaysa kabuk sanki. O bağa bir adım bile atamıyorsun, fazla koku al da nezlen geçsin bari. Geçsin de bir koku al; al da o koku, canını o yana çeksin; o koku, gözlerine fer versin. Yakup Peygamber'in oğlu Yusuf, koku için: "Şu gömleği babamın yüzüne sürün." dedi. Beş duygu, birbirine bağlanmıştır; beşi de bir yüce asıldan bitmiştir. Birinin gücü öbürlerine de güç verir; her biri, geri kalanlara sakilik eder. Gözün görmesi aşkı çoğaltır, gözdeki görüş de gerçeği artırır. Gerçeklik, her duygunun uyanıklığıdır; böylece de duygulara tat, eş-dost olur.

• Bir karınca, kâğıdın üstünde giderken kalemi gördü, onu övmeye koyuldu. Bir başka karıncanın da gözü keskindi; kalemi

övene: “Parmakları öv çünkü hünerin, parmaklardan meydana geldiğini görüyorum.” dedi. Gözü, ikisinden de daha aydın olan bir başka karıncaysa: “Ben kolları öveceğim; çünkü parmaklar, kolların cüz’leri.” dedi. Bu böyle uzayıp gitti... Kalemde o güç yoktur ki kendi başına onların haberlerini sahifelere yazsın.

- Bana gayb âleminden eşi, benzeri olmayan öyle hediyeler geliyor ki insan onları istemeye niyetlense aklına bile getiremez. Siz yeraltındaki madenî altın yapan bir yıldıza, güneşe tapıyorsunuz; yüzünüzü güneşi yaratana döndürün. Gökyüzündeki güneşe tapıyorsunuz; değeri yüce canlarınızı hor bir hale koyuyorsunuz. Güneş, Allah buyruğuyla bizim aşçımızdır. Ona, Allah dersek aptallıktır bu. Allah, güneşini tutarsa ne yaparsın; o karartıyı nasıl giderirsin ondan? Geceleyin seni öldürmeye kalkışsalar, nerde güneş ki ona sızlanasın; ağlayıp aman dileyessin ondan? Başa gelenler de çok defa geceleyin olur; o zamansa taptığın, ortada yoktur.

- Bizden şekil düzmek, Sen’dense o şekle can vermek. Yok yok, yanlış; zaten bu da senden, o da senden.

- Çıkrığın dönüşü, ipin sarılmasına, boşalmasına sebeptir; fakat çıkrığı döndüreni görmemek de kötü bir şeydir. Sakın ha sakın, dünyadaki şu sebep iplerini, şu başı dönmüş felekten bilme. Bilme de felek gibi eli boş, başı dönmüş bir halde kalma; özsüzlükten çıra gibi yanma. Yel, Allah buyruğuyla ateşi yer, sömürür. Ey oğul, gözünü açarsan yumuşaklık suyunun da Allah buyruğuyla var olduğunu görürsün, öfke ateşinin de. Yelin canı Allah’ı bilmeseydi Ad kavmini ayırt edebilir miydi hiç? Hud, inananların çevresine bir çizgi çizmişti; yel oraya varınca yumuşuyor, hafifliyordu. O çizgiden dışarıda olanlarıysa havalara kaldırıyor, havada paramparça ediyordu. Tıpkı bunun gibi Şeyban-ı Rai de sürünün çevresine bir çizgi çekerdi, Cuma geldi de namaz vakti oldu mu, kurt saldırmasın diye öyle yapardı.

Hiçbir kurt o çizgiden içeriye girmezdi; hiçbir koyun da çizgiden dışarıya çıkmazdı. Allah erinin çizdiği dolaylı çizgi, kurdun hırs yelini de yatıştırdı, koyunun hırs yelini de... Böylece, ecel yeli de ariflere, Yusufardan gelen yel gibi yumuşak, güzel eser. Ateş İbrahim'e dış geçiremedi; çünkü Allah seçkinydi o, nasıl ısrabilirdi onu? Din ehli de şehvet ateşi ile yanmaz; geri kalanları ise o ateş alır, ta yerin dibine götürür. Allah emriyle kabaran deniz dalgaları, Musa'nın adamlarını tanıdı, Kıptilerden ayırt etti. Allah buyruğu gelince yer, Karun'u altınlarıyla, tahtıyla dibine dek çekti, yuttu.

• Ellerin sonuncusu, Allah'ın kudret elidir; deniz, şüphe yok ki sellerin vardığı, kavuştuğu yerdir.

• Ey güzel yardımcı, yoku gören gözü, varı görür bir hale getirmeye gücün yeter senin.

• Ululuk güneşinin yalımlarından ışısız kalan gönül evi de çifit evi gibi dardır, karanlıktır; sevgi bağışlayan Allah'ın zevkinden mahrumdur.

• Gökten yağmur yağdıranın, rahmetiyle ekmek vermeye de gücü yeter.

• Her eser sahibi eserleriyle görünüyor sana; peki, nasıl oluyor da Allah'ı, eserleriyle görmüyorsun?

• Ey Allah'ım, elde edilen her şey senden; bütün âlemin bağışlamaları, senin bağışlamanın vuran ışığından zerre.

• Her suyun akıp varacağı yer olan padişahın denizi, sele kapılanı, dereye dalanı nasıl bilmez?

• Dert çağında, ölüm çağında o yana yönelirsin; fakat derdin geçti mi, nasılsın? O yana yabancısın. Mihnet çağında Allah'ı anarsın; mihnet savuştu mu yol nerde, demeye başlarsın. Bu, Allah'ı şüphesiz olarak bilmemenden ileri geliyor... O'nun hakkında şüphesi olmayan, O'nu şüphesiz olarak tanıyan boyuna O'nunladır.

• İğne yordamından iki iplik geçemez; mademki tek kat-
sın, gel, geç şu iğne yordamından. İpliğin iğneye bağlantısı
var; iğne yordamından geçer. Ama bu iş, devenin harcı değil;
deve iğne yordamından geçemez. Devenin cüssesi, riyazetler,
ibadetler makasından başka bir şeyle incelir mi hiç? Bu işe Al-
lah'ın (kudret) eli gerek a yiğit! Çünkü Allah'ın (kudret) eli,
her olmayacak şeyi var eder. O'nun elinde, her olmayacak şey,
olacak hale gelir; her baş çeken yatıştır, ram olur.

• Kimi şeyleri eserleri yüzünden seviyorsun; peki, niçin
eserleri bağışlayandan haberin yok?

• Kulum, köleyim o kişiye ki her konakta, bir sofraya
başına çökeceğini ummaz. Adamın, bir gün evine ulaşabilmesi
için birçok konakları bırakıp gitmesi gerek. Demir, kıpkırmızı
oldu ama kıpkırmızı değil o; bir ocağın verdiği iğreti bir
ışık o. Pencere yahut ev aydınlanırsa, aydın sanma; güneşin
verdiği aydınlıktır o; bunu bil. Her kapı, her duvar, aydınım
ben; başkasının ışığıyla aydın değilim, benim ben, diyebilir.
Güneş de der ki: "A olgunlaşmamış; ben bir batayım da senin
ne olduğunu belirir." Yeşillikler: "Biz kendiliğimizden yeşerdik;
sevinçliyiz, gülüyoruz, pek güzeliz." derler. Yaz mevsimi de
der ki: "A toplumlar, ben geçip gidince görürsünüz kendinizi."
Beden, güzellikle, alımlı nazlandııkça nazlanır; çünkü can,
gücünü-kuvvetini, kolunu-kanadını gizlemiş. Cesede der ki:
"A çöplük, sen kimsin ki? Bir iki gün benim ışığımla yaşadın.
Nazından, işvenden dünyaya sığmıyorsun; hele bekle, senden
bir çıkayım da gör!"

• Allah'ın bal arısına öğrettiği şeyi ne aslan yapabilir, ne
yaban eşeği. Bal arısı, taze balla dolu petekler kurar; Allah, o
bilgiden bir kapı açmıştır ona. Allah'ın ipekböceğine öğretti-
ğini hiçbir fil bilebilir mi? Topraktan yaratılmış Âdem'e Allah,
bilgi öğretti de ta yedinci kat göğe dek her yanı o bilgiyle

ıştı. Bir katre olan gönle, öylesine bir inci düştü ki denizlere, göklere bile verilmedi o.

- Allah, gerçekte yok olan şu bedeni alır; vehmimize sığmayan bir sultanlık bağışlar. Birkaç katre gözyaşı alır, şekerin bile haset ettiği Kevser'i verir. Sevdalı, dumanlı ahı alır, her aha karşılık, yüzlerce kârlı mevki verir.

- Birisi, ekmek almak için ekmekçi dükkanına koştu; fakat ekmekçinin güzelliğini görünce de can verdi gitti. Birisi, hava almak için gül bahçesine gitti; derken bahçivanın yüzü, ona seyir seyran yeri oldu. Hani kuyudan su çeken bedevi gibi, o da Yusuf'un yüzünden ab-ı hayatı tattı. Musa, ateş elde etmeye gitti; öylesine bir ateş gördü ki ateşten vazgeçti. İsa, düşmanlardan kurtulmak için sızdı; o sızrayış onu dördüncü kat göğe yüceltti. Buğday başağı, Âdem'e tuzak olmuş da varlığı, insanlara başak kesilmiş. Doğan, yem için tuzağa yönelir; derken padişahın bileğini, ayağında bulur; devlete, ikbale ulaşır. Çocuk, babası kendisine ihsanda bulunacak, kuş alacak ümidiyle mektebe gider, hüner, bilgi elde eder. Ben de bu kapıya, bir şeycik istemek için geldim; fakat dehlize girer girmez yüceldim, başköşe oldum gitti. Ekmek ümidiyle armağan olarak su getirdim; fakat ekmeğin kokusu beni cennetlerin başköşesine götürdü.

- Bundan önce kendi kanatlarımla uçuyordum; şimdiyse hareketim, adalet sahibi padişahın eliyle. Gelip geçici oynayış benden uçtu gitti; fakat şimdi hareketim, kımıldayışım, ölümsüz; çünkü O'nun eliyle ve O'ndan.

- Sen'in herkese getirdiğin lûtuf, bir sebep, bir dayanak aramıyor; güneş pisliklere de vurur. Işığı, o pislikten ziyan görmeyiz; üstelik o fişki, kurur da yakacak olur.

- Allah, niyaz ehline bağışlarda bulundu mu o bağışlarla beraber bir de uzun ömür verir onlara. Nimeti de ölümsüzdür onun, nimet verdiği de...

- Tutulmadan, kekeleymeden yüz kitap okusan, Allah takdir etmediyse aklında hiçbir şey kalmaz. Ama kulluk eder de kitap okumazsan yeninden, yakandan görülmemiş bilgiler elde edersin. Musa'nın avcu, koynunda ışımlandı, gökteki aydan da aydın bir hale geldi.

- Yıldız sayısızdır; ama güneş "bir"dir; birdir ama ona karşı yıldızların yapıları paramparça olur, yıkılır gider. Binlerce fare baş çıkarsa, kedi ne korkar, ne çekinir. Topluluk, beden çokluğuyla olmaz; bedeni, ad gibi yel üstünde duran bir şey bil. Farenin gönlünde bir topluluk duygusu olsaydı, gayrete gelirdi de birkaç fare oraya toplanırdı; mühlet vermeden, fedai gibi kedinin üstüne atılırlardı. Biri gözünü pençeler, oyardı; öbürü dişiyle kulağını yırtardı; bir başkası, yanını delerdi, onun bu topluluktan kurtulması mümkün olmazdı. Ama farenin canında topluluk duygusu yoktur; kedinin sesini duydu mu canı bedeninden fırlar. Fare, düzenbaz kediye karşı kaskatı kurur; isterse farenin sayısı yüz bin olsun. Kalabalık koyundan, kuzudan kasaba ne gam; akıl çokluğu, uykuyu giderir mi hiç? Mülk sahibi O'dur; aslana yürek verir de yaban eşeği sürüsüne saldırır aslan. Çatallı boynuzlu yüz binlerce yiğit geyik, aslanın saldırısına karşı yoka döner. Mülk sahibi O'dur; güzellik mülkünü Yusuf'a verir de ak buluttan süzülen tertemiz yağmura döndürür onu. Bir yüze yıldız parıltısı verir; bir padişah, o kıza kul olur, köle kesilir. Bir başkasının yüzüne kendi ışığını salar; gece yarısında her iyiyi her kötüyü görür.

- İnsan, o cömertlik denizinin inci hazinesinden inciler elde ederse aklı artar. Böyle bir yardımla gönül, hünerle dolar; gönüllükten de yücelir, gözü de aydınlanır. Çünkü şu göze vuran ışık, gönül ışığıdır; gönlün öldü mü, gözün de görmez olur. Gönül kendisine akıl ışıkları vursa o ışıklardan, iki göze de pay verir. Bil ki gökten yağın o kutlu yağmur, gönüllere gelen ilhamdır; sözün gerçek oluşudur.

• Şu gelip geçici yeryüzü bile ekin vermezlikte bulunuyor; bundan daha çok geniş olan Allah'ın yeryüzü, nasıl olur da ekin vermez?

• Testici, testiyle uğraşır, onu yoğurup yapar; testi hiç kendiliğinden genişler, uzar mı? Tahta, dülgerin eline sığmamıştır, o eli yurt edinmiştir; böyle olmasaydı, kesilir miydi, başka tahtaya eklenir miydi?

• Bulutun kulağına o söyleyen, ne söyledi de bulut gözlelerinden misk gibi gözyaşları dökmeye başladı? Allah, toprağın kulağına ne okumuştur da toprak, murakabeye varmış, susmuş kalmıştır.

• Allah, birisinin perdesini yırtmak isterse, gönlüne temiz kişileri kınama isteği verir. Fakat Allah birisinin ayıbını örtmek isterse o kişi, nefis yüzünden ayıplara bulanmış kişilerin bile ayıplarını söylemez.

• Gönülde Allah sevgisi iki kat oldu mu şüphe yok ki Allah da seni seviyor.

• A pisler, hadi gelin bana, ben, Allah buyruğuyla huylandım.

• İnsan Allah'tan ışıklanırsa, Allah onu seçer de melekler secde ederler ona.

• Öküzle eşeğe şekerden ne fayda var? Her canın başka gıdası var. İnsanın asıl gıdası, Allah ışığıdır, ona hayvan gıdası vermek layık değildir.

• Allah, insana sonuna göre bir ad takar; halkın taktığı iğreti ad gibi değildir o. Âdem'in gözü de tertemiz ışıkla baktı, gördü de ona adların canı, içyüzü belirdi. Melekler, onda Allah ışığının parlamadığını gördüler de secdeye kapandılar, onu ağırladılar.

• Dilden, zandan, şüpheden temiz göze yüz binlerce yıllık yol var, desem az söylemiş olurum. Ama sakın ha, gökyü-

zünün ışığından ümit kesme; Allah dilerse bir anda ulaşıverir sana. Onun kudreti, her anda yıldızlardan madenlere yüzlerce tesirler göndermede. Gökyüzünün yıldızları, güneşle ay, karanlıkları giderir ya; Allah yıldızı, Allah sıfatlarına mazhardır o yüzden daha da tesirlidir.

- Varlık âlemi çarelerle dopdolu ama Allah, sana bir pencere açmadıkça hiçbir çaren yoktur.

- Birisi sana “kese” meselesini sorarsa, de ki: “Allah defnesi keselere sığmaz ki!”

- Allah’ın verdiği altın defnesi, sen ölüp toz toprak altına girsen de seninledir; geride kalacak mal değildir. Cenazenin önünde önünde koşar gider; mezarda eş dost olur sana, gariplikte arkadaşlık eder. Ölüm günü için bu solukta öl de ölümsüz bir aşkla kapı yoldaşı ol. Sabır, çalışıp çabalama perdesi ardında, narçiçeği gibi yüz görmede, ikiye ayrılmış murada eriş saçlarını seyretmede. Gam, çalışıp çabalayan kişinin önündeki aynaya benzer, bu zıdda, zıddının yüzü görünür. Zahmet zıddından sonra onun zıddı yüz gösterir yani genişlik, parlaklık görünür.

- Bendeki canın canı, gönlün diriliğidir; demek ki Sen’in vergin, onun vergisinden de üstün.

- A hüneri eksik kişi, söyle bakalım, evin bir yapıcısı, bir mimarı olması mı daha akla uygundur, yapıcısı, mimarı olmadan kendi kendine kuruluşu mu? Oğul, bir düşün, yazıyı bir yazanın bulunduğu mu daha akla uygundur, yazanı bulunmayan yazı mı akla uygun? A töhmetli, “cim”e benzeyen kulak, “ayın’a benzeyen göz, “mim”e benzeyen ağız, nasıl olur da bir yazan olmadan yazılır? Aydın mum, yakanı olmadan mı yanar, yoksa bir bilgi sahibi yakan olunca mı? Güzel bir sanat eseri, kör bir çolağın elinden mi çıkar, yoksa eli uz, gözü görür birinin elinden mi, hangisi daha yerinde?

• Altı yönde ateşler içinde kalanı ancak altı yönü yaratan kurtarır.

• Doğru yola, yok yoksul bir halde girdiniz mi aslan da sizindir, aslan avı da çünkü O tertemizdir, noksan sıfatlardan münezzeh olmakla övülür; güzel şeylere de muhtaç değildir, öze, kabuğa da.

• Ahmakçasına, mızraktan acıyış umma; mızrağı elinde tutan padişah'tan um. Mızrağa, kılıca nasıl yalvarıyorsun? O, bir yüce kişinin elindeki tutsak!

• Hani Nuh, o inciden ışıklandı da can denizinin havasında inciler yağdırdı. Hani İbrahim'in canı o ışıkla ışıklandı da hiç kayırmadan ateş yalımlarına daldı. Hani İsmail, o ışığın ırmağına düştü de su verilmiş hançere boynunu, başını uzattı. Davud'un canı, onun yalımlarıyla kızıştı da demir, elinde yumuşadı gitti. Süleyman, onun kavuşma sütünü emdi de devler, buyruğuna girdiler, kul köle kesildiler. Yakub, onun kazasına baş koydu da oğlunun kokusuyla gözü aydın oldu. Ay yüzlü Yusuf, o güneşi gördü de o yüzden, rüya yormada o kadar uyanık oldu. Sopa, Musa'nın elinden su içti de Firavun'un saltanatını bir lokma yaptı, yutuverdi. Meryem oğlu İsa, o ışığın merdivenini buldu da tez elden dördüncü kat göğün yücesine çıktı. Muhammed, o mülkü, o nimeti buldu da bir anda ay değirmisini ikiye bölüverdi. Ebubekir, sadakat delili kesildi de öyle bir padişaha arkadaş oldu, Sıddık dendi ona. Ömer, o sevgilinin delisi divanesi oldu da gönül gibi gerçekle aslı olmayanı ayırdı, Faruk oldu. Osman, o apaçık görüşün ta kendisi oldu da feyizli bir ışık elde etti; iki nur sahibi oldu, kendisine Zi'n-Nureyn dendi. Murtaza, onun yüzünden inciler saçtı da can ovasına Allah aslanı oldu. Cüneyd, onun ordusundan yardım gördü de mertebeleri arttıkça arttı, sayıya sığmaz oldu. Bayezid, onun lutfuna yol buldu da Arif-

ler Kutbu adını Allah'tan duydu. Kerhi, onun haremine bekçi oldu da aşk halifesi kesildi, soluğu Allah soluğu oldu. Edhem oğlu, neşeli bir halde bineğini o yana sürdü de adalet padişahlarına padişah kesildi. Yüz binlerce gizli padişahın o ışık sayesinde başı yüceldikçe yüceldi.

- Hak, hep görür, görür ama huyu, örtmektir; ancak haddi aşarsan yaptığını, meydana koyan, seni rezil rüsve eden de O'dur.

- A yiğit, ırmak sana arı duru görünüyor; ama dibinde pislik var. Yol bilen anlayışlı pir, Nefs-i Küll bağlarına ark açar. Irmak, kendi kendisini nereden arıtacak? Adamın bilgisi, Allah bilgisiyle fayda verir. Kılıç, sapını nereden kesecek? Yürü, bu yarayı cerraha göster de iyileştir. Hiç kimse yarasının kötülüğünü, çirkinliğini görmesin diye her yaranın üstüne sinek üşüşür mü? O sinekler, senin düşüncelerindir, mallarıdır; yaran da hallerindeki karanlık. O yarana pir merhem koyarsa sızısı o zaman yatıştır; feryadın o zaman biter. Yaralı, kendi yarasına kendisi merhem koyunca iyileşti sanır; hâlbuki oraya ancak merhemin ışığı vurmuştur. A sırtı yaralı, aklını başına devşir de merhemden baş çekme; iyileşince de bu iyiliği, merheme ışık olandan bil, kendinden bilme.

- Allah'ın yaratışı, bizim işlerimizi meydana getiriyor, bizim işimiz, Allah yaratışının belirtileri.

- Tohum olursan kuşcağızlar dererler, devşirirler seni; gonca olursan çocukcağızlar koparırlar seni. Tohumu gizle de tümünden tuzak kesil; goncayı gizle de damdaki otlara dön. Kim güzelliğini mezada çıkarırsa yüzlerce kötü kaza yüz tutar ona. Kötü gözler, öfkeler, kıskançlıklar, tulumlardan su boşalır gibi başına boşalır. Allah lûtfuna kaçmalı, ona sığınmalı; çünkü o canlara binlerce lûtuflar saçmış dökmüştür.

- Yalınlık, ne yücelere ağmaktır, ne aşağılara inmek; Allah'a yakın olmak, varlık hapsinden kurtulmaktır.

• Hakk'ı tanıyan iki göz sahibi olursan iki dünya alanını da dostla dopdolu görürsün.

• Gönlün çaresi, insanı halden hale sokan Allah'ın lûtfudur, vergisidir; O'nun vergisini elde etmek için de kabiliyet şart değildir. Hatta kabiliyet şartı da O'nun vergisidir. Vergi, ihsan; içtir özdür, kabiliyetse kabuk. İşte şuracıkta sopa, Musa'ya yılan oluyor; avucu, bir güneş gibi parlıyor. Peygamberlerin yüz binlerce mucizeleri var ki bizim aklımıza, fikrimize sığmaz, hatırımıza bile gelmez. Bunlar, sebeplere bağlı değil, Allah'ın yaratmasıyla olmuş; yok olanlara kabiliyet nereden geliyor? Allah işinde kabiliyet şart olsaydı, hiçbir yok, varlık âlemine gelemezdi. Arayanlar için şu gök kubbenin ardında bir âdettir koydu; sebepler yarattı, yollar açtı. Birçok şeyler, yolunca, yordamınca olur; olur ama Allah'ın gücü, kimi vakit de yolu, yordamı bozuvermiş işte.

• Baht Sultanı'nın kazası buyurmadıkça, emri olmadıkça ağaçtan bir yaprak bile düşmez.

• Allah kırk yaşına dek insana parça buçukları çekme hır-sını verir, insan da böylece gelişir durur. Cana parça buçukları çekmeyi belleten tek padişah, nasıl olur da insanın parça buçuk-larını çekip bir araya getirmeyi, onu yeniden yaratmayı bilmez?

• Başkasından istesen o da verse, yine veren Allah'tır. Onun avcuna cömertlik meylini Allah vermiştir.

• İşleri yapıp onaran Allah'tan göze bir kuvvet geldi mi güneşi hor, hakir, yoksul, kararsız görürsün.

• Allah'ın lûtfu güneşi, neye vurursa vursun, aydınlanan ister köpek olsun, ister at, yücelir, Ashab-ı Kehf'in köpeğine döner. O'nun lûtfu parıltısını da bir sanma; taşa da vurmuştur, la'le de. La'l, ondan define elde eder; taşa sadece ısınır, kızar ancak. Güneş duvara da vurur; ama suya vurduğu gibi duvarı parıl parıl parlatmaz, tiril tiril titretmez.

- Ey Allahım! Ey lûtfuyla muratları veren Allahım! Seninle beraber hiç kimseyi anmak doğru olmaz. Bu kadarlık doğru yolu göstermek de senin bağışın; şimdiye dek nice ayıplarımızı örtmüşsün.

- Maden, güneş ışıklarının baktığı yerdir; âşıkın yüzüye gerçekler gerçeği Allah'ın nazar ettiği yüzdür.

- Dünyaya rızık veren Allah'ın nimetlerini anış, zaman yapraklarının arasında gizlenmiştir.

- Nohuda bir bak; tencerede ateşe zebun oldu mu, yukarıya sıçramaya başlar. Tencere kaynamaya başladı mı nohut, tencerenin üstüne sıçramaya, yüzlerce coşkunluklar göstermeye koyulur. “Niçin beni ateşlere salıyorsun; mademki satın aldın ne diye bu hallere uğrattıyor, baş aşağı ediyorsun?” der. Evin hanımıysa kepçeyi vurur da: “Hayır, ateşten sıçrayıp kaçmaya kalkışma, bir güzelce kayna. Seni istemediğimden, sevmediğimden kaynatmıyorum ki, bir tat, tuz elde edesin de gıda haline gelesin cana karışasın diye kaynatıyorum; bu sınavı, seni horlamak için değil. Bahçede su içer, yeşerir tazeleşirdin hani, o su içmen bu ateşe düşmen içindi.” der. Allah'ın rahmeti, kahrından ileridir; bu yüzden de birisini sınaması, rahmetindedir... A nohut, belalara uğrayıp kayna da ne varlığın kalsın, ne sen kal. O bahçede güldüysen can bahçesinin, gönül bahçesinin gülüsün sen. Sudan, topraktan ayrıldın ama lokma oldun, dilere karıştın. Gıda ol, kuvvet ol düşünce haline gir; süttün, şimdi ormanlarda arslan ol.

- Hırsızın biri, polise: “A padişahım, yaptığım iş, Allah takdiriyle.” dedi. Polis, de: “A benim iki gözümün nuru, benim yaptığım iş de O'nun takdiriyle.” dedi.

- Ömür de Allah'la hoştur, ölüm de; Allah'a kavuşmaktan sonra ab-ı hayat bile ateştir.

- Gösteriş, yoksunluk vebasından kurtul da boyuna diri olan, boyuna işte güçte bulunan Allah'ın âlemine gir. Gir de

“görmüyorum” sözü, “görüp durmadayım”, olsun; şu “bilmem”ler “biliyorum” kesilsin.

- Beyninden, burnundan nezleyi gider de burnuna Allah kokusu gelsin.

- Güneşle ay, iki kara öküzdür; Allah, boyunlarını boyunduruğa çeker onların.

- Kan pistir ama birazcık suyla temizlenir; fakat insanın içinde öyle pislikler vardır ki, onlar, yaratıp onaranın lûtuf suyundan başka bir şeyle arınmaz; iş erinin gönlünden eksilmez.

- Allah, güle bir söz dedi de hani, onu güldürdü; benim gönlüme de söyledi, gülden yüzlerce kere daha güleç etti onu. Selviye bir iş etti, boyunu dümdüz etti onun; nergisle ağustos güllü de ondan bir şey içti. Hani bir şey, şeker kamışının canını da tatlılaştırdı, gönlünü de; hani bir şey, topraktan yaratılan insana çiğil güzelliğini buldurdu. Bir şey var; kaşı o kadar fitneci yaptı; yüze gül rengini verdi, narçiçeğine döndürdü onu. Dile yüzlerce efsunculuk verdi; madene, altın oluş kabiliyeti başışladı. Silah deposunun kapısı açılınca gözün bakışları, oklar atmaya başladı. Benim gönlüme bir ok attı, beni sevdalara saldı gitti; şükretmeye de âşık etti beni, şekerler yemeye de.

- A, aslından ayrılmış parça buçuk, benliğinden, varlığından geç de tümüne doğru var, Allah'a kaç. Testiye benzeyen bedende su gibisin sen; dedikodun, barışın, savaşın da habbeler sanki.

- Allah'tan edebi gözetmek için başarı dileyelim; edepsiz, Allah'ın lûtfundan mahrum kalmıştır.

- Lûtuflar sahibi Allah, bir soluk sana: “Nasılsın a benim zahmetlere uğrayan kulum?” derse zahmet, eziyet, nasıl olur da kalır?

- Allah'a sığınmaktan daha iyi bir kale yoktur; o kaleyi kendine yurt edin.

- A akıllı, su kabı sakanın elindedir; yoksa kendiliğinden dolar yahut boşalır mıydı? Sen de her solukta dolmadasın, boşalmadasın; öyleyse bil ki O'nun sanat elindesin.

- Söz söylemek için önce duymak, dinlemek gerek. Sen de sözü dinlemek yolundan gir. "Evlere kapılarından girin." İsteklerinizi, sebeplerine sarılarak dileyin. Dinleme yoluna bağlı olmayan söz, ancak İhtiyaçsız Yaratan'ın sözüdür. Eşsiz, örneksiz yaratır O; ustaya uymaz. Herkes ona dayanır; dayanağı yoktur onun. O'ndan başka herkes, hem sanatta, hem sözde ustaya uyar, örneğe muhtaçtır.

- Allah'ın kudretinin nasıl sonu yoksa onu anlatmanın da sonu yoktur.

Arayış

- Adı andın mı yürü, o adı taşıyanı ara; ayı yücelerde bil, su içinde arama. Addan, harften geçmek istersen kendini, kendinden tertemiz arıt.

- İster yavaş gitsin, ister tez koşsun arayan bulur. İki elinle isteğe sarıl; çünkü istektir iyi yola kılavuz olan.

- Susuzlar dünyada su ararlar ama su da dünyada susuzları arar. Yıkılacakmış âlem, varsın yıkılsın, gam yemem ben; yıkık yerin altında padişahın definesi bulunur. Allah'a batmış kişi daha da fazla batmak ister; can denizinin dalgası gibi alt üst olmayı diler.

- Güneşin ışığı duvara vurdu, onu ısıttı; duvar eğreti bir ışıktır elde etti. A yüreği temiz er, ne diye bir kerpice gönül verdin? Hiç sönmeyen ışığı ara.

Arif, eren, mürit, şeyh, pîr

- Arif, bu noksan beden kandilinden kurtulmak için gönül kandilini uyandırır.

- Arif, şeriatın da canıdır, Allah'tan çekinmenin de; marifet, geçmiş zamanlardaki zahitliğin mahsulüdür. Zahitlik, tohum ekmeye çalışmaktır; marifetse ekilmiş tohumun bitmesidir.

- İyi adamın gönlüne, bir şey yüzünden bir kötümserlik geldi mi boşuna değildir bu. O anlayışı, Allah anlayışı bil, vehim bilme; gönlündeki ışık, onu tüm levhinden okumuş, anlamıştır.

- Allah kadehini içen arifler, sırları bilirler; fakat örterler.

- Erenlerin Allah'tan öylesine güçleri, kuvvetleri vardır ki yaydan fırlamış oku bile yoldan çevirirler.

- Gönlü aydın birine kul olmak, padişahların başlarına taç olmaktan yeğdir.

- Pirin eli kısa değildir; kapısında bulunmayanlara da erişir; onun eli, Allah'ın kudret eli sayılır.

- Allah sarhoşu, kasırgadan ayılır mı hiç? Allah sarhoşu, Sur üfleninceye dek kendine gelmez.

- Mürşit, müridin irşada kabiliyetli olduğunu gördü; tertemiz tohumu tertemiz yere ekti.

- İnsanlık vasfımızdan bir tel siyah saç bile kalmadı mı o kişidir şeyh, o kişidir Allah'ın makbulü. Fakat yaş yüzünden saçı ağaran, ne pirdir, ne Allah hası. İnsanlık vasfından bir tek saç bile kalsa o kişi, arştan değildir, ötelerden bir adamdır.

• Ağaçların sonu nedir? Meyve vermek... Şimdi meyveli ağaçla meyvesiz ağaç bir görünür ama sonu öyle değil. Allah ışığıyla bakan şeyh sonu da bilir, önü de.

• Şeyh aslana benzer, gönüllerse ormanlığıdır onun. Ümit gibi, korku gibi gönüllerde yürür o; ona dünya sırları gizli değildir.

• Şeyhle oldukça çirkinlikten, kötülükten uzaksın; gece gündüz yürümeğtesin; fakat gemide oturmuşsun. Canlar bağışlayanın canına sığınmışsın; gemiye girmiş, uyumuşsun ama yol almadasın, gitmedesin. Zamanının peygamberinden ayrılma; kendi hünerine, kendi dileğine pek dayanıp güvenme. Arslansın ama kılavuzsuz gidersen kendini görürsün, sapık olursun, aşağı bir hale düşersin. Kendine gel de ancak şeyhin kanatlarıyla uç; uç da şeyhin yardımını gör, ordusunu seyret. Zaman olur, lûtfunun dalgası kol kanat kesilir; zaman olur, kahrının ateşi hamal olur, seni taşır. Onun kahrını, pek öyle lûtfunun zıddı sayma; tesir bakımından ikisinin birliğini bir seyret. Bir zaman seni toprak gibi yeşertir; bir zaman, seni yelle doldurur, şişirir. Arifin bedenine cansız toprağın huyunu suyunu verir de onda neşeli güller bitirir. Ama bunları ondan başkası göremez; içi tertemiz olan kişiden başkası cennetin kokusunu alamaz. İçini sevgilinin inkârından boşalt da özün, sevgilinin gül bahçesinden fesleğen kokusu duysun.

• Gözü, görüşü olan zamanın kutbundan başkası ayak direyemez; onun ayak diremesine dağ bile şaşırır kalır.

• Şeyhin ışığı vurur, müritlere bir feyiz neşesi gelir; ama bu, şeyhtendir, müritten değil. Su içindeki sepetin suyla dolması gibidir, cana vuran ışığın parlaması gibidir bu; bu hali, kendinden bilenler noksanlarından yanlış bilirler. Sepet sudan çıkarıldı mı inatçı kişi, onun içindeki güzel suyun, ırmaktan olduğunu anlar. O parıltıların, par par parlayan güzelim Ay'dan olduğunu, ay batınca anlar.

• alışıp çabalamakla can gıdasını nerden elde edeceksin? Onu ancak, senin Davud'un olan Şeyhin adaleti bağışlar sana. Şeyh, dostun oldu mu akıl, o vakit köpek nefesine avda üst olur.

• Arif, her solukta padişahın tahtının ayakucuna dek yürür gider; zahitse her ay, bir günlük yol alır. Zahidin de kadri yüce bir gönlü vardır; vardır ama onun günü, elli bin yıllık gün olur mu hiç? İş erinin her günü, dünya yıllarından elli bin yıldır. Akıllar bu sırra eremez; bu sır, vehmin ödünü patlatırsa, bırak patlatsın.

• Yarasacıkların benden tiksintmeleri, ululuk sahibinin par par parlayan güneşi olduğuma delildir. B..böceği, gülsuyuna rağbet etse anlaşılır ki o su gülsuyu değildir.

• Nice kişiler var, kendileri toprak gibi mezarda uyumuş... Ama fayda vermek, feyiz vermek bakımından yüzlerce diriden iyi. Gölgesini salmış, gitmiş ama toprağı gölge salmada; yüz binlerce diri, onun gölgesinde gölgelenmede.

• Coşkun kişilerin ayak izleri, başkalarının izlerinden ayırdır; hemen belli olur.

• Erenin dağa kaçmaya ihtiyacı yoktur ki. Gökyüzü tayı bile, erenin ardından koşar, yüzlerce nal düşürür, söker de gene izinin tozuna erişemez.

• Erenlerin huzurundan uzaklaştın mı gerçekte Allah'tan uzaklaştın demektir.

• Yumuşak olsun, sert olsun erenlerin sözlerine kendini ver; örtünüp bürünme, dinine dayanaktır o sözler. Sıcak da söylese hoşça kabullen, soğuk da söylese tut o sözü; tut da sıcaktan da kurtul; soğuktan da. Yakıp kavuran cehennemden de. O sözlerin sıcığı da ilkbahardır, yaşayıştır, soğuğu da; o sözler, gerçekliğin, tam inancın, kulluğuın özüdür, mayasıdır. Can bahçelerini dirilten yelden eser gelir o soluklar; gönül denizi bu incilerle doludur. Gönül bahçesinden bir çöp bile eksilse akıllı kişinin gönlüne binlerce gam dolar.

• Gerçek kişilerin and'a ihtiyaçları yoktur; çünkü onların iki aydın gözü vardır.

• Güneşin bile aydınlatamadığı karanlık, bizim soluğumuzla kuşluk çağına döner.

• Her devirde peygamber yerine bir eren vardır; kıyamete dek bu, böyle sürer gider.

• Ne kutlu glştr o gülüş ki can kutusundaki inci gibi ağızdan gönlü gösterir.

• Noksan sıfatlardan münezzeh olanın huzurunda gönlünüzü koruyun, gzetin de kötü zanlar yüzünden utanca düşmeyin. O, gizli şeyleri de düşünceleri de kuruntuları da arayıp taramaları da arı duru sütün içindeki kıl gibi görür.

• O'nun sureti bir duvarın yüzüne vursa duvarın gönlünden gönül kanı damlar.

• Kutlu bir kişi minareden düşse, elbisesine yel dolar da kurtulur. A güzelim, değil mi ki sende o baht yok, bunu da iyice biliyorsun, ne diye kendini yele verirsin?

• Onların gönülleri öylesine gönüldür ki gönüller, onların yüzünden sarhoştur; onların yoklukları öylesine bir yokluktur ki bizim varlıklarımız, onların yokluğundan var olmuştur.

• Can gözü açık pir, aklı kıt olanlara göstermek için akılla anlaşılan inciyi gözle görülür bir hale getirdi.

• Gkyznn merdiveni "pir"dir. Ok nereden fırlayıp uçar? Yaydan!...

• Gizli şeyleri iyiden iyiye bilen Allah'ın has kulları, dünyada gönüllerin casuslarıdır. Gönülde bir hayal belirdi mi o hayalin sırrı, onun gözü önüne apaçık serilir.

• Yürü, tez bir Allah dostu ara; böyle yaptın mı, Allah, dostun olur senin.

• Nefsi, "pir"ın gölgesinden başka hiçbir şey öldüremez, o nefis öldürenin eteğini sımsıkı tut.

• Senin aynada apaçık gördüğünü pir senden önce kerpiçte görür. Pir o kişilerdir ki daha bu dünya yokken canları cömertlik denizindeydi. Bu bedene düşmeden önce ömürler geçirdiler, ekmeden önce meyveler devşirdiler. Şekilden, bedenden önce canlanmışlardır; denizden önce inciler delmişlerdir.

• Sen, o bizim kulumuz, ahırcımız, deme; şunu bil ki define, yıkık yerlerdedir.

• Seninle olduktan sonra toprak gökten de güzel bize, ey simak burcundan balığa dek her yanı yüzüyle ışıtan!

• Söyleyen Sen olunca kulağımız akıl kesilir; deniz Sen olunca karamız denize döner.

• Ululuk sahibi Allah'ın kullarından baş çekersen bil ki onlar, senin varlığından usanmışlardır. Onların mıknaatısları vardır; meydana çıkardılar mı, senin bir saman çöpüne benzeyen varlığını deli divane ederler; fakat mıknaatıslarını gizlediler mi de senin onlara kendini verişini azgınlığa çeviriverirler.

• Uyanıkken güzel bir rüya gören kişi ariftir, onun bastığı toprağı gözüne çek.

• Koruyanın katına varamıyorsan bu korunmayı elde edenin katına var. Elini pirden başkasına verme; onun elini tutan, Allah'tır.

• Arifler, iki dünyadan da geçmiş, en tembel erlerdir; çünkü onlar, nadassız harman devşirirler. Onların işlerini Allah görür de, bu yüzden onlar tembelliğe dayanmışlardır. Halk, Allah işini görmez de o yüzden rahat huzur nedir bilmez, sabah akşam dilenir durur.

• Bir uluya, tasavvuf nedir, diye sordular: "Sıkıntı çağında gönülde genişlik bulmak." dedi.

• Azıksızlık azığı da ariflik belirtisidir; altının sarılığı, sarrafın betini benzini kızartır ona can, kan verir.

Âşık, âşıklık

- Âşık, sevgilisinden başkasını seyre dalarsa aşk değildir bu, boş bir sevdadır.
- Âşığa gündüz de sevgilidir, gece de... Âşıkın gönlü de odur, gönlünü yakan da. Balıklara peşin olarak sunulmuş su, hem ekmektir, hem sudur, hem elbisedir, hem ilaçtır, hem uyku.
- Sen, Hak Âşığı'sın; fakat Hak da odur ki geldi, tecelli etti mi sende, kıl kadar bile bir varlık kalmaz.
- Âşıklık, sonra da sabredebilmek... Bu mümkün değil cancağızım!
- Âşığın gerçekliği, cansız bir şeye bile tesir eder; bilen, anlayan bir kişinin gönlüne vurmuş, şaşılacak ne var bunda?

Aşk

- Aşk söze sığmaz, işitmekle anlaşılmaz; aşk, bir denizdir ki dibi yoktur, görünmez.

- Aşk yüzünden söze şaşkınlık gelir; artık yüreği kalmaz ki baştan geçenleri dile getirsin çünkü bir cevap vermeye kalkıştırsa ağız definesinden bir incinin dışarıya düşmesinden korkar.

- Aşk, denizi bile bir tencere gibi kaynatır; aşk, dağı ezer, kuma döndürür. Aşk, göğü yüz yerden yarar; aşk, sebepsiz, illet-siz olarak yeryüzünü titretir. Tertemiz aşk, Muhammed'e (s.a.s.) eş oldu da Allah, aşk sayesinde ona, "Sen olmasaydın..." dedi.

- Aşk, kimseye niyazı olmayan Allah'ın sıfatlarından. O'ndan başkasına beslenen aşk, geçicidir. Çünkü başka güzellik, altın suyuna batmış bir güzelliştir; dışı ışıktır, içi duman. Işık gitti de duman meydana çıktı mı geçici aşk solar, donuverir. O güzellik döner, aslına gider; beden, kokmuş bir halde rezil kalakalır. Kara duvara vuran ay ışığı döner, aslına gider.

- Aşk, mekânsızlık âleminde ısıklık madenidir; yedi cehennem, onun kıvılcımlarından bir dumandır ancak.

- Aşka düşen kişide zerre kadar korku yoktur; aşk mezheminde her şey, aşka kurbandır. Aşk, Allah sıfatıdır; korkuyorsa, karnına, alt yanına mübtela olmuş kulun sıfatı. Kur'an'da: "Onlar severler." Sözüne okudun ya: "O da onları sever." Sözüyle eştir bu söz. Öyleyse muhabbeti de Allah sıfatı bil, aşkı da; korku, Allah sıfatı olamaz azizim!

• Aşkı anlatmaya kalkışır da boyuna söylersem yüz kıyamet kopar, gene de söz tamamlanmaz. Çünkü kıyametin kopacağı bir zaman vardır, bu dünyanın bir gün sonu gelecektir; fakat Allah sıfatının sonu nerede?

• Aşkın beş yüz kanadı vardır; her kanadı, arşın yücesinden yer altına dek her yanı kaplar.

• Bir horluk görür görmez aşktan kaçırıyorsun! Sen; aşkın adından başka ne biliyorsun ki? Aşkın yüzlerce nazı var, yüzlerce ululuğu. Aşk, yüzlerce naza katlanmakla, yüzlerce niyaz etmekle elde edilebilir. Aşk vefalıdır, vefalı kişiyi satın alır; vefasız iş erine bakmaz bile.

• Bir renk yüzünden meydana gelen aşklar, aşk değildir, sonunda kayıp olur gider.

• Bütün akılların hekimliği, aşkın çizdiği nakışlardır; bütün gönül alan güzellerin yüzleri, aşkın yüzüne bir perdedir.

• Dilin anlatışı aydınlatır, aydınlatır ama dile düşmeyen, söze gelmeyen aşk, daha da aydınlatır. Kalem yazarak koşar gider ama aşka geldi mi çatlar da kalakalır.

• Gerçekten de gönülden gönle pencere var; iki insan, birbirine gönülden bağlandı mı ayrı da değildir onlar, birbirlerinden uzak da değil. İki kandilin kabı birbirine bitişik değil, bir değil; fakat ışıkları birbirine karışmıştır; bir olmuş gitmiştir. Hiçbir âşık yoktur ki sevgilisi onu aramadıkça sevgilisiyle kavuşmayı dilesin; fakat aşk, âşıkların bedenlerini zayıflatır, eritir; sevgilileriye daha da güzelleştirir, daha da geliştirebilir.

• Kimin aşka meyli yoksa kanatsız bir kuşa döner; eyvahlar olsun ona.

• Kimin elbisesi bir aşk yüzünden yırtıldıysa hırstan, ayıptan tamamıyla arındı o.

• Mecnun, çektiği dert yüzünden, sevgilisinden uzak bulunduğundan ansızın hastalandı. Özleyiş yalımından kanı

kaynadı; sonunda soluk alamadı. İlaç vermek için hekim geldi; “Kan almaktan başka çare yok; pis kanı akıtmak için hacamat gerekiyor.” dedi. Oraya hünerli bir hacamatçı geldi. Mecnun’un kolunu bağladı, neşteri eline aldı. Bu sırada huyu-husu aşk olan Mecnun, bir nara attı: “Paranı al da git, dedi, bırak hacamat etmeyi; ölürsem öleyim, bu kocalmış can varsın ölsün.” Hacamatçı: “Sen, kükremiş aslandan bile korkmuyorsun da hacamat acısından ne diye korkuyorsun? Geceleri aslan, kurt, ayı, yaban eşeği gibi yırtıcı hayvanlar çevrende toplanıyor.” dedi. Mecnun: “Bir yaralanmadan korkmuyorum, sabrım taştan meydana gelmiş dağdan da fazladır. Okçuyum, yaralanmazsa esenleşmez bedenim; yaralara aşığım, koşa koşa yaralanmaya giderim. Ama bedenim Leyla ile dolu; içimde Leyla’dan başka bir varlık yok; bu sedef, o incinin sıfatlarıyla dolmuş. Hacamatçı, korkuyorum, beni hacamat ederken neşteri, ansızın Leyla’ya vurursun. Gönlü aydın kişinin aklı bilir ki benimle Leyla’nın arasında fark yok!”

- O’ndan aşk yaşayışı iste, can isteme... Sen, O’ndan, o rızkı iste, ekme isteme.

- Sevgililerin aşkı, onların yüzlerini, yanaklarını kızartır; âşıkların aşkıysa onların canlarını yakar yandırır. Kehrüba, hiçbir yalvarışı yok görünen bir âşıktır; saman çöpüysen o uzun yolda çabalar durur.

- Şu korkaklar nerden erişecekler aşkın tozuna? Aşk derdi; gökyüzünü bile döşeme yapar.

- Allah aşkıyla gıdalanın âşığa yüzlerce beden, bir dut yaprağı değerinde bile değildir. O yaslara batmış Leyla’nın âşığına bile dünya saltanatı, ancak bir yaprak göründü.

- Ümmetler içinde gizli olan aşk ümmeti, çevresini kötü kinamalar kaplamış cömertliğe benzer. Ey gönüllerinde aşk derdi olmayanlar! Kalkın, âşık olun; işte Yusuf’un kokusu bu rıcıkta; hemen koklayın!

• Aşk, canların gıdasıdır; bu yüzden de açlık, canlara gıdadır. Yakup, Yusuf a acıkmıştı; onun ekmeğinin kokusu, ta uzaktan geliyordu ona. Gömleğini alıp koşarak gelense, Yusuf'un gömleğindeki kokuyu alamıyordu. Gömlekten yüzlerce fersah uzakta olan Yakup'sa bu kokuyu alıp durmadaydı. Nice irfansız bilginler vardır ki bilgiyi ezberlemiştir; fakat bilgi sevgisi yoktur onlarda.

• Aşk der ki: “Ben yavaş yavaş çalışırım; bana av olmak, avcılıktan daha hoştur. Bana karşı aptal ol, aldanma, ululanma. Güneşlikten vazgeç, zerre ol. Kapımda yurt edin, evsiz kal; muhluk davasına kalkışma, pervane kesil. Böyle ol da dililik tadını al; kulluktaki gizli sultanlığı seyret.”

• Dilin anlatışı aydınlatır, aydınlatır ama dile düşmeyen, söze gelmeyen aşk, daha da aydındır.

• Kalem yazarak koşar gider ama aşka geldi mi çatlar da kalakalır.

Bağlılık

- Ben bulut gibi bir yelle gelmedim ki bir tozla bu eşikten döneyim.
- Dama alışmış güvercini çağırma, kov... Onun kanadı bağlıdır, bir yere gidemez. Yemi de senin damındadır, mezesi de... Yücelere kanat çırpır ama senin tuzağının sarhoşudur o.
- Her ordudaki askerın bedeni, padişahla doludur; o yüzden padişahın durağına düşman olanlara kılıç vururlar.

Bakış, görüş, basiret, bakış açısı

- Siz beden Firavun'unun dostlarısınız; onun için Nil, kan görünüyor size. Tez akıl Musa'sına dost olun da kan kalmasın, ırmak suyunu görün. Babanla aranda bir şey oldu mu baban, gözüne düşman görünür. Baban düşman değildir; bu, cefanın, derdin tesiridir; öylesine acıyışı bile sana düşman göstermektedir. Kardeşlerinde haset vardı, öfkelenmişlerdi de Yusuf'u gözleri kurt görmüştü. Babayla uzlaştın, barıştın mı o kızgınlık gitti mi düşmanlık da kalkar; baba, adamakıllı bir dost olur gider.

- Donup kalmamış görüşler, ileriye delip görür; geriyi yırtıp görür, onlara perde yoktur. Herkes, gönlü ne derece aydınsa, ne kadar cilalanmışsa o kadar görür. Bu temizlik, bu cila da Allah lûtfudur. Bu gönlü cilalamak başarısı da O'nun ihsanıdır.

- A balık, işin sonunu gör oltaya bak; fakat pisboğazlığın, işin sonunu görme basiretini bağladı senin. İki gözünü aç da başı da gör, sonu da. Kendine, gel rahmetten sürülmüş İblis gibi tek gözlü olma. Tek gözlü, içinde bulunduğu zamandan başka bir zamanı görmeyen, hayvanlar gibi ileriden, geriden haberi olmayan kişidir.

- Doğum ağrısı, gebeye göre ağrıdır; ama ana karnındaki çocuğa göre, zindanın yıkılışıdır.

- Erler, dünyadan göçmekten seviniyorlar; şu çocuklarsa yaşamaktan sevinç duyuyorlar. O kör kuş, güzel su görmediğinden acı su, ona Kevser'dir.

• Yusuf, güzel bir kadehe benzerdi; babası, o kadehten, neşeler veren yüzlerce çeşit şarap içiyordu. Kardeşleriye o kadehten zehir içmedeydiler; çünkü onların gönüllerindeki öfke artıp duruyor, kin, yerleştikçe yerleşiyordu. Züleyha da o kadehten şekerler yedi; aşkla bir başka çeşit afyon yuttu. O güzel, Yusuf'tan, Yakub'un aldığı gıdadan başka bir gıda aldı. Şerbet çeşit çeşit, testi ise bir. Sebebi de gayb şarabından kimsenin şüphesinin kalmaması.

• Kör, her adımda bir kuyuya düşmekten korkar, binlerce korkuyla yol alır da gören kişi yolun enini boyunu görür; bu yüzden de çukuru, kuyuyu bilir.

• Bakış oku, yaysız olarak gönle saplandı, ey amansız, aman, el-aman!

• İki gözün görüşü değişir de ışıklanırsa bu düzenli dünyayı mahşer görür.

• Güzele kendi gözünle bakma; dilenen, istenen kişiyi, dileyenlerin, isteyenlerin gözleriyle gör.

• Hey gidi hey; gözü açık, gönlü uykuda nice kişi var... Zaten balçık ehlinin gözleri ne görebilir ki?

• Dikkat et de kalp (sahte) paranın altın suyuna batmış olması seni yoldan alıkoymasın; eğri büğrü hayaller seni kuyuya atmasın!

• Bir ziyana uğramak, birçok ziyanı giderir; bedenimiz de canımıza feda olsun, malımız da.

• Yolculukta bir duygu, bağını çözdü mü geri kalan duyguların hepsi değişir. Bir duygu, duyulamayacak şeyleri gördü mü gizli âlemdeki şeyler, bütün duygularda belirir. Sürüden bir koyun, sıçradı da ırmağın öte yanına atladı mı birbiri ardınca sürüdeki bütün koyunlar o yana atlar. Sen de duygu koyunlarını güit, yaylaya götür, yaylasında yay, otlat ve de ki: "Yaylağı o yeşertti."

• Gözün gerçekten de önce gözlük istidadı, görme gücü yoktu; bütün beden, ana rahminde bir et parçasıydı. Oğul, yağ parçasını (gözü) görmeye sebep bilme! Yalnız onunla görülseydi hiç kimse rüyada bir şey göremezdi. Peri de şeytan da görür; ama ikisinde de ne göz vardır, ne gözdeki yağ parçası. Zaten nurun yağ parçasıyla bir ilgisi yoktur; fakat merhamet sahibi, sevgiler bağıslayan Allah, bir ilgi bağısladı ona. Âdem, topraktan yaratılmıştır; fakat toprağa benzer mi hiç? Cinlerin de ateşle ortaklığı yok ama ateşten yaratılmışlardır. Allah, yele gözsüz bir görüş vermeseydi Ad Kavmi'ni nasıl ayırt edebilirdi? Nemrut'un ateşinde göz olmasaydı, zahmete katlanır da Halil'i ağırlar mıydı? Dağın, taşın gözü, görüşü olmasaydı nasıl olur da Davud'a dost olurdu? Şu yeryüzünün can gözü yoktu da neden Karun'u sömürüp yuttu? Kırık taşların, çakılların gözleri yoksa avuçta nasıl tanıklık ettiler? A akıl, kanatlarını aç da: "Yeryüzü, ağır bir depremle sarsılınca" ayetini oku. Kıyamette şu yeryüzü görmediyse; iyiye, kötüye, nasıl tanıklıklarda bulunacak?

• Çevren ne kadorsa dünyayı o kadar görürsün ya; işte senin idrakin de ancak o kadardır; pis duygun, temizleri görmene engeldir. Bir zaman duygunu apaçık, görüş suyuyla yıka, arıt; bil ki sufilerin çamaşır yıkamaları böyledir. Sen temizlendin mi perde kalkar; temiz kişilerin canlarındaki ışık sana vurur. Bütün âlem, nur olsa, güzellik kesilse o nurdan, o güzellikten, ancak gözün haberi olur. Güzelin saçını, yanağını göstermek için gözünü kapasan da kulağını tutsan, kulak der ki: "Ben güzeli göremem; fakat güzel, bir seslenirse o sesi duyarım." Bilginim ama kendi bilgimle bilginim; benim hünerim ancak o sesi, sözü duymaktır. Aklını başına devşir, gel a burun, gör şu güzeli desen, bu istediğin şey, burnun harcı değildir. Burun: "Misk olursa" der, "kokusunu alırım; benim hünerim budur,

bilgim bu; ben bunu haber veririm.” Ey yardımcı ulu kişi, şunu şöyle bil. Şaşı göz hiçbir şeyi bir göremez!

- Kim yalnızlıkta görüşe yol bulduysa o, artık bilgilerle yücelmeyi aramaz. Can güzelliğiyle bir kâseden şarap içen, haberlerden, nakillerden de derde düşer, bilgiden de. Görüş, bilgiden üstündür de bu yüzden dünya, halka tatlı görünür.

- İleriye gören göz, keskin gözdür; çünkü Allah, kendi sürmesinden sürme çekmiştir o göze.

- Allah’tan başka her şey, yiyendir, yenendir; hani çekirge avlamaya koyulan; fakat ardında bulunan, onu avlamayı gözetken aç doğan kuşundan haberi bile olmayan kuş gibi. Şimdi ey avlanıp yiyen Âdemoğlu, seni avlayacak, yiyecek avcıdan emin olma; onu gözünle görmüyorsun ama delil gözüyle, ibret gözüyle gör de gözün açılınsın.

- Kim sonu daha fazla görürse daha kutludur o; daha sağlam sarılır işe; daha ziyade ekin eker, daha ziyade meyve devşirir; çünkü bilir ki bu ekim dünyası, mahşere hazırlanmak, ekini derip devşirmek içindir.

- Ne mutlu o kişiye ki erlerin akıllarının, kulaklarının duyduğu bu sesi önceden işitir. Gönül evini hangi ses boş bulursa o ses gelir, o eve yerleşir; gönül sahibine de o sestten başkası eğri gelir yahut kötü duyulur. Yeni testi, sidiği emerse su, o pisliği ondan arıtamaz artık. Dünyada her şey bir şeyi çeker; kâfirlik küfrü çeker; doğruluk, doğru yolu göreni. Kehrüba da vardır, mıknaıtıs da; demir de olsan oltaya gelirsin, saman çöpü de...

- Tuzağı gören kişi, ilk adımda durur, yeme kapılmaz. Ne mutlu sonu gören hikmet ısı üstün kişilerin gözlerine; onlar, bedeninin çürüyüp dağılmasını seyredip dururlar.

- Yalnız içinde bulunduğu zamanı gören; bilgisizliktedir, ziyandadır, şüphededir.

• Sürü geri döndü mü giderken en ilerde giden keçi, en geride kalır. Giderken geride kalan o topal keçi, suratı asıkları bile güldürecek bir halde öne düşer.

• Şaşılık gitti mi hepsi birleşir, iki üç diyenler de “bir” demeye başlar.

• Hakk’ın duyulacağı, görüleceği duygu, bu dünyanın duygusu, görgüsü değildir; ayrı bir duygudur, ayrı bir görgüdür o.

• Övme, akıl gözü için bir anlatıştır; fakat onun yüzünü görüş, gözün harcıdır, kulağın değil. Duymak, görmeye karşı asılsızdır; a emin kişi, sözlerin çoğu da duyuya dayanır. Yarasa, güneşten gizlenirse de, güneşin hayalinden de gizlenmiş değildir ki. Zati korku, güneşin hayalini gözünün önüne getirir, o hayal, yarasayı karanlığa çeker. O ışık hayali, yarasayı korkutur da karanlık geceye yamar onu.

• Benim gözüm, ululuk sahibinin sürmesiyle sürmelendi; varlık evidir, hayal evi değil.

• Bedeni her yana çeken nedir? Görüş... Hiçbir şeyden haberi olmayanı, her şeyden haberi olan, çekebilir mi hiç?

• Padişahı bir belirti görendir sevinen; görmeyen kişi, uyanmaz da uyanmaz.

• Pislik içine gömülmüş kurtcağız, yeryüzünün başını-sonunu nasıl bilecek?

• Ağız bağlı çocuğa bir şey belletmek, onu söze getirmek için kendi dilini, kendi sözünü bırak. Onun dilince konuşmak gerek; böylece senden bilgi beller, hüner elde eder o. Öyleyse bütün halk da sanki onun çocuklarıdır, o pirin de öğüt verirken onların anlayışlarına inmesi gerek.

• Leş, bize göre rezildir; ama domuza, köpeğe şekerdir, helvadır.

Belirti

- Testinin içinde ne varsa dışına o sızar.
- Irmağa elini daldırıp orada kuru kerpiç aramak beyhudedir.
 - Gül solup gül bahçesi harap olduktan sonra gülün kokusunu nereden duyabiliriz? “Gülsuyundan.” dediler.
 - Güneşin ışıkları odadadır; ama değirmisi, dördüncü çardaktadır. Hani şaka gelir sana, gülü yerde görürsün; fakat gülün kokusu, burnunun, beyninin tavanındadır, sayvanındadır. Uyuyan kişi, rüyasında Aden’de bir zahmete uğradığını görür, tesiri, bedeninde ter olarak görünür. Gömlek, Mısır’da bir harise rehin olmuştur; ama Kenan ili o gömleğin kokusuyla dolmuştur.
 - Körün gözü de noksansız bir güneşin doğduğunu, hararetinden anlar.
 - Uzaktan, dere kenarında sarhoş yeşillikler gördün mü bil ki orada su var.
 - Allah yüze, bildirici adını takmıştır; arif kişinin gözü de yüze dalmış gitmiştir. Renkle koku, çan gibi gammazdır; atın kişnemesi, atın varlığını bildirir. Her şeyin sesi, o şeyden haber verir de eşeğin anırmasını, kapının çalınmasından ayırt edersin. Peygamber, insanlardaki ayırt ediş kabiliyetini anlatırken: “İnsan, dilinin altında gizlidir.” demiştir. Yüzün rengi, gönül halini bildirir; acı bana, sevgimi gönlünde tut.

• Öküzün rengini dışında ara, insanın rengini içinde; ister al olsun, ister sarı.

• Hak: “Yaptıkları, kurdukları, yüzlerinde görünür.” dedi çünkü yüz, gönüldekini söyler, kurulan düşünceyi gösterir.

• Kök, gizlice uzar ama “Belirtisi yeryüzünde görünür.” yaprağı yemyeşildir. Kök, zehir mi içti, şeker mi içti; yüce dal, bir tellal gibi belli eder onu. Kök, yemsiz, yiyeceksizse, azığı yoksa daldaki yeşil yapraklar nedir ki? Toprak, kökün ağzını, dilini mühürlerse el ayak dalları, tanıklık eder.

Bilgi, bilgin, bilgisizlik, marifet, hüner

• Güzellik mülkü, Yusuf'u zindana çekti; bilgi mülküyse zühâl yıldızının bulunduğu yere ağdırdı. Bilgisi, hüneri yüzünden padişah, ona; kul köle oldu, demek ki bilgi mülkü, güzellik mülkünden daha üstün, daha fazla beğenilir, övülmeye değer bir şey.

• Korkup da ayağını bu yoldan çekmeyesin diye bilgiden, hikmetlerden silahlar kuşanırsın.

• Toprağa, suya bilgi ışığı vurdu da yeryüzü tohumu kabul eder bir hal aldı.

• Bilgin kişinin uykusu, kulluktan yeğdir; ama insanı uyandıran bilgiyi bilen kişinin uykusu. Yüzme bilen kişinin kıpırdamadan duruşu, aceminin elle, ayakla çabalamasından iyidir. Acemi; elini sallar, ayağını teper; fakat boğulur gider. Yüzücü kişiye direk gibi hiç oynamadan yürür gider. Bilgi; sınırı, kıyası olmayan bir denizdir; bilgi dileyense denizlere dalan bir dalğıçtır. Binlerce yıl ömrü olsa gene de araştırmaya doymaz.

• Nice iyi huylu bilgin kadı vardır, boğazı yüzünden rüşvet almış, beti benzi sapsarı olmuştur.

• Öğrenilmiş bilgiyi yeter buluyorsun; gözünü, başkasının mumuyla aydınlatmışsın.

• Soru da bilgiden doğar, cevap da; hani dikenin de balçıktan, gülün de balçıktan bitmesi gibi.

- Süleyman saltanatının yüzüğüdür bilgi. Bütün dünya şekildir; candır bilgi. Denizlerdeki yaratıklar, dağdaki, ova-daki yaratıklar, bu hüner yüzünden insana karşı çaresiz bir hale düşmüşlerdir. İnsandan kaplan da aslan da fare gibi korkar. Timsah da onun yüzünden coşmuş köpürmüştür, deniz de; ikisinin de ödü patlamıştır insandan. İnsan yüzünden peri de şeytan da kıyayı tutmuştur; her biri bir gizli mıntıkayı yer edinmiştir. İnsanın gizli düşmanı çoktur; çekinen, ihtiyatla iş gören insan akıllı insandır.

- Bazı insanlar, hayvanlardan da daha fazla can çekişir; didinir durur. Dünyada ince ince işlere girer. Onların örüp dokuduğu düzen, yaptıkları şeytanlık, başka hayvanda belirmez. Altın işlemeli kumaşlar dokumak, denizin dibinden inciler çıkarmak, hendese bilgisinin incelikleri yahut heyet, hekimlik bilgisi, felsefe... Hep bu dünyaya bağlıdır; bunlar adama, yedinci kat göğün üstüne çıkılacak yolu göstermez. Bütün bunlar ahır yapma bilgisidir; ahır da öküzü, devenin varlığına destektir. Hayvan, birkaç gün geçsin diye şu aptallar, bu bilgilere, gizli ince şeyler adını takmıştır. Allah yolunun, Allah'a ulaşma durağının bilgisini, gönül ehli, gönlüyle bilir.

- Yılan tutsam bile, yılanın dişlerini sökerim de onu zara sokmam; başı, ezilmekten kurtulur. Çünkü o diş, onun can düşmanıdır; ben bu bilgiye düşmanı bile dost ederim.

- Kargalar, güz mevsimine çadır kurdular mı, bülbüller gizlenir, susarlar çünkü gül bahçesi olmadı mı bülbül susar, ötmeyiz, şakımaz. Güneşin bulunmayışı, uyanıklığı öldürür gider. A güneş, yeryüzü yuvarlağının alt tarafını aydınlatmak için bu gül bahçesini bırakıyorsun; fakat bilgi güneşi bir yerden bir yere göçmez; candan, akıldan başka bir doğu yoktur ona.

- Taklitten doğan bilgi satış içindir; bu bilginin sahibi müşteri buldu mu bir hoşça satar bilgisini. Fakat gerçek bil-

ğinin müşterisi Allah'tır; onun pazarı, boyuna parlaktır. Dudaklarını yummuştur, alışverişi sarhoş bir halde yapar durur, müşterisine sınır yoktur; çünkü "Allah satın almıştır."

- Bilgisiz kişi, seninle gönüldeşlik etse bile sonunda bilgisizliğiyle yaralar seni.

- Uykuya dalmış bilgisize öğüt vermek, çorak yere tohum ekmektir. Bilgisizlik, kafaya yerleşmiş öyle bir yobazlıktır ki bu çeşit kişilerin yurtları yıkılır, yıkıntısında kuzgunlar, şom şom bağırır, dururlar.

- Bilgisizlik, kısmeti teper; ehil olmak da kısmeti tepmez, artırır.

- Silahla bilgisizlik, bir adamda toplandı, bir araya geldi mi o adam, zulümle dünyayı yakan bir Firavun kesilir.

- Ey bilgisizlik ve şüphe mezarına tepe taklak düşen, niceye dek bir feleğin masalını dinleyeceksin? Ne vakte dek şu dünyanın işvesini tadacaksın? Ne aklın düzeninde kaldı, ne canın.

- Pekmez içinde ne kaynatılırsa kaynatılsın, pekmez tadını alır. Havuç, elma, ayva, ceviz... Hangisini kaynatırsan kaynat, ondan pekmezin tadını alırsın. Bilgi de nurla karışır, kaynaşırsa inatçı kişiler bile aydınlanır.

Birlik, beraberlik, dayanışma

- Şu benliği, Allah yoluna harca da İblis gibi ayrı kalma. Can suyunu, can denizine dök de sınırsız, uçsuz bucaksız bir deniz kesil.

- Dayanaktan daha güzel bir kazanç olamaz; teslim oluştan daha güzeli nedir ki? Niceler beladan gene belaya kaçır; niceler, yılandan kaçır, ejderhaya tutulur.

- Bütüne, külle âşık olanlar, parça buçuğa âşık olmazlar. Parça buçuğa âşık olanlar onu özleyenlerse külden mahrum kalırlar. Parça buçuk, parça buçuğa âşık oldu mu sevgilisi, hemen-cik kendi bütününe gidiverir; âşık da ayrılığa düşer gider.

- Cansız ekmek, cana eş oldu mu dirilir, canın ta kendisi olur. Kara odun ateşe eş oldu mu karalığı gider, tümünden ışık kesilir.

- İnatçı görünüşü eziyetlerle erit gitsin de onun altında defineye benzeyen birliği seyret.

- Bir gözümüz var, onda da birçok hastalık var; öyleyse yürü, kendi görüşünü dostun görüşünde yok et. Bizim görüşümüze karşılık onun görüşünü elde etmek, verilenin yerine alınan ne güzel karşılıktır; onun görüşünde bütün dileklerini bulursun. Çocuk, tutamaz, koşamazken bineği, ancak babasının omuzudur.

- Balıkçının ağından kurtulmak için denize ulaşmaya bak; denizi ara, şu fir dönen suyu bırak.

- Gökteki bir tek güneşin ışığı evlerin içlerine vurdu mu yüz olur, bin olur fakat ortadan duvarı kaldırdın mı, hepsinin de ışığı bir olur gider. Evlerin temelleri yıkıldı mı inananlar, bir tek kişiye dönerler.

- Parça buçuklar, tümlerin haline tanıktır; tan yerinin kı-zıllığı, güneşi bildirir.

Can, beden

- Arkın suyu varsa deredir; insan da ona derler ki canı vardır. Bunlarsa adam değillerdir, adam kılığına bürünmüşlerdir; ekmek ölüleridir bunlar, şehvet şehitleridir.

- Beden de can sayesinde hareket eder; ama sen canı göremezsin; fakat tenin hareketinden canı da bil, anla.

- Bedeni tanıyanlar, bizi tezce kaybederler; su içip kanalar, tulumdan da vazgeçerler, küpten de. Canı tanıyanlar, sayılara aldırış etmezler; neliksiz, niteliksiz, sayıya sığmaz denizde gark olmuşlardır.

- Can ayağından beden bukağısını çöz, çıkar da toplum çevrende dönsün dolaşsın.

- Can gözüne, can kulağına Allah mührü vuruldu mu; insan isterse Eflatun olsun, hayvan olur gider.

- Can ormanında avlanmak için doğan kesil; dünya güneşi gibi canınla oyna.

- Can; bilgiyle, akılla dosttur; canın Arapçayla, Türkçeyle ne işi var?

- Can, birisinin yüzüne şeker gibi güldü mü, halkın ekşi yüzünden ne zarar geldi ona? Can, birinin yüzünü öptü mü felekten, feleğin öfkesinden gam yer mi o?

- Can, kavuşma âleminde çocukluktan kurtuldu mu duyguya da aldırış etmez olur, düşünceye de hayale de.

- Dağ yaranın can gücü, taşı yarmada; cana can olanın

gücüyle ayı yarışta görünmede. Gönül, sır dağarcığının ağzını bir açarsa can, arşa doğru koşup gitmeye koyulur.

- Can denizlerinin öyle büyük dalgaları olur ki Nuh tufanındaki dalgalardan yüz kere üstündür. Ama Kenan'ın gözünde kıl bitmişti de o yüzden Nuh'la gemiyi bıraktı, dağı aradı. Ama hemencecik yarım bir dalga, dağı da aşağılıkların ta dibine attı gitti, Kenan'ı da.

- Toprağın her parça buçuğu, adamı toprak âlemine götürür; ama can denizinin dalgası, sevgiliye götürür insanı. Öyleyse sevgiliye kavuşmayı, candan iste; dudaksız, damaksız Rabbin adını anadur da şu geçici dünyadan kurtul; can âleminde ebedi olarak kal.

- Kendisine vahiy gelen can, akıldan daha gizlidir; çünkü o, görünmez âlemdendir, o yandandır, o baştandır. Ahmed'in (s.a.s.) akli kimseye gizli kalmadı; fakat vahyindeki canı, her can anlamadı.

- Görünüşte ateş, tencerenin altındadır ama anlam bakımından ateş, tencerenin canının içindedir. Görünüşü dışarıdadır, anlamıysa içeride; can sevgilisinin anlamı, kan gibi damarların içindedir.

- İnsan gözdür, görüştür, ötesi ettir, deridir; insanın gözü neyi görürse değer o kadardır. Bir küp, boyuna deniz suyu ile doldurulsa her dağı sele verir. Küpün canından denize bir yol açılmışsa küp, ırmaktan üstün olur.

- Hayvanî can, cüzî akıl, vehim, hayal ayrana benzer; ölümsüz cansa, bu ayranda gizli olan yağa benzer. Çalışmakta bir gayret gerek ki o yağın ayranı gönülden ayrılınsın.

- Hırs insanı kör eder, ahmak eder, bilgisiz bir hale kor; ahmaklara ölümü kolay gösterir. Ölüm, eşeklerin canlarına kolay bir şey değildir; çünkü ebedî can yoktur onlarda. Ebedî canı olmayansa kötü kişidir, onun ölümü istemesi de ahmak-

lıktandır. Çalış çabala da canın ebedileşsin, ölüm günü de azı-
ğın olsun.

- İbrahim'in canı gerek ki can ışıyla ateşin içinde cennet
olduğunu, köşkler bulunduğunu görsün.

- İnsan uyumuştur; canıysa güneş gibi gökyüzündedir;
beden yatakta, yorgan altında. Can aralanmış perde gibi boş-
luklarda gizli; bedense yorgan altında dönüp durmada. Can:
"Rabbimin emrindedir." Bu yüzden de gizlidir; o bakımdan ne
kadar örnek verirsem vereyim, anlatmaya imkân yok.

- İnsanların canları, havaya benzer; tozla karıştı mı o hava,
göge perde kesilir. Güneşin görünmesine engel olur; ama toz
yatıştı mı saf, temiz bir hale gelir. Bütün karanlığıyla beraber
gene Hak, kurtuluş yolunu bulasın diye sana düşler gösterir.

- Can aklının şüpheye düşmemesini istiyorsan şu pamuğu
can kulağına az tıka. Az tıka da muammalarını anla; gizli, açık
söylediği sözleri idrak et. Böylece can kulağı vahiy yeri olsun.
Vahiy nedir? Duygudan bile gizli söyleyen söz. Can kulağı da
bu duygudan bambaşkadır, can gözü de. Akıl kulağı da bunu
anlatmakta müflistir, zan kulağı da.

- Yaprakların el çırpıtığını görmezsin sen, bunu duymaya
can kulağı gerek, baş kulağı değil. Baş kulağını alaya, yalana
tıka da apaydın can şehrini gör.

- Mahrem olmayan can, dostun yüzünü göremez; dostun
yüzünü, ancak o yandan olan can görebilir.

- Ateş, İbrahim'e ziyan vermedi; kim Nemrut'sa sen, ona
"Kork!" de. Nefis Nemrut'tur, akılla cansa Halil... Can, işin
tam içindedir; nefisse delil peşinde...

- Koşup sevgiliye ulaşmayan can, binlerce kişi olsa bile
yarım bedendir.

- Değil mi canın sırrı, özü haber veriş; öyleyse kimin canı
daha fazla haber alıyorsa daha fazla canlıdır o.

• Allah'ımız: "Secde et de yaklaş." dedi. Bedenlerimizin secdesi, can yakınlığı oldu.

• Can, üstünlükte ileri gitti, gitti de sınırı aştı mı her şey artık ram olur ona.

• Bedenin değeri candandır; canın değeriye sevgilinin ışığından.

• Gaflet, tenden ileri gelir; fakat beden, can kesildi mi, mutlaka sırları görür.

• Sevgilinin şekli yoktur. İster bu dünyanın aşkı olsun, ister o dünyanın; bu, böyledir. Şekle âşıkısan, can çıkınca ne diye bırakıveriyorsun onu. Şekli gene yerinde; bu duyuş, bu vazgeçiş neden? A âşık, bir ara bakalım, sevgilin kimdir senin?

• A genç, şu beden, bir konuk evidir; her sabah, o eve koşarak yeni bir konuk gelir. Sakın: "Geldi de yamandı, boyunumda kaldı şu konuk." deme; şimdicek gene yokluğa uçar gider o. O görünmeyen dünyadan, gönlüne ne gelirse bil ki konuktur; onu hoş tut.

• Beden atlıları saldıırırlar ruha mensup olanların kalelerine, hisarlarına; o yandan yeni-yakası temiz biri gelmesin diye gizlilik geçidini ele geçirmek isterler.

• Beden, canın ayağına bağlanmış bir ipe benzer; onu gökyüzünden yere çeker.

• Beden, gönlün gölgesinin gölgesiydi; beden, nasıl olur da gönül mertebesine ulaşır?

• Bedene ait vasıflar, beden gibi eğretidir; bir saatlik şeye pek gönül bağlama.

• Bulut yüzünden, toz yüzünden Ay, bir hayal gibi görünür; beden bulutu da bizi hayal düşüncesine sürükler. Ay, buluta da aldırış etmez, toza toprağa da... Göğün yücesinde döner durur. Bulut, asıl bize düşmandır, hem de can düşmanı; çünkü Ay'ı bizim gözümüzden gizler.

• Bedenin gücü, isteği azaldıkça can mumu çoğalır, ışıklanır. Can ışığı, geçip gidici, sönüp geçici ışıklardan değildir;

beden mumunun ışığıysa geçicidir; can mumunda Rab'den bir ışık, bir yalım vardır.

- Mânâyı söze hapsedmede bile yüz binlerce fayda var; bu yüz binlerce fayda, canın bedene girmesindeki faydaya karşı pek az.

- Göklerin yücesine yücelmeyen baş, bil ki heveslere düşmüş, sandık içine girmiştir. Beden sandığından dışarı çıkınca da körlüğünden varır, bir körün yanına gider ancak.

- Her ağırlık, her usanç bedendendir, cansa hafifliğinden boyuna uçmadadır.

- Allah, sana gizlice öyle bir şey verir ki dünya halkı sana karşı, yerlere kapanır. Hani bir taş hüner vermiş, onu altın etmiştir de halkın gözünde yüceltmıştır. Hani bir katre su, Allah lûtfunu bulmuştur da inci olmuştur; altını geçmiştir ödülü ondan almıştır; onun gibi. Beden topraktır fakat Allah, ona bir parlaklık verdi mi dünyayı kaplamakta, âlemi zapt etmekte ay gibi usta kesilir.

- Seni besleyip yetiştirmede beden, anadır; ama yüzlerce düşmanından daha da düşman sana. Beden hastalandı mı sana ilaç arar; kuvvetlendi mi şeytanlaştırır seni. Şu acıklanmalarla dopdolu bedeni bir zırh bil; ne kışın bir işe yarar, ne yazın.

- Şu ağır beden öldürüldü mü, bil ki sırların varlığı dirilir. Canı cenneti de görür artık, cehennemi de... Bütün sırları apaçık görür, bilir.

- Ya Rabbi, canlı bir toplum gönder, bizi de şu beden sandığından satın alsın. Peygamberlerden, şeriat sahibi elçilerden başka kim kurtarabilir halkı afsun sandığından?

- Bedenin ölümü, sır ehline bir armağandır; halis altına makastan ne ziyân gelir?

- Beden havuzuyla gönül havuzu birbirine bitişiktir fakat aralarında berzah var, birbirine karışmazlar.

Cömertlik

- Cömertlik yüzünden elinde mal kalmazsa Allah'ın lûtfu, nasıl olur da seni ayaklar altında bırakır.
- Cömertlik, cennet selvisinden bir daldır, vay böyle bir cennet dalını elinden çıkarmanın haline.
- Avcı yem saçarsa, bunu, acımasından, cömertliğinden saçmaz; kuş avlamak için saçar.

Çalışmak, amel, gerçek kazanç

- Ne mutlu o kişiye ki bedenini, feda edilmeye değer bir dostu feda etmiş gitmiştir. Değil mi ki herkes kendini bir fenne, bir sanata veriyor; ömrünü o yolda harcayıp ölüyor. İster batıda olsun, ister doğuda, herkes ölüp gidiyor; ne seven kalıyor, ne sevilen. Hiç olmazsa şu devletli, kendisini öyle bir hünere, öyle bir fenne feda etmiş ki o feda edişte, o ölüp gidişte yüzlerce yaşayış var. Seven de ölümsüz, sevilen de sevgi de. İki dünyada da kazanç elde etmiş, iyi bir ad, san sahibi olmuş.

- “Susun” yani, kendinize gelin de boş lafla suyunuzu boşa harcamayın; bahçe susuz!

- Savaşçı aslanın peşine düşen kişinin kebabı, gece gündüz eksik olmaz.

- İki çeşit arı da bir çiçeği emdi; fakat birinden zehir peydahlandı, öbüründen bal.

- Hiçbir ölü, öldüğüne yanmaz, azığının azlığına yanar; çünkü o, bir kuyudan kurtulmuş; bir ovaya düşmüş, devlete kavuşmuş, ferahlığa ermiştir.

Değer bilmek

- Bir çocuk, akıl erecek şeyleri görmüyor, bilmiyor diye bir akıllı, akla dair hiçbir şey söylemesin mi? Bir akıllı da aşk hallerini görmez, bilmezse aşkın kutlu ayı eksilmez, kesilmez ya! Yusuf'un güzelliğini, kardeşlerinin gözleri görmedi; görmedi ama Yakub'un gönlünden gizli mi kaldı?

- Sen bizim harmanlarımızdan ancak bir tek buğday görmüştün; canla başla o bir tek buğdaya sarılmışsın.

- Su düşünen, su sayıklayan testini ırmağa daldır da testinin ağırlaştığını bir anla. Ağırlaştığını anlayınca suyla doldurduğunu anla.

- Kuyuda, kara suyun içinde doğan, ovanın güzelliğiyle kuyunun zahmetini ne bilsin!

- Süt emen çocuk, yemeğin tadını ne bilsin; perinin gıdası kokudur ancak.

Denge

- Demek ki dünyada mutlak kötü yok; bunu da bil ki kötü de kötülük de nisbidir. Dünyada hiçbir zehir, hiçbir şeker yoktur ki birine ayak, öbürüne ayak bağı olmasın. Su mahlukuna deniz; bağ, bahçedir sanki; kara mahlukunaysa ölümdür, dağlanmadır.

- Geminin içindeki su, gemiyi batırır; gemi altındaki suysa gemiye arka olur.

- Sürme kulağa çekilmez, gönül işi de bedenden istenmez.

- Bu gece, tencerenin kapağı açık kaldıysa kedinin de utanıp başını sokmaması gerekir.

Denklik

- Terazide arpa, altınla yoldaş olur ama bu, arpanın da altın gibi değerli olmasından değildir.

- Peygamberler, cinslerinden olan insanları kurtarmak için insan cinsinden olarak gönderildiler. Çünkü aynı cinsten oluşun, şaşılacak bir çekiş gücü vardır; nerede bir şeyi arayan, dileyen varsa onu çeken de aynı cinsten biridir.

- Kalp (sahte) altın, geceleyin ayarı tam altınla yan yanadır; fakat altın gündüzü bekler. Hal diliyle: “Hele dur a yalancı! Her şeyin meydana çıkacağı gün bir gelsin!” der.

Dert, bela, gam, keder

- Bu bizi kökümüzden söküp atan gamlar, ömrümüzün orağıdır; bu böyle oldu, şu şöyle oldu demeler, kuruntularımızdır. Bil ki her zahmet, ölümün bir parçasıdır; elinde çare varsa ölümün parça buçuğunu at gitsin kendinden. Mademki ölümün parça buçuğundan kaçamıyorsun; bil ki hepsini de başından aşağı dökcekler. Yok, ölümün parça buçuğu sana tatlı geliyorsa, bil ki Allah, hepsini, tamamını da tatlılaştırır sana.

- Dertler, ölümden gelen elçilerdir; ölümün elçisinden yüz çevirme, ey olmayacak işlerle oyalanan. Tatlı yaşayan acı ölü; bedenine tapan, canını kurtaramaz.

- Kim daha uyanıksa daha dertlidir o, kim gerçeği daha iyi anlamışsa beti benzi daha sarıdır onun.

- Gam gördün mü bağışlanma dile; çünkü gam, yaptığı işi Yaratıcı'nın buyruğuyla yapar.

- Dua ederken kırık bir gönülle el aç; Allah'ın lütfu, kırık gönle uçar gider.

- Yanmadıkça gözle görüp inanmaya erişemezsin; bu inancı istiyorsan ateşe dal, ateş içinde otur.

- Ruhun tortulardan kurtulması, anlayışlı bir hale gelmesi için birçok belalar çekmesi, zahmetlere düşmesi gerek.

- Konuk evine her gün nasıl bir konuk gelirse senin gönlüne de her solukta aziz bir konuk gibi bir düşünce gelir. A benim canım, düşünceyi adam yerine koy; çünkü adam, düşünceyle değerlenir, canlanır.

- Gam düşüncesi sevinç yolunu vurursa gam yeme; çünkü o, sevinci hazırlamaktadır. Gam, hayrın temelinden yeni

bir sevinç gelsin diye gönül evini yabancılardan, adamakıllı, hem de sertçe siler süpürür. Yemyeşil daldan ayrılmayacak yapraklar bitsin diye gönül dalındaki sararmış yaprakları döker. Ta ötelere, yepyeni bir tat, salına salına gelsin diye eski sevincin kökünü kazır. Yüzü örtülmüş kökü göstermek için gam, çürümüş, pörsümüş kökü söker atar.

- Gam, gönülden neyi döker, neyi sökerse karşılık olarak, gerçekten de daha iyisini getirir. Hele gamın, gerçek inanç ehlinin kulu kölesi olduğunu bilen kişiye, daha da fazla lütufta bulunur gam.

- Eyüp, yedi yıl belaya dayandı, razı oldu; Allah konuğunu hoş tuttu. O yüzü pek bela, yüz gösterdi mi Allah'a yüzlerce kez şükrederdi o.

- Bu ambardan bir şey elde etmek istiyorsan, bir başıya ermeyi arzuluyorsan dertdaşlardan yarım an bile ayrılma.

- Dertten şikâyet etme artık; dert, insanı yokluğa götüren rahvan attır.

- Ey temeli arayan, bu temeli bil. Kimde dert varsa koku alan odur.

- Gizlice Allah'ı çağırmanı sağlayan dert, dünya saltanatından da daha iyidir. Dertsiz dua, soğuktur; dertliyken dua etmekse gönülden kopar.

- Ayrılıktan şerha şerha olmuş bir gönül isterim ki iştiyak derdini anlatayım ona.

- Bela, can korkusu, mihenk taşıdır; yiğit-er, onunla korkak kişiden ayrılır.

- Üstün, yüce kişilere daha fazla belalar gelir; çünkü sevgili, güzellere daha fazla cilvelenir.

Din, din duygusu, din ışığı

- Beden kazancı için bir sanat öğrendin, din sanatına da el at.

- Dünyada giyinmişsin, zengin olmuşsun; fakat dünyadan çıkıp gidince ne edeceksin? Bir sanat öğren de sana, ahirette bağışlanma geliri gelsin. Sanma ki kazanç, yalnız burada.

- Büyü tasının sesinden, lanetten başka ne kaldı; din tasının sesinden de yücelikten başka ne kaldı?

- Dini, babandan bedava bir miras olarak buldun, o yüzden başını diktin, şükretmiyorsun. Mirasa konan adam, malın değerini ne bilecek? Rüstem can çekişti, Zal ucuzca şana, şerefe kondu.

- Din gamını seçen kişiden Allah, başka gamları alır gider. Sen din avla da güzellik, mal, mevki, fayda veren baht, ardından gelsin.

- İnsan, atın boynuna sarılırsa muradına ulaşır; ayağına sarılırsa çiftelyi yer. Serkeş ata gem vurmadan pek binme! Akli, dini kendine kılavuz edin vesselam!

- Ne güzeldir o din ovasının harmanı; her harman oradan başak devşirir.

- Dünya duygusu, bu dünyanın merdivenidir; din duygusuya gönlün merdiveni.

- Din ışığından karanlıkta kalanlara, anlamı gizli ince sözler, tabii bir bağ olur gider.

- Din yolu, kötü yaratılışlının gideceği yol değildir; bu yüzden de tehlikelerle dopdolu bir yoldur. Bu korkulu yoldaki sınanmalar, unu kepekten ayırt eden elek gibi yüreklileri yüreksizlerden ayırt eder.

Dost

- Bir parıltı vurmasa da denizden su çekebilecek hale gelineceye dek iyi dostlardan gelen parıltı gerekli bir şeydir.

- Dost, gelişiyse yola kılavuzluk eder; Mustafa, bu yüzden: “Sahabem yıldızlara benzer.” dedi. Yıldız, kumlu çölde de yol gösterir, denizde de... Gözünü yıldızla dik, kılavuz odur.

- Dostlar gönül yurdu, eminlik ülkesidir; kaynaklar var orada, güllük-gülistanlık orası.

- Dostlarla oturan kişi, külhanda bile olsa gül bahçesinde oturuyor sayılır. Fakat bir yerde, düşmanla oturan kişi, bağda, bahçede bile olsa külhandadır.

- Dostun görüşü olmadıktan, insan sevgiliyi görmedikten sonra kör olsun, daha iyi, ölümsüz olmayan dosttan da uzak olmak yeğ.

- Gerçekte her düşman, senin ilacındır, kimyadır, faydadır sana; senin gönlünü alır; çünkü ondan kaçarsın, yalnızlık bu çağında Allah lûtfundan yardım dilersin. Gerçekten dostların düşmandır sana çünkü o kapıdan uzaklaştırırlar, kendileriyle oyalarlar seni. Hani bir hayvan vardır, porsuktur adı; dayak yedikçe semirir, büyür. Kötëği yedikçe daha iyileşir; sopa vurdukça daha semirir. İnanan da gerçekte porsuktur; çünkü o da dert, mihnet sopsasıyla büyür, semizler. Bu sebeplerdir ki peygamberler, dünyadaki bütün halktan daha fazla zahmetlere düştüler, meşakkatler çektiler. Böylece de canları, bütün

canlardan daha üstün, daha büyük bir hale geldi. Çünkü onların uğradıkları belalara, başka bir topluluk uğramadı.

- Herkes, kendi zannınca dost oldu bana; içimdeki sırları ise kimse aramadı.

- Nice yüce güçlü dostlar edindin, yoldaşlar buldun... Sana, nerede onlar, diye sorsam, geçip gittiler, dersin. İyi dostun, güzelim göğşe ağdı; kötü dostunsa yerin dibine girdi. Ara yerde, kervandan kalan ateş gibi yarsız, yardımcısız öylece kalakaldın. A yiğit dost, yukardan da aşağıdan da münezzeh olanın eteğine sarıl!

- Peygamber dedi ki: “Dostları, sıkıntılar denizinde yol gösteren yıldızlar bil.” Gözünü yıldızlara dik, yol ara; söz, görüşü bulandırır, söylenme.

- Sevgiliye eş olan ağaç, güzel bir hava sayesinde baştan ayağa dek çiçeklerle donandı; fakat güzün, uygunsuz bir dost gördü de yüzünü, başını yorgan altına çekti. Kötü dostla buluşmak, belaya bulaşmaktır; mademki o geldi, yolum yordamım uykudur artık, dedi.

- Allah’tan özgeyi dost tutmak, yardımcı bilmek, yerinde bir işse, dadınla da lalanla da eştin dosttun, nerede, ne oldu o dostluk? Süte, memeye alışkanlığın kalmadı; mektepten tiksinden de geçti gitti. O dostluk, o alışkanlık onların duvarlarına vuran bir ışıktı; o vuruş, güneşe gitti.

- Yusuf’un yüzündeki ışık, sokaktan geçerken, her evin penceresinden içeriye vururdu. Evin içindekiler: “Yusuf bu yana gidiyor, şimdi geçti.” derlerdi. Köşede, bucakta oturanlar da duvarda yalımlar, parıltılar gördüler mi Yusuf’un geçtiğini anlarlardı. O yana penceresi bulunan ev, Yusuf’un geçişinden ışıklanır, yücelik elde ederdi. Kendine gel de Yusuf’tan yana pencere aç; oraya otur da seyre dal. Âşık olmak, o yana pencere açmaktır; çünkü gönül, dostun yüzüyle aydınlanır.

- Görülmesi, ölümü gidermeyen, dost değildir, sevgili değildir; onun ne meyvesi vardır, ne yaprağı.
- Bir kapıdan bir köpeğe bir lokma ekmek verildi mi o kapıya gelince hizmet kemerini kuşanır köpek. O kapının bekçisi olur, ona eziyet edilse darlık çektirilse bile o kapıdan ayrılmaz.
- Sağlık, esenlik çağında herkes dosttur, herkes eş; ama dert çağında, gam vaktinde Allah'tan başka eş dost nerede?
- Adamın birisi geldi, bir dostunun kapısını çaldı, dostu: "Kimsin?" dedi. Adam: "Benim." deyince: "Git, şimdi çağı değil; böylesine sofrada ham kişinin yeri yok." dedi. Ham kişiyi ayrılık ateşinden başka ne pişirebilir; ikiyüzlülükten ne kurtarabilir? O yoksul gitti, tam bir yıl yollara düştü, dostunun ayrılığıyla kıvılcımlar saçarak cayır cayır yandı. O yanmış, yakılmış kişi pişti; olgunlaştı, geri geldi, gene dostunun evinin çevresine düştü. Yüzlerce korkuyla, yüzlerce defa edebi gözeterek kapının halkasına dokundu; ağzından edebe aykırı bir söz çıkacak diye korkup duruyordu. Dostu: "Kapıdaki kim?" diye bağırdı. Adam: "A gönüller alan, kapıdaki sensin!" İçerdeki: "Mademki bensin, gel, içeriye gir, dedi, ev dar, iki kişi sığmıyor."
- Dadı eğretidir, üç dört gün içindir; ey ana, sen kucağına al bizi.

Dua, yakarış

• Kendinde olmaksızın edilen dua, bambaşkadır; o dua, adamın kendinden değildir; üstün, adalet sahibi Allah'ın sözüdür o dua.

• Ya Rabbi, sen bize bir ayırt etmek duygusu ver de o belirtinin eğrisini doğrusundan ayırt edelim.

• Ey gönülleri aydınlatan! Suçumuzu bağışlarsan gece geceliğini yapmış olur, gündüz de gündüzlüğünü.

• A kardeşim, kabul etmiş, etmemiş bununla ne işin var? Sen elini duadan indirme!

• Halil'in yalvarışı, inanışı sayesinde güç olan, olmasına imkân bulunmayan iş, mümkün oldu gitti.

• Layık değilim ama bir solukcağız, layık olmayan, gamlara dalmış bulunan şu kulun halini sorsan ne olur?

• Ey bize nimet veren, direnme bağışlayan! Sen halkı şu kararsızlıktan kurtar. Şu iki büklüm nefse, ayak diremesi gereken işte bir direnme ver. Sen onlara dayanma gücü ihsan et, terazilerinin hayır kefesini ağırlaştır; şekiller dizip halkı aldatanların düzenlerinden sen kurtar onları. A kerem sahibi, sen onları hasede düşürme de haset yüzünden taşlanmış şeytana dönmesinler. Halk, geçip gidecek mal, çürüyüp eriyecek beden yüzünden hasetle boyuna yanmada. Padişahlara bak, ordular çekiyorlar; hasetlerinden yakınlarını bile öldürüyorlar. Pislikle dopdolu düzenci âşıklar, birbirlerinin kanına, canına kastediyorlar.

- Ey yardım dileyenlerin yardımına eriŐen, sen doğru yolu goster bize; bilgilerle, zenginliklerle ovunulemez.
- Nazlanmak, Şekerden de tatlıdır ama az çiğne; cunku yuzlerce tehlikesi var. YalvarıŐ yolu, eminlik yurdudur; sen nazlanmayı bırak da o yolu tut.

Dünya, ahiret, dünya ehli

• Bu dünya pazarında sermaye, altındır; oradaki sermaye ise aşktır, yaşlı iki gözdür.

• Bir büyücü karı olan dünya, pek bilgîç bir kadındır; onun büyüsünü çözmek, halkın harcı değil. Akıllar, onun düğümünü çözebilseydi Allah, peygamberleri yollar mıydı hiç?

• Bu dünya bir dağdır, yaptıklarımızsa ses; ses, yankılanır gene bize döner gelir.

• Bu dünya denizdir, beden balık; cansa sabah ışığını göremeyen yunus.

• Bu dünya geçicidir, aradığını geçmeyen dünyada ara. Görünüşün, şeklin sıfırdır senin; dilediğini mânâdan dile.

• Dünyanın lûtufalarda bulunması, yaltaklanması hoş bir lokmadır ama az ye o lokmayı; çünkü ateşlerle dolu bir lokmadır o. Ateşi gizlidir de tadı meydandadır; fakat dumanı işin sonunda belirir.

• Allah'ın mekri de (tuzağı) dünya malıdır; dünya malı bizi sarhoş eder, aldatır, yıkar gider.

• Padişahlık da canına solukdaş olmaz, altın da altını ver de görüş için sürme al. Sürme al da gör, seyret; bu dünya daracak bir kuyudur; Yusufçasına şu ipe sarıl.

• Rüyada bıçak, başını kesse ne çıkar? Hem başın yerindedir, hem de ömrün uzun olacak. Rüyada, kendini ikiye biçilmiş görsen de bedeninin sapasağlamdır; kalktın mı hasta bile değilsin. Hâsılı, rüyada bedeninin bir parçasının kesilmesinden,

hatta iki yüz parça edilmesinden korku yok. Şekille duran bu dünya hakkında Peygamber (s.a.s.): “Uyuyan kişinin gördüğü rüya.” dedi.

- Her solukta dünya da yenilenir; fakat biz onu, duruyor görürüz de bu yenilenmeden haberimiz bile olmaz.

- Dünyayı seven, üstüne güneş vurmuş duvara gönül veren kişiye benzer; o ışığın duvardan olmadığını, dördüncü kat gökte bulunan güneş değirmisinden olduğunu anlamaya çalışmaz; gönlünü tamamıyla duvara verir. Güneşin ışığı güneşe kavuşunca ebedî olarak mahrum kalır.

- Allah’ın, göze çektiği sürme, ne sürmedir ki can, yüzlerce perdenin ardından doğruyu görür. Ulular ulusunun gözü, işin sonuyla çift olmuştu da o gözle dünyayı gördü, “Leştir.” dedi dünyaya.

- Sen dünya kocakarısına kapılıp kaldıkça, onun işvelelerine aldanıp durdukça, ne onun ağı ortadan kalkar, ne büyü düğümleri çözülür gider. Ümmetlerin ışığı: “Bu dünyayla o dünya, birbirine zarar veren iki ortaktır.” demedi mi?

- Dünya mülkü, bedene tapanlara helâldir; bizse zevali olmayan aşk mülkünün kullarıyız.

- Ne mutlu o kişiye ki bu yurttan vazgeçti çükü ecel, bu yurdu yıkar; bu padişahlığı bozar gider.

- Hey gidi hey; gözü açık, gönlü uykuda nice kişi var... Zati balçık ehlinin gözleri ne görebilir ki?

- A emin er, dünya, çürümüş, kof cevizdir; pek sınamaya kalkışma onu, uzaktan seyret.

- Eşeğin yarasına bir çaput sarsan da yaraya yapışsa, onu çekip almak istesen eşek, acısından durmadan çifte atmaya başlar; ne mutlu o kişiye ki böyle bir işe girişmez. Hele eşeğin elli yarası olur da her yarada bir çaput bulunursa, balçığa kalmış gitmiştir o. Ev bark çaputa benzer, bu hırs da yaradır; kimin hırsı fazlaysa onun yarası fazladır.

Düşman

- Dünyadaki düşman olmasaydı insanlardaki öfke ölür, yok olur giderdi.

- Düşmanlığa kalkışacaksan, kendine uygun birine düşman ol; çünkü ola ki onu tutsak olarak da tutabilirsin. Katre ummanla nasıl savaşa girişebilir? Girişirse bu, onun ahmaklığına delildir, sonunda kendi saçını başını yolar.

- İnsan düzen kurar, düzeni tuzak olur; birisini can sanır; oysaki kan içici kesilir o. Kapıyı kapar, kilitler; oysaki düşman evin içindedir; Firavun'un düzeni de bu çeşit masallardandır. O kin güden, yüz binlerce çocuk öldürttü, aradığıysa evinin içindeydi.

- Hadisten, şu güzel, şu iyi öğüdü duy: "Düşmanların en çetini, sizin içinizdedir." Bu düşmanın atıp tutmasına kulak verme, kaç ondan; çünkü o, ayak direyişte, inatta İblis'e benzer. Seni dünyaya yöneltir, geçime iter de o sonsuz azabı, ehemmiyetsiz gösterir sana.

- Düşman, kocayla karıyı, büyü yaparak birbirine çirkin gösterir de sonunda koca karısını boşar, karı, kocasından boşanır.

Düşünce

- Gönle, yeniden yeniye düşünceler gelir; sen de yürü, güle güle karşıla onları.
- Düşünce ona derler ki bir yol açsın; yol da ona derler ki karşına bir padişah çıkagelsin.
- Her sanatın, her hünerin aslı, temeli hayalden, arazdan, düşünceden başka nedir ki? Meyveler, önce gönül düşüncesindedir; sonunda meydana çıkar, görünür.
- Düşüncen gülse gül bahçesisin; dikense külhana atılacak odunsun.

Eşler

- Önüne ön olmayan buyruğun hükmünce dünyanın bütün parça buçukları, çift çifttir; her biri de kendi çiftine âşıktır.

- Âlemde her parça buçuk, kendi çiftini diler; tıpkı keh-rübayla saman çöpü gibiyiz. Akıl bakımından gökyüzü erkektir, yeryüzü kadın... O, buna ne attı, ne verdiyse bu, onu besler, yetiştirir. Gökyüzü, kadını beslemek için kazanç peşine düşen erkekler gibi yeryüzünün çevresinde döner durur. Bu yeryüzü de ev hanımlığı yapar, ondan çocuklar doğurmaya, onları emzirmeye girişir. Yeryüzü olmasaydı nerden gül biterdi, erguvan boy atardı? Göğün de suyu, harareti olmasaydı yeryüzü ne doğururdu?

Fani, fanilik, baki, beka

- Ey ulu kişi, yüzyıllar, yüzyıllara eş oldu, geldi geçti; şu anlamlarsa hep yerinde, hep durmada... şu deredeki su, kaç kere değişti; ama ayın, yıldızların akisleri hep yerinde. Demek ki yapıları, su üstüne kurulmamış; gökyüzünün geniş alanında onlar. Bu sıfatlar da manevi yıldızlardır; bil ki mânâlar göğündedir bunlar.

- Geçiçi işlere dalanların çabasını bir kazsan, görürsün ki soğan gibi kat kattır; fakat her bir katı, öbür kattan daha da içsizdir, daha boştur; gerçeklerin her işi, öbüründen daha da özlüdür.

- Renkle, kokuyla, yer-yurtla övünmek, çocukların övünçüdür, çocukların kanışı.

- Gündüz, güzelim güneşin yüzünü gördün; batış çağındaki ölümünü de an. Bu güzel çardakta dolunayı gördün; bir de ay sonundaki iştiyak çekişine, özleyip üzülüşüne bak. Bir çocuk, güzellikle halkın efendisi kesilir; fakat günler geçince kocar, bunar, halka rezil olur gider. Gümüş bedenli güzeller seni avladı ya; ihtiyarlık yüzünden pamuk tarlasına dönen bedenleri de seyret. Ey yağlı, ballı yemekleri gören, o yemeklerin artığını bir de ayakyolunda gör. O pislige: “Nerede senin o güzelliğin; tabakta durduğun zamanki tadın, o tazeliğin, o kokun nerede?” de. O da sana der ki: “O, bir yemdi, ben de o yemin tuzağıydım, sen avlanınca yem gizlendi.” Nice

parmaklar vardır ki ustalar, düzgünlüğüne gıpta ederler; ama sonunda o parmaklar titremeye başlar. Can gibi mahmur göz, görürsün ki sonunda görmez olur; o gözden sular akar. Aslanların safında yürüyen aslan yiğit, sonunda bir fareye av olur. Çevik, ileriye görür, sanatkâr, sonunda kart eşeğe döner, bunar. Misk kokuları saçan, akıllar çelen kıvırcık, simsiyah saçlar, sonunda boz eşeğin kuyruğuna döner. Önce oluşunu, açılıp saçılarak meydana gelişini bir hoşça seyret, sonunda da o rezilliğini...

- Bir ad, san ara ki gözden düşmesin, unutulup gitmesin; bir güneş ışığı ara ki batıp yitmesin.

- Güç, kudret gitti mi kulluk da kesata uğrar. Kendine gel de ecel, sermayeni almasın. Kendine gel, gücün, kudretin, kâr elde edeceğin sermayedir; güçlü kuvvetli bulunduğun zamanı gözet, fırsat kaçırma.

- Deniz, köpükleri karaya attı mı var git mezarlığa da seyret o köpükleri. De ki: "Nerde oynayıyorsunuz, gezip tozmanız; deniz, sizi helak olmaya mı attı?"

- Dünyada neyle neşeleniyor, seviniyorsan o sevinç çağında, ondan ayrıldığını bir düşün. Senin sevindiğin şeyle çok kişiler sevindi; fakat sonunda o şey, ellerinden çıktı, yel gibi esti gitti. Senin elinden de çıkar; ona gönül verme, o senden kaçmadan önce, sen ondan kaç.

- Hangi hoş var ki kötü olmasın yahut hangi tavan var ki yıkılıp yerlere serilmesin?

- Nice kişiler vardır ki o kükremiş aslan gibi, avlandığını yiyemeden dünyadan geçmiş gitmiştir.

- Tut ki bütün batıyı, bütün doğuyu elde ettin; değil mi ki kalmayacak, geçip gidecek... Sen onu bir şimşek say. A gönüllü uyumuş kişi, ölümsüz olmayan saltanatı rüya bil. Cellât gibi boğazına sarılan şevket, şan, neye yarar?

• Kuş yücelerdedir; gölgesiye aşağıda; gölgesi toprak üstünde kuş gibi uçar durur. Bir ahmak da kalkar, o gölgeyi avlamaya girişir öylesine, o kadar koşar ki güçten kuvvetten kalır. Haberi bile yoktur ki yakalamak istediği havadaki kuşun yere vurmuş gölgesidir; o gölgenin aslının nerde olduğundan haberi bile yoktur. Gölgeye ok atar da atar; bu atış, bu arayış yüzünden de okluğu bomboş kalır. Ömür okluğu bomboş kaldı; ömür geçti gitti; gölgeyi avlamak için koşarken eridi bitti.

• Beden ağacının köküne kurt düştü, onu söküp ateşe atmak gerek. Kendine gel a yolcu, kendine gel. Akşam oldu, ömür güneşi kuyuya düşmek üzere. Gücün, kuvvetin varken şu iki günceğiz olsun, yaşlılığını cömertlik yolunda harca. Elinde kalan şu kadarcık tohumu olsun, ek de şu iki solukluk ömürden, uzun bir ömür bitsin.

• Gül solup gül bahçesi sarardı mı bundan böyle bülbül-
den, başından geçenleri duyamazsın artık.

Gaflet

- Dünya insana sarhoşluklar verir; postla çarık aklından gider, hatırından çıkar. Can çekişme, ölüm çağı gelince ah eder; hırkayla çarığı o vakit aklına gelir. Çirkinlik denizinde boğulacak hale gelmedikçe, sığınacak bir yer bulunmadıkça gerçeklik gemisine binmek aklına bile gelmez; çarığı, pöstekeyi görmez bile. Ama yokluk denizinde acze düştü mü, sevgiyle tutar. “Rabbimiz, kendimize zulmettik.” demeye koyulur.

- Göklerle yeryüzünü Allah’ın kudret ağacında bitmiş bir elma bil. Sen de o elmanın içindeki kurda benzersin; ağaçtan da haberin yok senin bahçivandan da.

- İnek, kasapları anlasaydı, onların peşlerine düşüp o dükkâna girer miydi hiç? Onların avuçlarından kepek yer miydi, onların yüze gülmelerine aldanır, sütünü verir miydi? Demek ki bu dünyanın direği gaflet.

- Ey kelamı hoş, sırları bilen Allah, kötü işin ayıbını bizden gizleme. İyi işi de bize ayıplı gösterme de ona sarılmaktan soğumayalım, o işten vazgeçmeyelim.

- Karınca, bir buğday tanesini görüp harmanı bilseydi, o bir tanenin üstüne mi titrerdi hiç?

Gençlik

- Ne mutlu o kişiye ki gençlik çağını ganimet bilir de borcunu öder. Gücü, kuvveti varken, sağ esenken, yüreğinde de bedeninde de güç-kuvvet varken başarır bunu. O gençlik, yemyeşil, ter ü taze bir bağa benzer; esirgmeden yapraklar, meyvalar verir. Genç adamın kuvvet, şehvet kaynakları akar durur. Bil ki bu sular, yeryüzüne benzeyen bedeni yemyeşil eder. Ev yapılmış, döşenip dayanmış; tavanı iyiden iyiye yüksek... Dört duvarı sağlam, değiştirmeye, onarmaya hacet yok.

- Ne mutlu, ihtiyarlık günleri gelip çatmadan boynunu, hurmalıktan bir iple bağlamadan bu işi başarana. Kocalıkta toprak çoraklaşır, akar, dökülür... O çorak toprak asla güzel bitki bitirmez. Güç suyu şehvet suyu kesilmiş, kendisine de faydası yok, başkalarına da. Yüz, buruşuklardan kertenkele sırtına dönmüş, söz söyleyemez, tad alamaz olmuş; dişler kesmez olmuş gitmiş. Gün akşam olmuş; leş gibi beden topallayıp kalmış; yol da uzun... İşyeri yıkılmış, iş gücü yıkılıp yatmış. Kötü huyların kökleri sağlamlaşmış; onları sökecek güç kuvvet azalmış gitmiş.

Gönül, beden, gönül ehli

- Gönül aynası arındı, temiz oldu mu; sudan, topraktan dışarı, şekiller görürsün.

- Güllerden meydana gelen gül bahçesi, sararır solar, dökülür gider. Gönülden biten gül bahçesi solmaz, gülleri dökülmez, ne hoştur o bahçe, ne de hoş. Bizim o tatlı bilgilerimiz, bil ki o gönül bahçesinden iki üç deste güldür ancak. O gül bahçesinin kapısını, kendimize kapatmışız da o yüzden şu iki üç deste güle kapılmışız.

- Bedenine yağlı ballı yemekler verdikçe özünde bir semizlik göremezsin. Beden, miskler içinde olsa gene de ölüm günü pis kokusu duyulur. Miski bedenine değil gönlüne sür; misk nedir, ululuk sahibi Allah'ın tertemiz adı. O ikiyüzlü, bedenine misk sürer de canını, külhanın ta dibine atar.

- Gönülse yürü, nazlan, horluk çekme; bedensen, şeker yeme, şerbet içme, zehir tat. Zehir, bedene fayda verir; şekerse zarar... Bedenin yardımsız kalması daha iyidir. Beden, cehennem odunudur, onu erit; bir başka dal bitirirse yürü, kes o dalı. Yoksa odun hamalı olursun, odun hamalı... İki dünyada da Ebu Leheb'e eş kesilirsin. A yiğit, ikisi de yeşildir ama odunla Sidre ağacının arasındaki ayrılığı gör. O dalın kökü yedinci kat göktedir; bu dalın kökü ateştedir, dumandandır. Görünüşte birbirine benzerler çünkü göz, yanlış görebilir; duygunun yolu yordamı, yanlış görmüştür. O can gözüne, gönül gözüne görünür; çalış, çabala da gönlün bulunduğu yana gel.

- Gönle vuran bilgi, adama yardım eder, dost olur; fakat bedene vuran bilgi yük kesilir.

• Birisinin ayağına diken battı mı, ayağını dizinin üstüne kor. İğnenin ucuyla dikenin ucunu arar; bulamazsa dikenin battığı yeri dudağıyla ıslatır. Ayağa batan diken bile böyle zor bulunursa gönle batan diken nic' olur? Cevap ver bakalım. Her aşâğılık kişi, gönüldeki dikenı görseydi, gamlar, herkese el uzatabilir miydi hiç?

• Gönül ovasına adım atmak gerek, çünkü balçık ovasında açılıp saçılmaya, gönül ferahlığı elde etmeye imkân yok.

• Köy ağası bedenlerimizin padişahıdır, gönül sahibiyse gönüllerimizin padişahı.

• Gönül, ten havuzunda çamurlara bulandı ama ten, gönüller havuzunun suyuyla arındı, tertemiz oldu. Ey oğul, gönül havuzunun çevresinde dolan; fakat sen sen ol, beden havuzundan sakın. Beden havuzuyla gönül havuzu birbirine bitişiktir; fakat "Aralarında bir berzah var, birbirlerine karışmazlar."

• Demir gibi varlığın kapkara; ama cilala onu, cilala, cilala!... Gönülün, şekillerle dopdolu bir ayna olsun; onda, her yanda gümüş bedenli bir güzel görünsün. Demir de kapkaraydı, nursuzdu; fakat cilalanış, ondaki karanlığı giderdi. Demir cilalandı, yüzü güzelleşti; artık onda şekilleri, suretleri görebilirsin. Toprak beden yoğundur, karadır ama sen cilala; çünkü o, cila tutar. Cilala da gizlilik âleminin şekilleri yüz gösterebilirsin. Toprak beden yoğundur, karadır ama sen cilala; çünkü o, cila tutar. Cilala da gizlilik âleminin şekilleri yüz gösterebilirsin. Toprak beden yoğundur, karadır ama sen cilala; çünkü o, cila tutar. Cilala da gizlilik âleminin şekilleri yüz gösterebilirsin.

• Ay ancak geceleyin cilvelenir; gönülün dilediği sevgiliyi, gönül derdiyle ara, başka bir şeyle değil.

• Bu yolu, gönül dirliğiyle elde et çünkü bu ten dirliği, hayvan sıfatıdır.

• Ebede dek yeniden yeniye nakışlar vurur gönle; onda perdesiz olarak görünür. Gönüllerini cilalayanlar, kokudan da kurtulmuşlardır, renkten de. Her solukta, durmadan, dinlenmeden bir güzellik seyrederek. Bilginin şeklini, kabuğunu bırakmışlardır da gözle görüp inanma bayrağını yüceltmişlerdir.

- Beden ehli olanların huzurunda edep, görünüşe bağlıdır; çünkü Allah onlara gizli şeyleri örter. Gönül ehlinin yanındaysa, içi gözetmektir edep; çünkü onların gönülleri gizli şeyleri de bilir, anlar. Sense tersine, körlerin karşısına, mevki kazanmak için edeple geliyor, kapı dibinde oturuyorsun. Gözlülerin karşındaysa edebi bırakıyorsun; bu yüzden de şehvet ateşine odun kesilip gidiyorsun.

- Ey eli boş kişiler, gönül sahibi erlerin huzurunda gönüllerinizi koruyun.

- Gönül büyük bir eve benzer; gönül evinde gizli komşular vardır.

- Gönül dilerse, göz görülecek şeylere bakar; gönül dilerse örtülü şeylere akar. Gönül dilerse tam olan şeylere doğru gider; gönül dilerse, gözü parça buçuklarda hapseder. Bu beş duygunun her biri, lüleler gibi, gönlün dileğiyle, gönlün buyruğuyla iş görür. Gönül ne tarafa buyursa beş duygu, eteklerini çemrer de o yana koşar. Musa'nın elindeki sopa, nasıl Musa'ya uymuşsa elle ayak da, apaçık, gönlün duygusuna uymuştur.

- Gönül olmazsa beden konuşmayı ne bilsin? Gönül aramazsa beden, araştırmayı ne anlarsın?

- A kara tencere, kat kat isler içindesin; bu is, iç yüzünü de karartmış senin. Gönlünde pas üstüne paslar var, bu paslar öylesine yığılmış ki gönül gözün, sırlara karşı kör olup gitmiş.

- Gözün açıkken de tasalandın mı bil ki gönül gözünü yummuşsun, o gözü de aç.

- Duyguna vuran, akıl ışığıdır; onu, bakırın üstündeki altın yıldız gibi eğreti bil. İnsandaki güzellik de altın yıldızdır; öyle olmasaydı güzellik, kart eşeğe mi dönerdi? Azar azar, yavaş yavaş o güzelliği alırlar ondan. Azar azar, yavaş yavaş fidan kurur gider. Yürü: "Yaşattığımızın gücünü kuvvetini azaltırız." Ayetini oku; gönle girmeye, gönül almaya bak, kemige gönül verme. Çünkü gönül güzelliği, geçmez güzelliktir, o güzelliğin devleti ab-ı hayatın sakisidir.

- İçinde gönül ışığı bulunmayan gönül, gönül değildir; can olmadıktan sonra beden, topraktan başka bir şey değildir.
- İnsanı hoş bir hale getiren, kendinden alan bülbüllerinin gül bahçesi, kendi gönüllerindedir.
- Meryem'in gönlünün yanışıyla dudağı kurumuş dal, kutlu bir hurma fidanı kesildi.
- Padişahın gözü, gönül doğanının gözüne değdi mi onun gözlerine pek tesirli bir himmet, bir kudret verir.
- Katı taş olsan, mermer kesilsen bile bir gönül sahibine ulaştın mı inci olursun.
- Şu gönül hiç yalan söylemez; çünkü gönülde, Arş nurunun parıltısı var.
- Allah eserleri gönüldür, gönüldedir; dışarıdakiler, o eserlerin eserleridir ancak.
- Kimin canı heveslerden tertemizse o kapıyı, tertemiz sayvanı tez görür o. Muhammed (s.a.s.) bu ateşten, bu dumandan arındı da nereye yüz çevirdiyse orada Allah cemalini gördü. Kötülük dileğini güden vesveseye yoldaş oldukça Allah cemalini nereden bileceksin sen? Kimin gönlünden bir kapı açılırsa o, her şehirden bir güneş görür.
- Gönül ehlinin bilgileri, kendilerini taşır; beden ehlinin bilgileriye kendilerine yük olmuştur.
- Gönül, seni gönül ehlinin mahallesine çeker, bedense seni balçık hapishanesine çeker.
- Gönlün göklere ağmayı çekiyorsa devlet kuşu gibi kol kanat aç, uç.
- Bu yol, bu kervana uzun değildir; üstün gelen, koşup giden kişiye ova, geniş mi gelir? Gönül her an Kâbe'ye gitmekte; beden de Allah lûtfuyla gönlün huyuyla huylanmaktadır. Bu uzunluk, kısalık bedene göredir; Allah'a göreyse uzun nedir, kısa ne? Allah, bedeni değiştirdi mi fersaha, mile aldırış bile etmeden yürür gider. Gözünü bir yumdun mu görürsün ki gemide yatmış, uyumuşsun ama yol almadasın...

Göz

- Duygu gözü, elin avucuna benzer ancak; insanın avucu, filin her yanını kavrayamaz ki! Denizi gören göz başka, köpüğü gören göz başka... Köpüğü bırak da denizi gören gözle bak!

- İnciyi de göz tanır, külü gübürü de. Onun içindir ki toz toprak gözü incitir.

- Kulağın duyusu, huyları değiştirir, gözün apaçık görüşüye özü değiştirir.

- Tavus kuşu gibi kanadını görme, ayağını gör de kem göz, sana pusu kurmasın. Çünkü kötülerin kem gözleri, dağı bile yerinden oynatır. Şüphe yok ki hasetten, kem gözden gökyüzü bile dönüşünü değiştirir. Kem gözün ilacı iyi gözdür; iyi göz, iyi görüş, kem gözü ayağı altında ezer, yok eder gider.

- İyi göz, iyi görüş rahmetin, kahrından daha üstün oluşundandır, rahmetendir; kem gözse kahrından, lanetten meydana gelir. Allah'ın rahmeti kahrından üstündür; bu yüzden dir ki her peygamber, kendi zıddına, kendi düşmanına üstün gelmiştir.

Güneş, gündüz

- Dünya, baştan başa karla dolsa güneş bir baktı mı haretle hepsini eritir gider.

- Gece oldu da o renkler örtüldü mü görürsün ki renkleri görüş, ışıkla mümkünmüş. Bu, güneş sayesinde, Süha yıldızının yüzünden görünür; içteki renk de yücelik ışığının vuruşuyla görünür.

- Geceleyin kandiline yeni bir fitil bük; fakat güneş kandilini de bu çeşit şeylerden arı bil. Yürü, hanın damını onarmak için samanlı balçık hazırla; ama gökyüzü tavanını da samanlı balçıkla onarılmaktan arı bil.

- Yeryüzü şu karla kefene büründü mü tez Hüsamedin'in güneş kılıcını vur yere. Güneş, hani karı hançerleyince dağlardan, ovalardan seller akar.

- Kalpazanlar gündüzün düşmanıdır, madendeki o altınlarsa âşıktır gündüze; çünkü gündüz; kuyumcunun, sarrafın altını görmeleri için bir aynadır. Pembe beyaz yüzle, sararmış yüzü gösterdiğinden, Allah kıyamete “gün” adını taktı. Gerçekte yüz, erenlerin sırrıdır; gündüz, onların Ay'ına karşı gölgelere dönmüştür. Gündüzü, Allah erinin sırrının aksi bilin, onun ayıp örtücülüğü de gözleri bağlayan gecedir. Allah onun için “And olsun kuşluk çağına” dedi; kuşluk çağı, Mustafa'nın gönlünün ışığıdır.

Güzel, çirkin

- Bir güzel, peşine bir çirkinini takarsa, onunla alay ediyor demektir.

- Güzel yüz, aynaya âşıktır; güzel, cana ciladır; gönüllere temizlik verir.

- Bu öğüdü, Gazneli Hâkim'den duy da eski bedeninde bir yenilik bul: "Nazlanmak için gül gibi bir yüz sahibi olmak gerek; böyle yüzün yoksa bari kötü huylu olanın çevresinde dönüp dolaşma. Çirkin yüzünün nazı da çirkindir; gözün hem kör olması, hem de ağrması pek güçtür." Yusuf'a karşı nazlanma, güzellik satmaya kalkışma. Yalvarıp yakarmaktan, Yakup gibi ah etmekten başka bir şey yapma.

- Alımlı güzellerin yüzlerinde o güzellikten bir yudumcuk var; o süzölmüş şarap nicedir artık sen düşün. Şu toprağa karılmış bir yudumcuk şarabı yalayıp duruyorsun; onu tozsuz, topraksız, arı duru görünce ne hale geleceksin? Ölüm çağında o temizlik yudumu, ölümlle şu bedenden, şu beden kerpicinden ayrılıyor.

- Kalıptaki güzellik iğretidir; süsün püsün altında süssüzlük, çirkinlik vardır.

- Gönüldeki hayaller, güzel sesle gelişir; hatta güzel ses yüzünden şekillere bürünür o hayaller.

Hak, hakikat, gerçek, yalan, gerçeklik

- Batıl meydana çıkmaz Hak olmadıkça; ahmak, kalp (sahte) parayı altındır ümidiyle alır.
- Hak vergisi, can gibi karışır, birleşir seninle... Öylesine birleşir ki o, sen olur; sen, o olursun.
- Hak, Kadir gecesidir; can, bütün geceleri sınasın diye geceler içinde gizlidir.
- Ey bize güç şeyleri kolaylaştıran, dünyada olmayacak şeylerden kurtar bizi. Her şeyi nasılsa öyle göster bize.
- Görünüşte geceyle gündüz, birbirine aykırı iki düşmandır; fakat ikisi de bir gerçeği örerler.
- Savaşta, atların kişnemelerini, uçup dolanırken kuşların cıvıltılarını duyarsın. Birisi hasedinden bağırır, öbürü eşleriyle birleşme isteğiyle cıvıldaşır; biri zahmetinden seslenir, öbürü neşesinden. Onların hallerinden uzak kişiye göre hepsinin de sesi birdir. şu ağaç balta yarasıyla sallanır; öbür ağaç seher yeliyle oynar.
- Gerçek kokusuyla ahmağı kandıran yalan sözün kokusu, miskle sarımsak kokusu gibi, söz söyleyenin soluğundan anlaşılır.
- Her günün parça parça meydana gelen gerçekliği, neden ambarımızda toplanmıyor?
- Kötü adın çirkinliği harften değil; deniz suyunun acılığı kaptan değil.
- Her kanat, denizi aşabilir mi? Allah katına, Allah katından verilen bilgi götürür adamı.

- Gerçeklik rengi; çekinme, adamakıllı inanç rengi, kullukta bulunanlarda ebedî olarak kalır. Şüphe, nankörlük, ikiyüzlülük rengi de isyan edenin canında ebedi olarak kalır. Asi Firavun'un yüz karası gibi... onun rengi kalmıştır; fakat bedeni, yok olmuş gitmiştir. Gerçeklerin güzel yüzlerinin şimşegi, ışığı, bedenleri yok olsa bile Din Günü'ne dek kalır. Çirkin, ancak o çirkindir; güzel, ancak o güzel... O, boyuna güler, bunnunsa suratı boyuna asıktır. Toprağa renk verir, hüner verir, mücevher haline sokar; çocuk huyluları da onu elde etmek için savaşa daldırır.

- Dünyadaki güneşi kınamak, kendini kınamaktır; iki gözüm de kördür, karanlıktır, kötüdür demektir.

- İstersen perde altına gir, gözlerini yum; sen böyle yap-tın diye güneş, güneşliğinden geçer mi hiç?

Hâl, hâl dili

- Bir dili konuşmak hısımlıktır, bağlılıktır; insan yabancılarla kaldı mı bağlanmışa, hapse düşmüşe benzer. Nice Hintliyle Türk'ün dili birdir de nice iki Türk de yabancılar gibi birbirinin dilini anlamaz. Demek ki mahremlik dili, apayrı bir dil; gönüldaşlık dildaşıktan daha iyi. Sözsüz, işaretsiz, yazısız; gönülden yüz binlerce tercüman kopar, belirir.

- Her günün sevinci bir başka çeşittir; her günün düşüncesinin, bir başka tesiri vardır.

- Hızır'ın kendi aklına uygun işlerini Musa görünce aklı kabul etmedi de bulandı. Onun işleri, Musa'ya uygun gelmedi; çünkü Musa'da, ondaki hâl yoktu.

- Sen ne bileceksin kuşların seslerini? Çünkü bir soluk bile Süleyman'ı görmedin ki!

Halk

- A yiğit, vakit dar ya, ama halkın anlayışı, vakitten yüz kere daha dar.

- Halkın dereceleri eğretidir, emir âleminin dereceleriye o âlemin özünde, yaratılışında vardır. Halk, makamlara ulaşmak için horluk çeker; üstünlük, yücelik ümidiyle horluk da hoş bir hâldedir.

- Avamın kulluğu havasın günahıdır; avamın buluşmasını da havasın perdesi bil.

- Şu aşağılık devirde halk, yaşlıları iki yerde öne geçiriyor: Ya ateş gibi sıcak aşaya buyur ediyor, ya yıkılacak kadar viranlaşmış köprüde öne sürüyor. Aşağılık halk, kötü bir fikir gütmedikçe bir yaşlıya, bir uluya, bir kılavuza saygı göstermiyor.

Hasta, hastalık

- Hasta, hekime düşman olursa; çocuk kendisini terbiye edene düşmanlık ederse ikisi de kendine zarar vermiş olur.
- Hastalık çağında insan, özlem çeker; inler durur; hastalık çağı, tümenden uyanıklıktır.
- Hasta oldun mu suçtan tövbe etmeye, bağışlanma dilemeye koyulursun. Suçun çirkinliği görünür sana; gene yola geleyim, der, doğru yola gelmeyi kurarsın. Bundan böyle buyruklara uymaktan başka bir iş seçmeyeyim, diye ahdedersin, söz verirsin. Demek iyiden iyiye anlaşıldı şu ki hastalık, akıl fikir veriyor, uyanıklık bağışlıyor.

Haşır, mahşer, kıyamet

- Allah'ım, dirileceğime öylesine güvencim var ki şu ölüm, uyku gibi bence.

- Korkunç bir kurban bayramı günü olan kıyamet günü, inananlara bayram günüdür; öküzlere ölüm günü.

- Kıyamet günü, her şeyin Allah'a sunulacağı gündür; kendini göstermeyi de süslenip bezenen ister. Kim, Hintli gibi kara sevdalara düşmüşse, kendini göstermek günü, onun rezil-lik çağıdır. Güneş gibi parlak bir yüzü olmayan, perdeye benzeyen geceyi ister ancak. Dikeninde bir gül bile yoktur; ilkbahar çağları, onun gizlediği şeylere düşman kesilmiştir; fakat baştan ayağa gül olana, süsen kesileneysel bahar, iki aydın gözdür. Mânâsı olmayan diken, gül bahçesiyle yan yana gelebilmek için güz mevsimini ister, güz mevsimini. Güz mevsimini ister ki o mevsim, bunun da güzelliğini örtsün, gizlesin, onun da ayıbını. Sen de ne bunun rengini gör, ne onun kirini, pasını.

- Âlem de donmuştur da adı, "cansız" olmuştur; cansız, "donmuş" demektir usta. Dur hele, mahşer güneşi çıksın da o vakit bu dünya cisminin oynayışını gör.

- Mahşer günü her gizli, meydana çıkar; her suçlu, kendiliğinden rezil rüsva olur gider. El, ayak dile gelir de tanıklık eder; yardımı dilenen Allah'ın kapısında, onun kötülüğünü söyler. El: "Ben, bu çeşit çaldım." Dudak: "Ben, bu çeşit sordum." Ayak: "Şehvete koştum." Edep yeri: "Zina ettim."

Göz: “Harama baktım.” Kulak: “Ben kötü söz dinledim.” der. Böylece de adam, baştan ayağa dek yalan kesilir; çünkü azası yalanlar onu.

- Surun üfürülmesi, tertemiz Allah’tan buyruktur; ey zereler, topraktan baş çıkarın! Sabah çağı, nasıl her bedene akıl fikir gelirse her bedene, tekrar can gelecek. O gün can, kendi bedenini tanıyacak, defineler gibi canlar, gömüldükleri yıkık yerlere girecek. Her can, kendi bedenini tanıyacak, o bedene girecek; kuyumcunun canı, terziye gider mi hiç? Bilgin’in canı bilgine, zalimin canı zalime gidecek. Sabah çağı kuzu, anasını; koyun, kuzusunu nasıl tanırsa, Allah bilgisi de canlara bedenlerini öyle tanıtacak. Ayak, karanlıkta olsa bile ayakkabısını tanır; peki, a güzelim, can, nasıl olur da bedenini tanımaz?

- Ey Allah’a sığınan! Sabah, küçük mahşerdi; büyük mahşeri onunla kıyasla. Can, nasıl toprağa doğru uçarsa amel defteri de sağa sola uçacak. Nekeslik, cömertlik defterini, dün huy edindiği sakınıp çekinmenin yahut kötülükte bulunuşun yazıldığı defterleri, kulun avucuna koyacaklar. Seher çağı, uykudan uyandı mı, kula, yaptığı hayır, şer, gelip çatacak. Riyazeti huy edinmişse, uyandığı zaman önüne o gelecek. Dün hamhalat kalmışsa, çirkin işler yapmış, yolunu yitirmişse, defteri başsağlığı mektubu gibi, sol yanından verilecek. Ama dün temiz kalmışsa, sakınmış, dinine sarılmışsa, uyandığı vakit, değer biçilmez inciye elde edecek. Bizim uyumamız, uyanmamız, ölümden sonra dirilmeye iki tanık! Küçük mahşer, büyük mahşeri göstermede; küçük ölüm, büyük ölümü aydınlatmada. Ama buradaki amel defterleri, hayalde var, gizli; büyük mahşerdeyse, iyiden iyiye meydana çıkacak. Bu hayal, burada gizli, belirtisi meydanda ama orada şekillere bürünür. Mimara bak, yere tohum eker gibi gönlüne bir ev kurma niyeti koyar. Yerden tohum biter gibi o hayal, dışarı vurur, belirir, bir ev

olur. Gönülde yurt tutan her hayal, mahşer günü bir şekilde bürünüp görünür. O mimarın hatırındaki hayali, tohum bitirecek yere ekilmiş bir tohum say. Bu iki mahşerin özetini vermekten maksadım, o inananların anlayıp hisse almalarıdır. Kıyamet gününün güneşi doğunca çirkin, güzel, herkes, topraktan tezce sıçrayıp kalkar. Herkes kaza ve kader divanına koşar; geçer akçe de potaya girer, kalp (sahte) akçe de. Güzelim, geçer akçe sevinçlidir, nazlandıkça nazlanır; kalp akçeyse yanıp erimeye koyulur. Soluktan soluğa sınamalara çatar; gönüllerdeki gizli şeyler, bedenlerde görünür. Kandil, nasıl suyu, yağı ortaya koyarsa toprak, nasıl ekileni bitirirse içindekini belirtirse baharın eli, soğanı, pırasayı, haşhaşı nasıl meydana çıkarır, sırrını açıklarsa tıpkı öyle. Biri, ter ü taze, yemyeşil, “Biz çekinenleriz.” demede; öbürü, menekşe gibi başını eğmede. Tehlikeye uğramak korkusundan gözler, yuvalarından fırlamış; sonsuz azap yüzünden her göz, on kaynak kesilmiş. Amel defterleri, sol yandan gelmesin diye gözler dikilmiş; herkes bekleyiş durmada. Gözler, sağı solu gözlüyor; amel defterinin sağdan verilmesi de kolay değil hani. Bir kulun eline amel defteri verilir; suçlarla, kötülüklerle dopdolmuş, simsiyah. Bir tek hayır, bir tek başarı yok o defterde; ancak gerçek erin gönlünü kırdığı yazılı. Baştan sona dek çirkin işlerle, suçlarla yol ehliyle alay edişle, ıslık çalıyla dolu. O düzenbazlıkları, o hırsızlıkları, o Firavunlar gibi, “ben biz” deyişleri yazılı. O kaba kişi, defterini okuyunca anlar bilir ki zindandan başka göçülecek yer yok. Artık hırsızlar gibi darağacına doğru yürümeye başlar çünkü suç meydana ve özür yolu da bağlı. O binlerce delil getirmesi, o binlerce kötü söz söyleyişi, ağzına kötü bir çivi kesilir de dudaklarını açıp bir şey söyleyemez. Çaldığı şeyler üstünde, evinde çıkmış; suçu meydana, masalı yitmiş gitmiş. Kavurucu ateşe doğru yürümeye başlar; çünkü dikenin ateşten kaçmasına

çare yoktur. Melekler de memurlar gibi önüne, ardına düşerler; önce gizliydi onlar, şimdiyse bekçi gibi meydana çıkarlar. “Yürü a köpek, gir samanlığına!” diye sürerler onu, ellerindeki mızraklarla dürterler. Belki o, kuyudan kurtulurum diye her yol başında ayağını geriye çeker. Bekleyerek durur, susup dinler; bir ümitle yüzünü ardına çevirir, bakar. Güz yağmuru gibi gözyaşları döker; ümidi kurumuş gitmiştir artık, ondan başka ne gelir elinden? Sürekli yüzünü ardına çevirir; o mukaddes dergâha yönelir...

Hayvan, hayvan canı

- A babam, hayvan canının ne değeri var? Git de kasaplar çarşısına bir bak, yüz binlerce baş, gövde üstüne konmuş ama değerleri yağdan da az, kuyruktan da.

- Hayvanın gözü padişahı görebilseydi, öküz de eşek de Allah'ı görürdü.

- Hayvanî ruh, uykudan başka bir şey bilmez; bu toplumda birbirine aykırı duygular vardır. Uyanıklık geldi mi, hayvan uykusu kalmaz; duygusundaki aykırılığı o vakit, gönül levhinden okur. Uykuya dalmış kişinin, uyanınca rüyada gördüklerinin tersini görmesi gibi hani. Hâsılı aşağılık kişilerdir onlar, en aşağıdır onlar; bırak onları: “Ben batanları sevmem.”

Hedef

- Ey yayını kurup okunu atan, av yakında, sense uzaklara ok atıyorsun.
- Kasırğa pek çok ağaçlar yıkar; fakat yeşermiş bir ota, ihsanlarda bulunur. O sert yel, otun zayıflığına acımıştır; a gönül, artık sen de güçten, kuvvetten dem vurma. Balta, ağaç dallarının çokluğundan kokar mı? Ağacı keser, biçer, paramparça eder gider. Fakat bir ota vurmaz kendini. Neşter, ancak yaraya vurulur.
- Kimin payandası, sevgiliye kavuşmaksa ne diye karılıp bozulmaktan, savaştan korksun? İyiden iyiye karşısındakini mat edeceğini bildikten sonra atın ölümü de saçmadır, onca filin ölümü de.

Helâl lokma

- Işığı, olgunluğu artıran lokma helâl kazançla elde edilen lokmadır. Kandilimize konunca kandili söndüren yağa su adını tak; çünkü ışığıımızı söndürüyor. Bilgi de helâl lokmadan doğar, hikmet de; aşk da helâl lokmadan meydana gelir, merhamet de.

- Bir lokmadan haset doğarsa, seni faka düşürürse bilgisizlik, gaflet meydana gelirse o lokmayı haram bil. Hiç buğday ekersen de arpa biter mi? Attan sıpa doğduğunu gördün mü hiç? Lokma tohumdur, verdiği şey de düşünceler. Lokma denizdir, incileri düşünceler.

Her Şey aslına d6ner

- D6nyada her Şey, bir Şeyi 6ekmiŐtir; sıcak sıcağı 6ekmiŐtir, soğuk soğuğu. Aslı olmayanlar, aslı olmayanları 6eker durur. 6l6ms6zler de 6l6ms6zlerden sarhoştur. Cehennemlikler cehennemlikleri 6eker; ıŐıklılar ıŐıklıları ister.

- 6arpık ayakkabı nasıl 6arpık ayağa uyarsa, o Şeytanın afsunu da eğri g6n6llere gider, orada yer bulur.

- Denizin k6p6đu, aslı olan toprağa kavuŐmadık6a 6alka-nır durur. O k6p6k topraktandır, suda gariptir; gariplikte de 6arpınıp 6ırpınmaktan başka 6are yoktur.

Hırs

• Ahmaklarca altın candan da iyidir; padişahların kâındaysa cana, gönle altın saçılır. Ahmaklar, hırsla altına ateş gibi koşarlar; akıllarıysa: “Hele yavaş gidin.” der onlara. Hırs boş yere seraba koşar; akılsa: “İyi bak o, su değil.” der. Ama hırs üstün olur, altın can kesilirse o vakit aklın nârası işitilmez. Helva, şeker hırsı, çocukların kulaklarını öğütlere sağır eder.

• Avcılık hırsı insanı, avdan habersiz bir hale getirir; o, güzellik satar, cilvelenir ama asıl âşık olan, kendisidir. İstekte, bir kuştan da aşağı olma; serçe bile önüne, ardına bakınır.

• Her gönülde sayısız “La Havle...” dönüp dolaşmaya başlarsa hırs kuşları yemsiz kaldı gitti.

• Hırs ejderhadır, küçük bir şey değil.

• Hırs, çirkinleri bile güzel gösterir.

• Hırsı, din işinde ara, hayırlı işte haris ol; o işlerde hırs kalmasa, o işlere haris olmasan da onlar güzeldir, güzel yüzlüdür. Hayırlar, kendiliklerinden güzeldir; onların güzellikleri, başka bir ışığın vuruşundan meydana gelmez; hırs ışığı kalmasa da hayrın ışığı kalır.

• Hırsından, her haram şeye atılan padişaha, ulu kişiler yoksul derler.

• Körlerin körlüğüne acınır; fakat hırs körlüğüne karşı getirilecek bir özür yoktur.

• Taht dediğin, tahtadan yapılma tuzaktır; oturup kurulduğun yeri başköşe sanıyorsun ama kapı dibinde kalakal-

mıŐın. Sen kendi sakalına, bıyığına bile hũkũm yũrũtemiyor, padişahlık edemiyorsun; iyiye, kŕtũye nasıl padişahlık edebilirsin? İstemediğin halde sakalın ağarıyor; a eğri bũđrũ ũmitli kişi, sakalından utan.

- Nice kuş vardır; uçar, yem arar... Derken boğazı, boğazının kesilmesine sebep olur. Nice kuş vardır, midesinin, ağlığının yũzũnden dam kıyısında, kafes içinde mahpustur. Nice balık vardır; su içinde gũvendeyken boğazının hırsı yũzũnden oltaya takılır, avlanır gider. Nice iyi huylu bilgin vardır; boğazı yũzũnden rũŐvet almış, beti benzi sapsarı olmuştur.

- Peygamberlerin yapılarında hırs yok da o yũzden parlaklığı boyuna artıp duruyor.

Hikmet, sır

• Bize göre kâfirlik âfettir ama Allah'a göre onda da bir hikmet var.

• Dil denen et parçasından hikmet seli ırmak gibi akıp duruyor, adı kulak olan deliklerden giriyor da meyvesi akıllar olan can bağıını suluyor.

• Elest ülkesinin kadrini bilesin diye dünya öne sürülmüştür.

• Firavun: “Ben Hakk’ım!” dedi, alçaldı. Mansur: “Ben Hakk’ım!” dedi, kurtuldu. O ben demenin ardında Allah laneti var; bu ben demenin ardında Allah rahmeti var.

• Gönlün yitirdiği hikmet kumaşı, gönül ehlinin katında ele geçer. Kör gönlün canı, kulağı, gözü olsa bile “hırsız şeytan”ın izini bilemez, bulamaz.

• Her kötü kişi, inkâra kalkmasaydı mucize mi olurdu, delil mi görünürdü? İnkârcı düşman, sözün doğru olduğunun ispat edilmesini istemeseydi kadı, tanık ister miydi hiç? Peygamberleri tanımayanlar, onları kınadılar da Allah, onlara mucize verdi, onlara lûtuflarda bulundu.

• Hiç düşünmezsiniz ki nerede görünen bir şey varsa o, gizli hikmetlerden haber verir. Her görünenin faydası gizlidir; hani ilaçlarda faydanın gizli oluşu gibi.

• Hikmet kaybolmuş deveye benzer; teşrifatçıya benzer hikmet, adamı padişaha götürür.

- Nice altın vardır ki yağmadan kurtulmak, ziyana girmemek için karartırlar onu.

- Hızır, denizde gemiyi deldi; ama bu delişinde yüzlerce sağlamlık var.

- O, sürüye kahrıyla bağırsa bile bil ki bu bağırış, bütün sürüyü sevdiğindendir. Her zaman, yepyeni bir baht, kulağıma “seni gamlandırırsam bile; gamlanma” diyor ve ekliyor: “Ben seni kötü gözlerden gizlemek için gamlandırıyorum, ağlatırım.”

- Sen bana, şah damarımdan da yakınsın; nasıl seslenebilirim sana? Ey, diye sesleniş, uzaktakini çağırıştır. Ben yanımdakileri yanıltmak, yanımdaki sevgiliyi gizlemek için dağlarda, çöllerde seni çağırıp dururum.

- Tabiattan, hayalden doğan hikmet, ululuk sahibinin ışığının feyzinden doğan hikmet değildir. Dünya hikmeti zannı, şüpheyi azaltır; fakat dini hikmet, adamı göğün yücelerine ağıdırır.

- Allah’ın üstünlük bulutundan hikmet yağmuru yağar.

- Tohum yerde gizlenir de o gizlenmesi, bağın bahçenin yeşermesine sebep olur. Altınla gümüş gizli olmasaydı madenin içinde nerden gelişirdi?

- Yaratılmışların içinde tertemiz canlar var; fakat toza, toprağa bulanmış, balçığa batmış canlar da var. Bu sedeflerin hepsi de bir değil; birinde inci var, öbüründe boncuk. Buğdayları nasıl samandan ayırmak gerekse şu iyiyle kötüyü de belirtmek gerek. Hikmet defineleri gizli kalmasın diye yaratılmıştır dünyadaki yaratılanlar. “Bir defineydim, gizliydim.” sözünü duy; cevherini gizleme, meydana çıkar.

- Kötülüğü vermek de O’nun olgunluğundandır; ey ulu kişi! Sana bir örnek getireyim: Bir ressam, iki çeşit resim yapsa, biri temiz, güzel, öbürü çirkin bir resim olsa... Yusuf’un resmini, huri gibi yaratılışı hoş bir güzelin resmini yapsa, bir de çirkin

ifritlerin, şeytanların resimlerini yapsa... İki çeşit resim de onun ustalığındandır; çirkinliğinden değil, hünerindedir. Çirkinini pek çirkin yapar, bütün çirkinlikleri onun çevresine örer. Böylece de hünerinin ululuğunu belirtir; ustalığını inkâr eden de rezil olur gider. Çirkinin resmini yapmayı bilmezse sanatı noksandır o ressamın; bu yüzden Allah, hem ateşe tapanın yaratıcısıdır, hem özü temiz inanç sahibinin. Bu yüzden de küfür de onun Allahlığına tanıktır, iman da... İkişi de secde eder ona.

- Nice altın vardır ki hasetçi hırsızlardan kurtulmak için dumanla karartılmıştır. Nice altın suyuna batmış bakır da vardır ki akli kıt kişiler, kapılırlar ona.

- İnci tanesini havanda döverler ama göz ışığı olur, gönül ışığı kesilir; gene yücelik elde eder. Buğdayı, toprağın altına atarlar ama sonra o topraktan başaklar devşirirler. Sonra bir kere daha değirmende öğütürler; değeri daha da artar; ekmek olur, cana can katar. Derken ekmeği gene dişler altında çiğnerler; bu kere, akıllı kişinin akli olur, canı olur, anlayış kesilir ona.

- “Ben Hakk’ım!” sözü, Mansur’un ağzında ışık kesildi. Firavun’un ağzında yalan oldu gitti. Sopa Musa’nın elinde tanık oldu, büyücünün elinde hiçbir işe yaramadı.

- Kuşların en arığı Ebabil’dir; Ebabil kuşları, bir daha yamanmamak üzere fillerin derilerini yırtıverdi.

- Oyun, görünüşte akla uymaz; ama çocuk, oyunla akıllanır. Deli çocuk nerden oyun oynayacak? Parça buçuk gerek ki tüme dönsün.

Huruf-1 Mukattaa, Kur'an-1 Kerim

• Elif-Lam-Mim, Ha-Mim, bu harfler, anlayış bakımından Musa'nın sopasına benzer. Görünüşte öbür harfler, bu harflere benzer; benzer ama bu harflerin sıfatlarına karşı öbür harfler acizdirler. Sınamak için eline bir sopa alan kişinin sopası, yaptığı, yapacağı işi anlatmaya gelince Musa'nın sopasına benzer mi? Babacığım, bu Elif-Lam-Mim, insanların Rabbinden, insanların sahibinin katından gelmiştir. Her elif, her lam, ne diye benzesin buna? Canın varsa, onu bu gözle görme. A ulu kişi, bu da harflerden meydana gelmiştir; üstelik halkın sözlere de benzer. Nitekim Muhammed de etten, deriden meydana gelmiştir; düzülüp koşulma bakımından her beden, onun cinsindedir. O'nun da eti vardır, derisi vardır, kemiği vardır; ama O, bu bedenlere benzer mi hiç? O bedenden, mucizeler belirdi; hem de öylesi mucizeler ki bütün beden sahipleri, O'na mat oldu gitti. İşte bunun gibi, Kur'an'ın Ha-Mim'i de yücedir; öbür harflerse, ona karşı aşağı mı aşağıdır; çünkü düzülüp koşulmuş terkipten, acz zamanında, sur üfürülmüş gibi dirilik meydana gelir, ölümler dirilir. Ha-Mim, Allah'ın ihsanıyla, Musa'nın sopası gibi ejderha olur, denizi yarar. Görünüşü başka sözlere benzer ama değirmi somunla Ay değirmisi bir olur mu? O'nun ağlayışı da gülüşü de sözü de kendisinden değildir; hepsi de ancak O'nun ihsanındandır. Fakat ahmaklar görünüşe yapıştılar da o yüzden o ince şeyler onlara pek gizli

kaldı. Hâsılı gazez yüzünden perde ardında kaldılar; yermeleri yüzünden de o ince şeyler yitti gitti.

- Aklın yönü yok ya; Kur'an'ı bilen, bildiren, akıldan da üstündür, candan da üstün bir candır.

- Kur'an'ın harfleri, bil ki görünür; fakat bu görünen harflerin, onlardan çıkan mânânın altında, pek kahredici, pek güçlü bir iç mânâsı var.

- Fatiha, bir hayrı elde etmede, bir şerri gidermede bire birdir.

Huy, iyi huy, kötü huy, tabiat, karakter

• Her solukta baharda değilsen; kutlu, neşeli değilsen, gül yığınınına benzeyen bu bedenin, neyin ambarı ya? Gül yığını, bedenindir; düşüncen de gülsuyuna benzer... Gülsuyu, gülü inkâr ediyor, işte sana şaşılacak şey! Nankör, maymun huylulardan saman bile esirgenir; peygamber huylularaysa güneş bile, bulut bile saç olarak saçılır.

• Her bir kötü huyunu bir diken bil; dikenler kaç keredir ayağını yaraladı.

• Atı terbiye et, kötü huylarını gider; yoksa padişah o atı istemez.

• Kötü kişi, kızgınlık madenidir; kötü, çirkin öfkesi canavarları bile geçmiştir.

• Yaratılıştaki üstünlük, çalışmayla, düşünmeyle elde edilen üstünlükten elbette daha iyidir, daha hayırlıdır.

• İnanmayanlar, inatta maymun huyludurlar; huy, adamın içinde bir âfettir.

• A aya, göğe tüküren! Dudağın, boğazın, ağzın kesilseydi keşke. O tükürük, göğe ulaşmaz; şüphe yok ki döner, yüzüne gelir.

• Ey oğul, cefa sana değildir sendeki kötü huyadır. Sopyayla kilimi, halıyı döven adam; kilimi, halıyı dövmez, tozunu silker.

• Ben bu arayış dünyasında iyi huydan daha iyi bir ehliyet görmedim gitti.

- Güzel huylu kişi, kötü huylulara tahammül eden, onların kötülüğünü söylemeyen kişidir.
- Musa da senin varlığında, Firavun da. Birbirine düşman olan bu iki kişiyi kendinde araman gerek.
- Altın madenine, altınlıkta ortak yoktur; merhaba ey düzeni, Şüphesi olmayan altın madeni!
- Ayın yüzünde ayıp görmeye kalkıŐıyorsun, bir cennette diken devŐirmeye giriŐıyorsun. Sen ey diken arayan, cennete bile girsen orada kendinden başka bir diken bulamazsın!

Işık

- Işığın camsız görmeye alış da cam kırıldı mı kör olmayasın.

- Işık uzaktan geldi mi gece kaçır; öyleyse gece karanlığı, ışığın halini ne bilir. Sinek, yelden, kasırgadan kaçır; peki, o halde sinek, yellerin zevkini nasıl bilebilir? Önüne ön olmayan, tecelli edince sonradan var olanın varlığı abes olur; o halde sonradan var olan, önüne ön bulunmayanı nereden bilecek? Sonradan yaratılana, önüne ön olmayışın ışığı vurdu mu, onu da kendisine denk eder; hele onu yok etti mi de kendi rengine boyar gider.

- Işıklarız biz diyorduk, karanlıklarla düşüp kalkmamız neden? Işık, nasıl olur da karanlıklarla beraber yaşar?

- Ayın ışığı, hem iyiye, hem kötüye vurur; ama hiçbir vakit kirlenir mi? O ışık, gene tertemiz halde aya döner, gider; aklın, canın ışığının Allah katına vardığı gibi hani.

- Güneşin önündeki perde, parıltısının çokluğundan, harezaretinin, yakışının fazlalığındandır ancak.

İhlas, samimiyet

- Ulular nice mescitler yaptılar; yaptırdılar ama hiçbirine Mescid-i Aksa adı verilmedi. Her solukta yüceliği artıp duran Kâbe'nin bu yüceliği, İbrahim'in ihlâsındandır. O mescidin üstünlüğü, topraktan, taştan değil. Yapıcısında hırs yoktu, çekişme yoktu da bu üstünlük o yüzden meydana geldi.

- Her meyvenin önü, bir şekilden başka nedir ki? Tat, ondan sonra gelir; tattır anlamı onun.

- Yalnızken beden ne yaparsa yapsın, ne erkek görsün diye yapar ne kadın görsün diye. Halvetteki hareket ancak Allah içindir.

- Hangi işe gönlün akıyorsa o işi yapmada kendi gücünü apaçık görür durursun. Gönlün hangi işe akmazsa neyi istemezsen, o işte kendini cebri yapar da: "Bu, Allah'tandır." dersin.

- Aynanın gönlü temiz olmalı ki onda görünen çirkin yüzü, güzel yüzden ayırıt edebilsin.

İhtiyaç

- Ark susamamıştır, su içmez, o yüzden arkta durmaz. (Arkın suya ihtiyacı olsaydı su arkta akıp gider miydi?)

- Zatı üstün Allah, hiç kimseye ihtiyacı olmayan bir şeyi başılamaz. Dünyanın, yeryüzüne ihtiyacı olmasaydı, âlemlerin Rabbi, yeri hiç yaratmazdı. Şu kıvranan yeryüzü de dağa muhtaç olmasaydı o koskoca heybetli dağları yaratmazdı. Göklere de ihtiyacı olmasaydı yedi göğü, yokluk yurdundan varlığa getirmezdi. Güneş de ay da şu yıldızlar da hiç ihtiyacı olmasaydı meydana gelir miydi? Şu halde varların kemendi ihtiyacıdır, insana da ihtiyacı kadar uzuv vermiştir Allah. A muhtaç, öyleyse tez ihtiyacını artır da cömertlik denizi kerem etsin, coşsun. Şu yollara düşen yoksullar, şu belalara uğramış kişiler, halka ihtiyaçlarını söylerler. Adamın merhameti kabarsın, muhtaç olduklarını halk görsün diye körlüklerini, çolaklıklarını, hastalıklarını, dertlerini gösterirler.

İhtiyat

- İhtiyat, korkudan kurtulman, doğruya ulaşman için yanına su almaktır. Yolda su varsa, aldığı suyu dök gitsin; fakat ya yoksa! Eyvahlar olsun susuz yola düşene! A Âdemoğulları, insaf edin de kıyamet gününe ihtiyatlı varın!
- Yavaş davranış, ihtiyatlı hareket, Rahman'ın ışıdır; tezlikse şeytanın dürtmesinden meydana gelir.
- İnsanların uğradıkları bela, düştükleri çetinlik, iyice bil bunu, hep alışıklarının tersine uğramalarından ileri gelir.

İmkân

- Kanat dediğın, yücelere çeker adamı; toza, balçığa bulanınca ağırlaşır, adam uçamaz olur.
- Adam meydana âşıktı ama ne atı vardı, ne ayağı... Düdük çalmaya hevesliydi ama ne dudağı kalmıştı, ne zurnası.
- Taşa: “Altın ol.” dersin, bu söz, boş bir sözdür; ama bakıra: “Altın ol.” dersin, bunun yolu vardır. Kuma, balçık ol dersin olamaz; fakat toprağa balçık ol dersin, caizdir, olur.
- Nerede vasıta çoğalırsa ulaşma yiter gider orada; vasıta ne kadar azalırsa kavuşma zevki, o kadar çoğalır.

İmtihan, imtihan sırrı

- Düşüncenin şekilleri meydana çıksaydı kâfir de Allah'ı anardı, inanan da. A padişahım, bu gizli olmasaydı da ortada olsaydı, dinle kâfirlik adamın alınına yazılsaydı şu dünyada put mu kalırdı, puta tapan mı? İş böyle olunca da şu dünyamız kıyamet kesilirdi, kıyamette kim suç işleyebilir, kim yanlış iş görür?

- Allah, her sanata, her istenen şeye, önce adamın dudağını dokundurur; tadını tattırır o için. Ondan tat aldılar da aramaya koyuldular mı ayaklarının önüne her gün yeni tuzak kurar, yeni bir bağla bağlar ayakları. O işi aramaya düştü mü insan, bundan böyle kapıyı bağlar da nikâh parası getir bakalım, der. Aldıkları kokuyla dolanırlar, giderler, gelirler; her solukta ümide düşerler, ümitsizliğe uğrarlar...

- Zor yüzünden leş bile helaldir; ama vuslat Kâbe'sinde kible aranmaz ya. Ama doğru yolu aramayan, gerçeği bulmaya çabalamayan, kendi havasına uyup kötü bir yol tutan, kötü bir töre koyan kişiyi de yel, Ad toplumunu kaptığı gibi kapar, helak eder gider. Süleyman değil ki tahtını taşısın yel. Yel, seni Ad gibi kırıp geçirmeden sen yatıştırmaya bak onu; çünkü yel, pek yaman bir sınamadır.

İnanç, inanma, iman

- Sen yerdeki yeşillik gibisin, ayağın bağlı... Bir yel esti mi tam inanca ulaşmadan başını sallarsın.

- Ebubekir, Muhammed'den (s.a.s.) bir koku alınca, "bu yüz" dedi, "yalancı yüzü değil." Fakat Ebucehil dert ehlin-den değildi, yüzlerce ayın ikiye bölündüğünü gördü de gene inanmadı.

- İmanını yenile; ama dille söyleyerek değil, a gizlice dileğini yenileyen kişi.

- Bu kötülük tufanı, dağları bile aşarken Nuh'un gemisine girenden başka kim aman bulabilir. Bu gerçek inanç yolunu kesen hayal yüzünden din ehli, yetmiş iki bölüğe ayrıldı. Ancak gerçek er, tam inanmış kişi, vehimden, hayalden kurtuldu; kaşının kılına yeni ay demedi o.

- İnanan, canla-başla cehennemden nasıl kaçarsa cehennem de inanandan öyle kaçır; çünkü inananın ışığı, cehennemin ateşinin cinsinden değildir; ışık arayansa gerçekte ateşin zıddıdır.

- İnanç azlığından meydana gelen derde acımak gerekir; çünkü o derdin dermanı yoktur.

- İnanmayan, yedi karınla yemek yer; dini de arıktır, gönlü de arık; fakat karnı büyük mü büyük!

İnsan

- İnsan, cevherdir, gökyüzü ise ona arazdır; her şey, parça buçuktur, basamaktır; maksatsa insandır. Akıl da tedbirler de fikir de sana kul köledir; ama sen, neden böylesin; niçin kendini ucuza satarsın?

- İnsan, yelkenli gemiye benzer; bakalım yel nerden esecek, gemiyi ne yandan sürecek?

- İnsan, değer bakımından arştan da üstündür; insan, düşünceye sığmayacak kadar yücedir. O, kızıl altındır; fakat şu ahmaklar yurdunda oturanların hasetleri yüzünden parıltısı kararmış. Bedenlerde bulunan, yedi rengi gören baş gözü, bu perdeyi aşıp o canı göremez.

- Can taşıyan hayvan da semirir; ama otlar, yemle semirir; insanın semirmesiyle yücelikle, üstünlükle olur. İnsan kulak yoluyla yüceliğini duyup işitmekle gelişir, hayvan yiyip içmekle semirir.

- Her meyvenin içi, kabuğundan iyidir; bedeni kabuk bil, içi de o sevgili. İnsan, pek güzel bir iç sahibidir; o soluktansan, bir soluk olsun o içi ara.

- Adamın sırrı, ağacın kökü gibidir; yaprakları o katı kökten biter. Yapraklar, o köke göre biter, gelişir. Ağaçlarda da böyledir bu, insanlarda da akıllarda da. Gökyüzünde, vefa ağaçlarının, kanatlara benzer dalları, budakları, yaprakları vardır ki: “Kökü yerinde durur, parça buçukları göktedir.”

AŞk yüzünden gökte kanatlar biter de Sadr-ı Cihan'ın gönlünde nasıl bitmez?

- İnsan önce yiyip içmeye, yatıp uyumaya bağlıdır; fakat sonunda meleklerden de üstündür.

İrade, ihtiyar, iştıyak

- Ben, nefis isteğine uymaktan vazgeçmişim; istek, özle-yiş lokmalarını az yemişim. Bu yüzden gönlümün tat alışı ya-lımlanmış, ışıklanmıştır; gönlüm gerçeği yalandan ayırt eder bir hale gelmiştir.

- Dilediğini yapmak, “Sakının!” buyruğuna uyup kendini zapt edebilen kişiye iyidir.

- Dülger, tahtaya hüküm yürütür, o ressam, güzelliğe hüküm yürütür, güzelim resimler yapar. Demirci, demire emir verir; mimar, alete hüküm yürütür. Görülmemiş şey de şudur ki bunca ihtiyâr, kulcasına, O'nun ihtiyârına secde eder. Can-sız şeylere karşı gücün var; var ama bu güç, onlardaki cansızlı-ğın giderebilir, onları canlandırır mı? Allah'ın gücü, kuvveti de böyledir; gücü, kuvveti mutlaktır ama kuldaki ihtiyârı gidermez. O'nun gücünü kuvvetini, dileyip isteyişini, bütün olgun-luğuyla söyle, say dök çünkü bu ne cebir sayılır, ne sapıklık.

- Benim kâfirliğim, O'nun dileğiyle, takdiriyle, dedin ya; bil ki bu dilekte senin de dileğin, isteğin var. Çünkü kâfir-liğin, sen istemedikçe olamaz hem kâfir olmayı istemiyorsun hem kâfir oluyorsun, bu ikisi birbirine zıt; böyle şey olamaz. Öküzü, boyunduruğa gelmezse döverler; ama uçmayan öküz, dövülür, horlanır mı?

- Deveci, bir deveyi dövse o deve, dövene kin güder, ona düşman olur. Deve, döven kişinin sopasına kızmaz; demek ki

deve bile ihtiyârdan bir koku duymuş. Tıpkı bunun gibi, bir köpeğe taş atsan, derlenip toparlanır senin üstüne atılır. Taşa saldırırsa bile sana kızgınlığındandır. Sana eli ermiyor çünkü uzaksın, o yüzden taşa saldırıyor. Hayvan akli bile ihtiyârı birirse insan akli bilmez mi? Söyleme artık bu sözü, utan.

- Bu dünya tuzaktır, yemi de istek... İstek tuzaklarından kaç. Bunun için, Peygamber: “Müftüler, sağlam fetvalar bile verseler siz, gönüllere danışın.” dedi.

- Adam şeker illetine tutuldu mu çigere su gitmez; denizi içip sömürse de su bir başka yere gider.

- Bu söz, can memesinde süttür; güzel bir emen olmadıkça akmıyor. Dinleyen hem susuz hem de arayıcı olursa öğüt veren, ölü bile olsa söyler. Dinleyen, yeni gelmiş, usanmamış olursa dilsiz bile olsa yüz dilli kesilir.

- Hiç kimse, yazılmış kâğıda yazı yazar mı? Yahut fidan dikilmiş fidanlığa yeniden fidan diker mi? Yazı yazmak için yazılmamış bir kâğıt arar adam; bir şey dikilmemiş yere tohum eker. A kardeş, sen de bir şey ekilmemiş yer ol, yazı yazılmamış beyaz bir kâğıt kesil de “Nun ve'l-Kalem” yazısıyla şereflen; o kerem sahibi de sana tohum eksin.

- İstekler, uyumuş köpeklere benzer; onlarda hayırlar, şerler gizlidir.

- Men edilen şeyi yapmayan kimdir? Çünkü insan, men edildiği şeyin üstüne düşer. Bir şeyi yapma, demek, Allah'tan çekinenleri o şeyin üstüne düşürmez; ama kendi havasına uyanları düşürür.

İtaat

- O'nun buyruklarına burun büküyorsun da erkek mi sanıyorsun kendini? Bir dikkat edersen görürsün ki kadınsın sen.

- Malik oğlu Enes'ten rivayet edilmiştir: Birisi kendisine konuk olmuştu, o anlatır, der ki: “Yemekten sonra Enes, yemek peşkirinin sararmış, solmuş, kirlenmiş olduğunu gördü. Kirliydi. Bulanmıştı.” Enes, hizmetçi kıza: “Bir solukcağız at şunu tandıra.” dedi. O akıllı kız, peşkiri hemen ateşle dolu tandıra attı. Bütün konuklar, bu işe şaşıldılar; peşkirden dumanlar çıkacağını, peşkirin yanıp kavrulacağını sanıyorlardı. Bir zaman sonra Enes, kirlerden arınmış, tertemiz, apak olmuş peşkiri tandırdan çıkardı. Orada bulunanlar: “A üstün sahabe, nasıl oldu da yakmadı, üstelik ateş, bir de temizledi onu?” dediler. Enes dedi ki: “Mustafa (s.a.s.) bu peşkire elini, ağzını çok sildi de ondan.” A ateşten, azaptan korkan gönül, öyle bir ele, öyle bir ağza yaklaş. O el o ağız, cansız bir şeye böylesine bir yücelik verirse âşığın canına neler etmez!

Kadın

- Kadınlara savaş farz değildir; artık bu savaşa nasıl girebilirler ki bu, en büyük savaştır. Ama pek az olmakla beraber kimi kadının yüreğinde bir Rüstem vardır hani... Meryem gibi gizlenmiştir o. Nitekim yüreksizlik yüzünden kimi erkeklerin bedeninde de kadınlar, kadınlık gizlidir. Kim erliğe hazır değilse o dişilik, o dünyada şekle bürünür. O gün adalet gündür; adalet, her şeyi yerine koymaktır; ayakkabı ayağındır, külah başın.

- Şehvet, a tavsiyede bulunan kişi, soyu soppu üretmek için lazım olmasaydı, Âdem, utancından kendini hadım ederdi. Lanetlenmiş iblis: “Ey herkesin rızkını veren, şu avı avlanabilmem için bir büyük tuzak gerek, bunu isterim senden.” dedi. Allah ona, altını, gümüşü, at sürüsünü gösterdi: “Bunlarla yaratılmışları kapabilirsin.” dedi. İblis: “Çok güzel.” dedi; dedi ama suratını da ekşitti, sıkılmış turuncu gibi dudaklarını sarkıttı. Bunun üzerine Allah, altını, inciye, güzel madenleri, o arda kalasıya, o geberesiye armağan sundu. “A lanetlenmiş, şu tuzağı da.” dedi. İblis: “A güzel yardımcı, bundan daha fazlasını ver.” dedi. Yağlı ballı şeyler, değerli şaraplar verdi ona, ipek kumaşlar sundu. İblis: “Ya Rabbi, imdat et, bundan fazla istiyorum; onları hurma lifinden örülmüş bağla bağlamak için bundan da fazlasını istiyorum. Böylece de senin er olan, yürekli olan sarhoşların, ercesine koparsınlar o ipi. Bu tuzakla, bu heves ipleriyle de senin erlerin,

adam olmayanlardan ayrılırsın.” dedi. Çengi, şarabı getirdi, önüne koydu; iblis, yarı gülümsedi, yarı sevindi buna. Derken Allah, erkeklerin akıllarını, sabırlarını alan kadın güzelliğini İblis’e gösterince, İblis, parmaklarını şıkırdatarak oynamaya başladı: “Onu ver, onu.” dedi. “Onun yüzünden tezce muradıma kavuştum gitti. O akli, fikri alan, kararsız bir hale getiren mahmur gözleri görünce gönül alan güzellerin o tertemiz yanaklarını, gönlü çörekotu gibi yakıp kavuran yüzlerini, yüzlerindeki benleri, kaşlarını, seyredince...”

- Ululuğundan gönlün, tir tir titrerken o güzel, senin karşında ağlamaya koyulursa ne hâl girersin? Nazlanışıyla gönlü de canı da eritip kan eden, yalvarmaya koyulursa ne hâl alır? Cefası, bize tuzak kesilen, tutar da özür dilemeye kalkışırsa biz, ona ne özürler getirebiliriz? “İnsanlar için bezenmiştir.” hükmünce Allah bezenmiştir kadını; Allah’ın bezediğinden nasıl kaçılır? Allah, kadını, erkek onunla yatışsın, erkeğe eş olsun diye yarattı; Âdem nasıl olur da Havva’dan ayrılabilir? Erkek, Zaloğlu Rüstem olsa, yiğitlikte Hamza’yı geçse gene de kendi kadınının tutsağıdır. Dünyayı sözleriyle sarhoş eden bile: “A pembe beyaz kadıncağız, benimle konuş.” derdi. Heybet bakımından su, ateşten üstündür; ama su bir kaba kondu mu ateş onu fokur fokur kaynatır. İkisinin arasına, engel olarak bir tencere girdi mi ateş, o suyu yok eder, hava haline getirir gider. Görünüşte kadına su gibi üstünsün ama iç yüzden ona mağlupsun, isteklisin.

- Ey yiğit, erkeklerin kadınlara üstünlüğü; güç, kazanç, mal-mülk bakımından değildir. Öyle olsaydı daha güçlü olduklarından dolayı aslanların, insandan üstün olması gerekirdi. Ey yalnız içinde bulunduğu anı gören, erkeklerin kadınlardan üstün olmaları, erkeklerin, sonu kadınlardan daha iyi, daha fazla görmelerindedir.

Kâfir, kâfirlik; mümin, kâfir

- Kâfirler, peygamberlerin özlerindeki parıltıların kendilerine vurmasına, kendileri engel olmuşlardır.

- Şeytanlar, canavarlar, nasıl insandan korkarlar, insana haset ederler de ıssız adalara kaçarlarsa inkâr edenler de peygamberlerin mucizelerinin korkusundan başlarını kuru otların içine sokmuşlardır.

- Ahmed de (s.a.s.) puta tapılan yere gitti, Ebu Cehil de; fakat bunun gitmesiyle onun gitmesi arasında pek büyük bir fark var.

- Üstüne Sırat Köprüsü kurulmuş olan Cehennem: “Ey mümin, daha tez geç, daha hızlı koş da ışığın ululuğu beni söndürmesin. Geç ey mümin çünkü ışığın, ateşimi söndürecek.” der. İşte ey tertemiz kişi, bu yüzdendir ki Cehennem, âşığın ateşinden arıklaşır, söner.

- Nice kâfirler var ki din sevdasına düşmüştür; fakat şuna, buna karşı ululanmak, ad-san kaygısı, onlara bağlıdır. Gizli bir bağ ama demirden de beter; demir zinciri, hiç olmazsa balta kırar. Demir zinciri kırmak, ondan kurtulmak mümkün; fakat gizli bağa kimsecikler çare bulamaz.

Kaza, kader

- Adam, güçlü kuvvetli bile olsa kader, gözünü bağladı mı şaşılıktan eşek, gözüne keçi görünür.

- Dünyadaki zerreler, birbirine girse de kale kesilse, gene gökten gelecek kazaya karşı hiçtir, hiç! Şu yeryüzü, gökten nasıl kaçabilir, kendini gökten nasıl gizleyebilir?

- Ben aşkın elinde, daracık bir yerdeki kediyim; bir soluk yukarı çıkmaktayım, bir soluk aşağı inmede. Kazaya, kadere karşı bir karara varmaya çalışan kişi, kendi sakalına, kendi bıyığına güler.

- Kader gelip çattı mı çekinmek kör olur; kader, gözleri kör eder; bunu bilesin diye kader, bıyığını tel tel yolar.

- Kazanın, kaderin bu çeşit yüzlerce afsunu vardır; kaza geldi mi boşluk daralır, denmiş. Solda, sağda yüzlerce yol, yüzlerce kurtuluş varken kaza yüzünden hepsi de kapanır çünkü ejderhadır kaza, kader.

- Kaza geldi miydi şu cihan daralır... Kaza yüzünden helva bile dert olur, eziyet kesilir ağızda. Kaza geldi mi alan daralır, demişler...

- Kaza geldi mi gözler perdelenir. Kaza çağında göz kapanır; göz, göz ilacını bile görmez olur gider.

- Kaza gelir çatarsa bilgi uykuya dalar; ay kararır, güneş tutulur.

- Firavun, düşmana saplanıp öldüren kader okunun atılmaması için günden güne, dokuz ayı sayıp durmadaydı. Ka-

dere baskın yapmaya kalkışan, baş aşığı yuvarlanır da kendi kanını içer. Yeryüzü, göge düşmanlık ederse çorak kalır, ölü. Resim, ressama pençe vurmaya kalkışırsa kendi sakalını, kendi bıyığını yolar.

- Soğuşun, kışın ilacı nasıl kürkse, her hastalığın da ilacı vardır; bunu gerçek olarak iyice bil. Ama Allah, birisini sıkıştırmak istedi mi soğuk yüz kat kürkten bile geçer. Bedenine öyle bir titreyiş verir ki ne elbiseyle iyileşir o kişi, ne evle yuvayla. Kaza geldi mi hekim aptallaşır; o ilaç da fayda veriş bakımından yolunu yitirir.

- Yolculukta bir Maragalıyla bir Reyli yoldaş olabilir, beraber yer içerler. Kuzgun, baykuş, doğan bir kafese düşebilir; hapisanede namaz kılan temiz kişiyle namaz kılmayan, eş olabilir. Gece bir kervansarayda Doğulu, Batılı, Maveraünnehirli konaklar. Aşığılık kişilerle yüce kişilere, soğuk yüzünden, kar yüzünden, günlerce bir kervansarayda beraber kalırlar. Yol açıldı, engel kalktı mı birbirlerinden ayrılırlar, her biri bir yana gider. Akıl padişahı kafesi kırdı mı kuşların her biri bir başka yana uçar.

- Kaza gelir de gece gibi seni kavrar, kuşatırsa sonunda gene elini tutacak kazadır. Kaza yüz kere canına kastetse, gene sana can verecek, derman edecek odur. Şu kaza yüz kere yolunu vursa, gene senin çadırını gökyüzünün yücesine o kurar. Seni, aman yurduna götürüp dikmek için Şu korkutuşunu lütuf, kerem say.

Kılavuz, rehber

- Birçok kere gittiğin yolda bile kılavuz olmadıkça perme perişan olursun. Hiç görmediğin bu yola; sakın yalnız ayak basma, kılavuzdan baş çekme. A ahmak, başında onun gölgesi olmazsa gulyabani sesi başını döndürür.

- Eyvahlar olsun o kuşa ki kanatları çıkmadan yücelere uçmaya kalkar da tehlikeye düşer. İnsanın kolu kanadı akıldır; akli yoksa başka bir akli kılavuz edinmesi gerek. Ya üst ol, ya bir üstünü ara; ya görüş sahibi ol, ya bir görüş sahibini ara.

- İsteyenlerin çevresinde dolanırsan sen de istek sahibi olursun; üstünlerin gölgesinde duldalanırsan sen de üstün olursun. Bir karınca, tutar da Süleymanlık arar, dilerse onun bu isteğine öyle tuhaf tuhaf bakma. Maldan, sanattan neyin varsa onların önu, bir istek, bir düşünce değil miydi?

- Kılavuzsuz yola düşene iki günlük yol, yüz yıllık yol olur. Ustasız bir sanat öğrenmeye girişen, şehirde de alay konusu olur, köyde de.

- Mustafa (s.a.s.), “Ne mutlu benim yüzümü görene, ne mutlu yüzümü göreni görene.” dedi. Bir mumdan yakılan mumu gören, gerçekten de asıl mumu görmüştür. Böylece mumun ışığı, yüz muma nakledilse, o mumdan yüzlerce mum yakılsa, sonuncusunu gören bile asıl ilk mumu görmüş sayılır. Işığı istersen son mumdan al; istersen can mumundan; hiçbir fark yoktur.

Kıskançlık

- Padişahın çarmıha gerdiği adama da acımak gerek; fakat kendini haset çarmıhına geren başışlanmaz.
- Güzelim sakalın bitmediyse başka sakalsızı kınama!
- Haset yüzünden Mısır Yusuf'unun başına ne geldi? Bu haset, pusuda gizlenmiş büyük bir kurttur.

Kibir

- İblisin hastalığı: “Ben ondan hayırlıyım.” demesiydi. Bu hastalık, her yaratılmışın içinde vardır.

- Âdem’in ehemmiyetsiz bir kusuru, karnına, şehvetine düşkünlüktendi; iblisin suçuydu ululanmaktan, mevki sahibi olmak yüzünden belirdi. Bundan dolayı da Âdem, tezce, bağışlanma diledi; iblis ise ululuğu yüzünden tövbe etmeye tenezül bile etmedi.

- Bu “ben” sözünü vakitsiz demek, lanete uğramaktır; fakat “ben”i vaktinde söylemek rahmettir. Mansur’un ben demesi, gerçekten de rahmet oldu; fakat bak da gör, Firavun’un ben demesi, lanetin ta kendisi.

- Ululanmak, aşağı kişilere karşı olursa iyidir.

Korku

- Ahlâksızların bağırılarıyla, yürekli yiğitlerin naraları, tilkiyle aslanın sesi gibi meydandadır, anlaşılır. Yahut da dil, tencerenin kapağına benzer; kıpırdadı da kokusu duyuldu mu, ne yemek pişiyor, anlarsın. Akli keskin kişi, tencerede tatlı yemek mi var, sirkeli, ekşi yemek mi, dumanından, kokusundan anlar.

- İnsanları yüzlerinden tanıyan, candan bir koku alamıyorsan var git, kokuları tanıyan, ayırt eden bir dimağ elde etmeye çalış.

- Koku almayan kişiye fışkı da bir, misk de.

- Koku gözü ışıtan bir ilaçtır; Yakub'un gözü bir koku sayesinde açıldı. Kötü koku göz karartır; Yusuf'un kokusuysa göze yardım eder. Sen de değil mi ki Yusuf değilsin, Yakub ol; onun gibi gözyaşları dök, çoş.

- Ateşi boyuna suyla korkuturlar; fakat su, alevlenmekten korkar mı hiç!

- Öküz, kağınyı çekmek, eşyayı götürmek için değil; dayak yiyip yaralanmak korkusundan işe koyulur, koşar. Ancak, Allah; ona böyle bir acı korkusu vermiştir de o yüzden işler görülür. Böylece her kazanan kişi de dünyayı düzene sokmak için değil; kendisi için dükkânında oturur, çalışır. Herkes derdine bir merhem arar; bu yüzden de âlem, ayakta durur; işler görülür gider.

- Hak, korkuyu bu âleme direk dikti; herkes, korkudan bir işe sarıldı. Övüş Allah'a ki korkuyu yeryüzüne mimar yaptı, yeryüzünü onunla düzene soktu.

- Fare nasıl olur da savaş aslanlarından korkar? Aslanlardan korkanlar, göbeklerinde misk bulunan ceylanlardır.

Kötü, kötülük, kötüler

- İblis, afyona benzer, boyuna uyku getirir; şarap gibidir, akıllı da giderir, bilgiyi de.
- Kalpazan, güneşi hiç istemez, güneş, ona pek kötü gelir çünkü güneş yüzünden işi kesata varır.
- Kötü düşünceyi de zehirli tırnak bil; derinleştikçe canın yüzünü tırmalar.
- Kötü yılan bön kişinin canını alır; fakat kötü dost, insanı ateşe atar, ateşi yurt eder insana. O sermayesiz, sana gölge saldı mı, senin sermayeni de alır gider.
- Öyle yüzler vardır ki şeytanlar, sinekler gibi o yüze üşüşürler; zil gibi başına takılırlar, başını konak edinirler. Böyle kişinin suratını gördün mü ya bakma, ya da bakarsan hoşlanıp gülme. Allah bu çeşit pis, asi yüz için: “Alnının perçeminden tutar da çekeriz.” dedi.
- Firavun’un mevkii, başbuğluğu olmasaydı, cehennem nasıl geliyordu, nerden beslenirdi?

Kul, kulluk, amel

- Bedenin kapısı, duvarı, gerçekten haberdar olursa; ev, “Padişahlar Padişahı”nın evi kesilirse diridir o ev. Cennette, ağaç da meyve de arı duru su da cennetlikle konuşur, söyler; çünkü cenneti aletle yapmamışlardır; orası kulluklardan, niyetlerden kurulup yapılmıştır. Beden yapısı, ölü balçıktan yapılmıştır; o yapı ise diri ibadetlerden kurulmuştur.

- Resim, ressama: “Beni kusurlu yaptın.” diye bir söz söyleyebilir mi? Ona o ayıbı, o hususu veren zaten ressamdır.

- Dilediğini yapmak, kulluğun tuzudur; yoksa bu gökyüzü de dönüyor ama dileğiyle değil. Dönüşü yüzünden ne mükâfat verilir ona, ne cezaya çarpıtılır o... Çünkü soru zamanında dilekle, istekle yapılan işe dikkat edilir. Bütün âlem Allah’ı tespih eder; fakat bu zoraki tespih yüzünden hiçbir şey sevap kazanmaz. Erin eline kılıç ver, acizlikten kurtar onu da ya gazi olsun, ya da yol kessin haramilik etsin. Çünkü insan, dilediğini işleyebilmesi sayesinde “Yücelttik, ululadık.” şerefine ulaştı; yarısı bal arısı oldu, yarısı yılan kesildi.

- Şüphe yok ki hevayı, hevesi terk etmek acı bir şeydir; ama Hak’tan uzak kalmanın acılığından daha iyidir. Savaşmak, oruç tutmak güçtür, çetindir ama Allah’ın, kulu kendisinden uzaklaştırmasından, bu derde uğratmasından daha iyidir.

- Dünyaya harcanan ömür, biter gider; ne mutlu o kişiye, Hak, kendi katına çağırır onu. Sayılı ömrü Hak yoluna

verirsen o ömür, sonsuz olur. İbadetle, itaatle geçen iki günlük ömür, ebedi olur. Haydi, bu pazarda alışverişte bulun; bir dikenden yüz binlerce gül elde et. Ektiğin bir taneden, işleri düzüp koşan Allah lûtfuyla yüz binlerce tane devşirirsin. Zaten sayı buradadır; çünkü sayıların sonu vardır; o yandaki tohumun, meyvenin sayısı yoktur, sonu yoktur.

- Kendini unuttun mu seni anarlar; kul oldun mu o vakit, azat ederler seni.

- Nemrut'un ateşinde bahçe gizlidir; gelirler, bağışlardan, harcaşıtlardan biter, boy atar. O kurtuluş padişahı Mustafa, bunun için demiştir ki: "Ey nimet sahibi olanlar, cömertlik kazançtır." Mal, sadaka vermekle hiç eksilmez; hayırlarda bulunmak, malı yitmekten korur. Altının çoşup artması, zekât sayesinde; kötülükten, çirkin şeylerden de namazla korunursun. Zekât vermek, kesenin bekçisidir; namaz kılmak, kurtlara karşı çobanlık eder sana. Tatlı meyve, dalda, yaprakta gizlidir; ölümsüz dirilik, ölümdedir.

- Savaşa katlan, zahmete dayan; soluktan soluğa, yoklukta varlık gör. Taş oluşun her an azaldıkça, la'l oluşun, daha da kuvvetlenir. Bedeninden varlık sıfatı gitmeye, başında sarhoşluk vasfı artmaya başlar. Kulak gibi bir uğurdan duyuş kesil de la'l bir küpeye sahip ol. Adamsan kuyu kazan gibi boyuna şu toprak bedenini kaz da bir suya eriş. Ama arı duru su, Allah cezbese erişirse kuyu kazmadan da yerden fişkırır. Fişkırır ama sen buna kulak asma; işe giriş, yavaş yavaş, azar azar toprağı kaz. Kim bir zahmet çekerse, ona bir define belirir; kim çalışır çabalarsa bir devlete ulaşır elbet. Peygamber, rükû etmek, secdeye kapanmak, Allah kapısının varlık halkasını çalmaktır, dedi. O kapının halkasını çalana, elbette devlet baş gösterir.

- Yoksul, söylediğı sözü bilseydi, gözünde ne az kalırdı, ne çok. O ekmek dilencisi, yıllardır Allah der, hani saman ye-

mek için Mushaf taşıyan eşek gibi. Diliyle, dudağıyla söylediği söz, gönlünden doğup parlasaydı, bedeni zerre zerre olurdu. Şeytanın adı, büyü yapmaya yarar ya, sen de Allah adıyla mangır elde ediyorsun.

- Bazılarına, Allah'a kulluk öyle tatlı gelir ki padişahlık onların gönlüne soğuk gelir.

- Canından, bedeninden doğan işin, oğlun gibi senin eteğine sarılır.

- Sel denize dökülünce deniz oldu; tohum tarlaya ekilince ekin oldu. Ekmek, insan bedenine girince ölüyken dirildi, her şeyden haberi oldu. Mumla odun, kendilerini ateşe feda ettiler mi kapkaranlık özleri ışık kesildi. Sürme taşı, gözlere çekilince görüş kesildi de her şeye gözcü oldu. Ne mutlu o adama ki kendisinden kurtuldu da bir dirinin varlığına ulaştı. Eyvahlar olsun o diriye ki ölüyle düşüp kalktı da öldü; dirilik kaçtı gitti ondan. Sen de Allah Kur'an'ına kaçarsan peygamberlerin canlarına ulaşırsın, onlarla karılırsın. Kur'an okur; fakat dediğini tutmazsan, tut ki peygamberleri, erenleri görmüşsün, ne çıkar?

- Birisi, ansızın bir define buluverir de der ki: "Ben de bunu istiyordum işte; artık işle güçle, dükkânla ne işim var!" Baht işidir bu; ama pek az olur böyle şey. Bedende güç kuvvet oldukça çalışıp kazanmak gerek. Çalışıp çabalamak, define bulmaya engel değil ya. Sen işten ayak çekme de kismetse o da arkadan gelsin. Sen çalış da "eğer" hastalığına uğrama; eğer şunu şöyle yapsaydım, bunu böyle yapsaydım, deyip durma. Halkla hoş geçinen Peygamber de "eğer" demeyi menetti; o sözü söylemek, münafıklıktan ileri gelir, dedi. Çünkü o münafık da "eğer" derken öldü, şart koştuktan da eline ancak hasretlik geçti.

- Allah'ın gölgesi, kulun başı üstündedir; arayan, sonunda bulur. Birisinin bulunduğu yerde, oturduğu yerin çevrele-

rinde oturdun mu sonunda, o adamın yüzünü de görürsün. Bir kuyudan, her gün toprak çeker, her gün orayı kazar, eşersen, sonunda arı duru suya ulaşırsın. Sen istersen inanma; herkes bilir bunu. Ne ekersen onu biçersin. Taşı demire vur da kıvılcım çakmasın; böyle şey olmaz, olsa bile pek az olur.

- İşle verilen öğüt halkı daha fazla çeker; çünkü kulağı duyan da bu öğüdü görür, duymayan da. Bu çeşit öğütte, buyruk veriyor vehmi de az gelir insana; bu yüzden halka daha ziyade tesir eder.

- Mal seninle gelemmez; evden dışarıya bile çıkamaz; dost gelir sana ama mezara dek. Sana ecelin gelip çattığı gün, dost, hal diliyle der ki: Bundan öteye yoldaş olamam sana; bir zamancağız da mezarının başında dururum... Yaptığın iştir vefalı olan, ona sarıl; o, mezarın dibine dek seninle gelir.

- Fıstığı, cevizi kırmadıkça ne içindekini gösterir, ne yağını verir.

- Allah'a edilen bir secdenin tadı, yüzlerce devletten daha tatlı gelir.

- A Allah'tan çekinen, sakınan, birbirine benzer iki varlık olsa yaratıcılıkta bu, nasıl olur da öbüründen üstün olur?

- "Elestü" sesinin tadı da, her inananın gönlünde, ta kıyamete dek durur.

Liyakat

- Bu dilek, her kişinin eline geçer mi hiç? Musa gerek ki ejderha öldürsün.

- Dünya, nimetlerle dopdolu bir bağ olsa fareyle yılan, bunlara benzeyen hayvanlar, gene de toprak yerler. Tahtanın içindeki kurt: “Kimin böyle güzel helvası var?” der.

- Hak cömerttir; ama güzelim cennetlerin nimeti, cehennemliğe haram edilmiştir.

- Mayası kötü olana bilgi belletmek, sanat öğretmek, yol kesen kişinin eline kılıç vermeye benzer. Kötü kişilerin eline düşen bilgi, mal, mevki, buyruk, bir fitne kesilir. Savaş, delinin elinden kılıcı alsınlar diye inananlara farz oldu. Bilgisizlere, geçtikleri yerin, elde ettikleri makamın yaptığı kötülüğü, yüzlerce aslan bir araya gelse yapabilir mi? Ahmaklar baş olmuşlardır da akıllılar, bu yüzden başlarını kilim altına çekmişlerdir.

- Mayası kötü olanların bilgi, mal, mülk, mevki sahibi olmaları, kendileri için kötüdür. Bu durum, yol kesen kişinin eline düşmüş kılıca benzer.

- İhtiyar, çabuk adım atmasa bile akli, iki kanat edinmiştir, yücelere uçar.

- Dağ vardır, sesi iki kat artırır; dağ vardır, sesi yüz kat artırır.

- Deliyse, fitne çıkarmak istiyorsa delinin ilacı öküz kamçısıdır.

- Her kanı dökülen Őehit olsaydı öldürölen kâfir de kutlu bir Őehit sayılırdı.

- Karada yaşayan kuş, denize dalsa, helak olmaktan, ziyana girmekten başka eline ne geçer? Buğerdayı olmadan değermene giren kişi, saçını sakalını ağerartmaktan başka bir Şey elde edemez. Felek değermeni de buğerdayı olmayanların ancak saçını, sakalını ağerartır, belini arıklaŐtırır. Ama buğerdayı olanlara, mülk bađerıŐlar, ululuk verir bu değermen. Önce, cennete girmeye istidadın olmalı ki cennette, yaŐayıŐın arttıka artsın.

- Köpek kocadı da diŐleri dököldü mü insanlara saldırmayı bırakır, fıŐkıya, tezeğer saldırır.

Mal, mevki, hırs

- A kararsız kişi, mal çer çöptür; ama sende sevdası oldukça da boğazında durur; Ab-ı hayat içmene engel kesilir.
- Mal, altın başa giyilen külaha benzer; külaha sığınansa keldir. Kıvırcık, güzel saçları olan kişinin külahı giderse bu, onun daha hoşuna gider.
- Mala, mevkie âşık olan gönül, ya bu toprağa, bu kap-kara suya alt olmuştur ya da hayallere kapılmıştır, o hayallerin karanlıklarında, dedikodu için onlara tapar durur.
- Mal, yılanı benzer, mevki ise ejderhadır; erlerin gölgesi de bu ikisine karşı zümrüttür. O zümrütle, yılanın gözü kamaşır, kör olur; yolcu da şerrinden kurtulur.

Mânâ

• Halkın ayrılığı, aykırılığı addan meydana gelir; mânâyâ ulaşan esenleşir.

• Mânâsı ince olan şeylerden insanın anlayışı sürçer.

• Mânâ odur ki seni senden alır, şekle yalvarmaktan kurtarır.

• Mânâsı olan, zaten kendiliğinden meydana çıkar; çürüyense rezil olur gider. Ey şekle, kılığa tapan; yürü, mânâyı bulmaya çalış çabala; çünkü mânâ, şekle kanattır. Mânâ ehliyle düş, kalk da hem bağışlar elde et, hem yiğit ol. Sözüm hiç de eğri değil; bedendeki mânâsız can, kılıf içindeki tahta kılıca benzer. Kılıfta durdukça değerlidir, kılıftan çıkarıldı mı yakılmaya yarar ancak.

• Söz yuva gibidir, mânâ ise kuş gibi... Beden arttır, cansa akar su...

• Bir pire için kilimi yakma; her sineğin vızıltısını dinleyip başını ağrıtmaya, gününü yitirme. Sen de şekillerde kalırsan puta tapıyorsun demektir; her şeyin şeklini bırak, mânâsına bak. Hacca gideceksen bir hac yoldaşı ara; ister Hintli olsun, ister Türk, ister Arap...

• Alımsız kişi, meyvesiz bağıdır; güz mevsimi, onu alt üst eder.

• Mânâyı şiire sığdırmaya uğraşmak, hiçbir şey yapmaktır; mânâ sapan taşına benzer, dilediğin yere ulaştırmaya imkân yok, elinde değil.

Mesnevi

• Ormandaki ağaçlar kâlem olsa deniz mürekkep olsa gene Mesnevi'ye son yoktur. Toprak durdukça, kerpiç dökken, dört tahtadan meydana gelmiş kalıba balçık döküp kerpiç yaptıkça Mesnevi'nin şiiri de sürer gider. Hatta toprak da kalmasa, balçık da kuruyup tozsa onun denizi coşar, köpürür, köpüklerinden toprak düzer.

• Her dükkânda ayrı bir kâr var; ey oğul, Mesnevi de yokluk dükkânıdır.

• Gökyüzünün merdivenidir bu söz; kim bununla çıkarsa gökyüzünün damına ağar.

• Kim bu kitaba masal derse, masaldır ona; (Mesnevi kastediliyor) fakat bunu, kendi hali olarak gören kişidir er kişi.

• Mesnevi'nin sözlerindeki görünüş yüzünden, görünüşe bakan yolunu azıtır, anlamı göreneyse o sözler, doğru yolu gösterir.

Meyve

- Çağ bakımından dal, meyveden önce; fakat hüner bakımından o, daldan daha üstün. Çünkü ağaçtan maksat meyvedir; öyleyse meyve öndür, ağaç son.
- Çiçek döküldü mü meyve baş gösterir; beden kırıldı mı can baş gösterir. Meyve mânâdır; çiçekse o mânânın şekli. O çiçek müjdedir, meyveyse nimeti.
- Meyve ağaçtan sonra meydana gelir ama evvel odur; çünkü ağaçtan maksat meyvedir.

Mucize

- Dağlar, Davud'un sesine ses verir; onunla ilahi okur; demir, onun avucunda mum gibi yumuşar. Yel, Süleyman'a hamallık eder, onu taşır; deniz Musa'ya söz söyler, onunla konuşur. Ay Ahmed'le (s.a.s.) işaretleşir, buyruğuna uyar; ateş, İbrahim'e ağustos gülü olur. Toprak, Karun'u ejderha gibi sömürür, yutar. Hannane direği, akıl fikir sahibi olur. Taş, Ahmed'e (s.a.s.) selam verir; dağ, Yahya'ya haber yollar... "Biz, duyar, işitiriz; bakar, görürüz." derler. Hoşuz, fakat size karşı namahremiz, susuyoruz.

- Mucize, her namahremi canına acizlik verir; fakat solukdaşın canına güç kuvvet bağışlar. Gönlünde bu kutluluğu bulamıyorsan her solukta, görünen mucizeleri delil edin de işin iç yüzünü anlamaya çalış.

Muhasebe

- Zayıf hasta bulunmazsa hekimlik sanatının güzelliği nasıl olur da meydana çıkar? Noksanlar, olgunluğun aynasıdır; o horluk, üstünlüğün, ululuğun aynasıdır. Çünkü gerçekten de zıddı meydana çıkaran, onun zıddı olan şeydir; bal, sirkeyle belirir. Kendi noksanını gören kişi, olgunlaşmaya on atla koşar. Kendisini olgun sanansa, ululuk sahibi Allah'a, bu zannı yüzünden uçup ulaşamaz.

- Dünyada ayıplı şeyler olmasaydı alışveriş edenlerin hepsi de ahmaklaşır giderdi. Kumaş tanımak pek kolay olurdu; mademki ayıplı yok, ehil olmayan kim oluyor, ehil kim? Fakat her şey ayıp olsaydı, o vakit de bilginin faydası olmazdı; hepsi odunsa burada ödağacı yok demek.

Namaz

- Namaz ehli olmayanı, öfke yeli, şehvet yeli, tamah yeli kapıp götürür.

- Namazda can pencerem, arılıkla açılır; Allah mektubu, araçsız gelir de gelir.

- Yol gösteren kulluk, namaz, beş vakittir; âşıklarsa hep namazdadır.

- Yunmamış yüz, hurilerin yüzünü göremez; Peygamber: “Namaz, ancak temiz olarak kılınabilir.” dedi.

- Toprak beden yoğundur, karadır ama sen cilala çünkü o, cila tutar. Cilala da gizlilik âleminin şekilleri yüz göster- sin orada; hurilerin, meleklerin şekilleri vursun oraya. Allah, onunla gönül yaprağı aydınlansın diye sana akıl cilası verdi. A bînamaz, sen cilayı bırakmışsın da kendi hevana uymuşsun. Hevana uymayı bağladın mı cilanın eli açılır...

Nefis

- Akıl, güzel bir yüzdeki çirkin bir burna benzeyen ve ayıplarla dopdolu olan nefisten feryat eder.

- Sen nefis sahibisin a gafil, toprak içinde kan ye; fakat gönül sahibi, zehir bile yese o zehir bal kesilir.

- Nefis akıllıdır, ince şeyleri bilir; ama kıblesi dünyadır, bu yüzden onu ölü bil.

- Nefis bir firavundur. Sakın onu doyurma da o eski kâfirliği aklına gelmesin. Ateşin harareti olmadıkça nefis güzelleşmez. Demir kızıp ateş haline gelmedikçe sakın dövme kalkışma. Bil ki beden aç kalmadıkça harekete gelmez; soğuk demirdir o, sen onu dövmedesin bunu böyle bil.

- Nefis havasından doğan tatların tümü, düzendir, görünüşte hoştur; şimşek ışığı gibidir; ama çevresinde karanlık var, insanı yakan bir ateş var.

- Nefis üç köşeli dikendir, ne biçim korsan koy, batarsana; onun yarısından nasıl kurtulabilirsin sen?

- Nefisle danıştın mı ne derse o alçağın dediğinin tersini yap.

- Bizim bu nefsimiz de cehennemın parça buçuğudur. Parça buçuklar boyuna tümlerin huyundandır.

- Her solukta düzeni vardır nefsin, her düzeninde de yüzlerce firavun, o firavunlara uyanlarla beraber batars gider.

- Put kırmak kolaydır, pek kolay; fakat nefsi kırıp geçirmeyi kolay görmek bilgisizliktir, bilgisizlik!

• Putların anası, bir put olan nefsinizdir; çünkü put yılan-
dır; nefis putuysa ejderha. Nefis demirle taş gibidir; put o çak-
maktaşından sıçrayan kıvılcımdır; o kıvılcım suyla söner gider.
Fakat çakmaktaşıyla demir, ne vakit suyla söner? İnsanoğlu,
bu ikisi kendisiyle oldukça nasıl esenliğe ulaşır? Put, testide
gizli duran kara sudur; nefsi bu kara suya kaynak bil.

• Şunu bil ki safları yaran arslanla savaşmak kolaydır; ar-
lan odur ki nefsinin alt ede.

• Yaya ancak doğru ok koyarlar; nefis yayınınsa tersine,
eğri okları vardır. Ok gibi doğru ol da yaydan fırlar; çünkü
şüphe yok, yaydan her doğru olan fırlar, uçar.

Olgun, ham, olgunlaşma

- Olgun, toprağı tutsa altın olur; olgun olmayansa altını eline alsa toprak kesilir, küle döner.

- Buğday, başağından ayrıldı, öğütülüp un oldu ama adına, ekmek dendi, yoğrulup pişti de dükkâna geldi. A âşık, senin de suçun meydana çıktı; suyu, yağı bırak da kırık dökük bir hale gel.

- Ahmak kişiyi avlayan şu sebepler, nasıl olur da can gözü açık kişiye perde olur? Göz olgunlaştı mı temeli, özü görür; ama kişi şaşı oldu mu parça buçuğu görür ancak.

- Aklını başına al da bir olgunluk elde et; et de başkalarının olgunluğu yüzünden gama düşmeyesin!

- Küçük kızlara oyuncak olarak cansız bebekler verirler; çünkü onların, diriyle oynamaktan haberleri yoktur. Erkek çocukların da yiğitliğe ait güçleri yoktur; bu yüzden onlara tahta kılıç verilmesi daha iyidir, daha doğrudur. Kâfirler de kiliselerde yapılmış olan peygamber resimlerini yeter bulurlar. Bize göreyse o ulular, apaydın bir çağ gibi ortadadır; onun için de resimlerine, gölgelerine ihtiyacımız yoktur. Onun bir şekli dünyada oturmaktadır ama öbür şekli, ay gibi gökyüzündedir. Şu ağzı, onunla oturana nükteler söyler; öbür ağzıysa Allah'la konuşur. Görünen kulağı, sözü duyar, beller; can kulağıysa "Ol!" buyruğundaki sırları duyar. Görünen gözü, insanın şeklini görür; can gözüyse: "Gözü ne kaydı, ne haddini aştı." sır-

rına hayrandır. Görünen ayağı, mescit safında durur; manevi ayağıysa gökyüzünün üstünde tavaf eder durur. Bütün parça buçuklarını böylece say, dök... Bu, zamanla mukayyettir; oysa zamandan, vakitten dışarıdır. Vakitle mukayyet olan Şu beden, ecele dek vardır; öbür bedense ebetle dosttur, ezelle eş.

Öfke, garaz

- Koyunlar bile, kendilerine zarar verecek kurdu, kokusundan tanirlar, bilirler de ondan tundan tuna kaçarlar. Hayvanlar bile akıl ederler, aslanın kokusunu duyarlar da otlamayı bırakıp dağılırlar. Öfke aslanının kokusunu aldın mı gizlice Allah'a yalvarıp yakarmaya koyul.

- Öfke ile istek, insanı şaşı eder; canı doğrulukta ayırır. Garaz geldi mi hüner örtülür, gönülden yüzlerce perde gelir de gözün önüne çekiliverir.

- Öven kişinin gönlünde kin oldu mu, gönüller, öven kişinin övgüsünden hoşlanmaz.

Ölçü

- Halka bütün sırları söylemek doğru değil; denizin bir arka sığmasına imkân yok. Öyleyse akılların miktarınca, aşağıdan aşağıdan söyleyeyim; ayıp değil; Peygamber'in de işidir bu.

- İp, yüz kulaç olacakken bir kulacı eksik olsa kuyudaki su, nasıl dolar kovaya? A beyim, son ağırlığı da komadıkça bu gemi batmaz. Son ağırlığı asıl bil, ne yaparsa o yapar; vesveseler, azgınlıklar gemisini o batırır.

- Dile, özle; fakat ölçülü dile, özle; bir saman çöpü bir dağı kaldıramaz. Dünyayı aydınlatan güneş, birazcık yaklaşırsa her şey yanar gider.

- Ey Musa, zamanın Firavun'una karşı yumuşak söz söylemek gerek. Kaynayan yağa su dökersen ocağı da harap edersin, tencereyi de.

- İçinde değerli bir şey yoksa çuvalındaki taşları boşalt gitsin; kendini bu saçma işten, bu utanılacak işten kurtar. Çuvala, akli eren sultanlara, padişahlara götürülecek şeyleri doldurman, onları götürmen gerek.

Ölmeden ölmek, ölüm, ölümsüzleşmek

- A akıllı fikirli er, sevgiliyi perdesiz görmek istiyorsan ölümü seç, yırt o perdeyi. Ama bu ölüm, o ölüm değil ki ölesin de mezara gidesin; seni değiştiren ışığa götüren ölüm: Erkek, ergenlik çağına erdi mi o çocukluk öldü gitti. Toprak altın oldu, topraklığı kalmadı; gam ferahlık oldu, gamlılık dikenini kalmadı. Ey sırlar arayan, Mustafa (s.a.s.) bunun için dedi ki: “Diri bir ölü görmek istersen hem de diriler gibi yeryüzünde yürüyen bir ölü; canı göğe ağmış, göçmüş ama halkın göçüşü gibi değil; bir duraktan bir durağa göçe göçe son durağa ulaşmış. Kim, yeryüzünde apaçık yürüyüp gezen böyle bir ölüyü görmek isterse. Söyle ona, tertemiz Ebubekir’e baksın. O, gerçeklik yüzünden, ölüp haşredilenlerin ulusu olmuştur. Şu âlemde yaşarken Sıddık’ı gör de mahşerin gerçekliğine inancın artsın.

- Ey dost, dirilik istiyorsan ölümden önce öl; çünkü İdris, böyle öldü de bizden önce cennetlik oldu.

- Ölüp rahata kavuşan ölü değildir; ölüp giden, yaşarken ölmüş kişidir.

- Ölüm bakımından hepimiz de ölüp gidiyoruz, bunda biriz; ama yarımız ziyandadır, yarımızsa padişahlar padişahı.

- Varlıktan kurtulan topluluğa gökyüzü de secde eder, güneş de ay da. Gündüz gibi ışıyıp durmayı istiyorsan geceye benzeyen varlığını yakadur. Bakırı kimyada eritir gibi varlığını O’nun varlığında erit gitsin.

- Ey altın sırmalarla süslü elbiseler giymeye, kemerler kuşanmaya alışmış kişi! Sonunda sana dikilmemiş elbise giydirecekler.

- Parlaklığı aya benzeyen yüz, kocalıktan ötürü kertenkele sırtına döndü. O parıl parıl parlayan baş, kocalık çağında çirkinleşti; saçları döküldü, dazlak oldu gitti. O mızrak gibi saflar yaran, o salına salına edalanan dümdüz boy, kocalıkta yay gibi büküldü, iki kat oldu. Lale renk, safrana döndü; aslan gücü gitti, karılar gibi güçsüz kaldı. Oyunla adamı koltuklayıp yere yıkarken şimdi onu koltuklayıp kaldırıyorlar, koluna girip yürütüyorlar. Bu, gam belirtisidir, pörsüyüp soluş belirtisidir; bunların her biri de ölümün elçisidir, habercisidir.

- Geçici varlık, kendini O'na ısmarladı mı ölümsüzlüğe erişir, artık ölmez. Hani yelden, topraktan korkan katre gibi... Şu ikisi yüzünden o katre, helak olur gider; fakat aslı olan denize kavuştu mu, güneşin hararetinden de kurtulur, yelin kurutmasından da toprağın emmesinden de. Kendine gel ey katre, pişman olmaksızın kendini feda et de katre karşılığında denize kavuş, deniz ol. Kendine gel, varlığını bu yüceliğe feda et de denizin avucuna gir, telef olmaktan kurtul. Bir deniz katreyi dilerse, böylesine bir devlet kimin eline geçer? Allah için olsun, Allah için, tez sat varlığını, satın al onu. Katreliği ver, incilerle dolu denizi satın al. Allah için olsun, Allah için, hiç oyalanma; çünkü bu söz lûtuftur denizinden geldi. Lûtuftur bu; hatta bu lûtufta lûtuftur bile yiter, aşağılıkların aşağılığı, yedinci kat göğün yücesine çıkmakta. Kendine gel, nasılsa şaşılacak bir oyuna çattın; hiçbir istekli, bunu aramakla bulamaz.

- Dünyada ömrün, Hızır gibi cana can katsın, düşkünlerin elini tut, ölümsüz ol; yaşadıkça yaşa.

- Riyazetle bedeninin ölmesi, diriliktir; şu bedene zahmet vermek, canı ölümsüzlüğe ulaştırmaaktır.

Ömür

- Ömür tohumlarını çorak toprağa ekmedesin; sonunda da helak olup gideceksin. Böyle aziz, böyle değer biçilmez ömrü, her solukta hiçbir karşılık elde etmeden, niçin yitirirsin? Ey iş eri, gül bahçesini veriyorsun da dikenliği alıyorsun; bu, sence aldanma değil mi, ziyan etmiyor musun?

- Ucu yanmakta olan bir sopayı eline alsan da tez tez sağa sola oynatsan göze, dönüp duran upuzun ateş çizgisi görünür; ömür de pek tez akar gider de o yüzden duruyor gibi görünür. Ucu ateşli dalı sağa sola oynat; göze upuzun bir ateş çizgisi görünür dedik ya; bu uzunluk, bu sürüp giden zaman, yaratılışın tezliğindedir; Allah'ın tez tez, yeniden yaratmasını gösterir.

- İnsanı yabancılığa daldırıp giden ömür, aslanın karşısında tilkilik taslamaktır. Daha fazla ömür ver de daha geriye gideyim; mühleti uzat da daha aşağılık bir hale geleyim, demektir. Hoş, güzel ömür, yakınlık âleminde can beslemektir; kuzgunun ömrüyse fıski yemeye yarar.

Padişah

- Dünya padişahları, damarlarının kötülüğü yüzünden, kulluk şarabının kokusunu bile duymadılar. Duysalardı Edhem gibi durmadan, dinlenmeden, başları dönmüş, şaşkın bir halde tacı-tahtı birbirine vururlar, bırakır giderlerdi.

- Birisi padişahın yüzünü gördükten sonra tutar, bir başkasını seçerse kıskanır, gücenir padişah.

- Padişah dediğin, zaten tertemiz kişidir; hür olan da odur; o, ne aşağı tarafının hırsına tutsaktır, ne boğazının hırsına tutsak...

- Padişahların huyları, buyruklarına uyanlara da geçer. Gök kubbe toprağı yemyeşil eder. Padişahı bir havuz say; yakınları lülelere benzerler. Su lülelerden akar, gölleri doldurur. Her lüleden akan su, o tertemiz havuzdan gelir; her bir lüle, hoş, tatlı su akıtır; fakat havuzdaki su, acı, tuzlu kokmuş su olursa her lüleden o çeşit su akar. Yeri yurdu olmayan padişahlar padişahı canın lütfu da bütün bedene tesir eder. Huyu hoş, suyu hoş olan akıl, bütün bedeni edepli bir hale getirir.

- Şeytanların sesleri, kötü kişilere çobanlık eder; padişahın sesiyse erenleri korur. Böylece de birbirine uzak olan bu iki ses, birbirine karışmaz; tatlı denizden acı denize bir katrecik bile gitmez.

- Yürü, padişahın yanına var da debdebeyi seyret; kıyılardan ırmaklar akan duyguya bak.

- Eğreti padişahlığı Allah'a ver de Allah sana gerçek bir padişahlık versin.
- Padişahların huzurunda can korkusu var ama himmetli erler o huzurdan ayrılmazlar.

Peygamberimiz, Efendimiz Muhammed (s.a.s.)

- Ay, bir gecede gökteki burçları dolaşırsa, neden miracı inkâr ediyorsun? O şaşılacak güzel; iri, tek inci, yüzlerce aya değer; onun işaretleriyle ay, ikiye bölündü. Şaşılacak şey şu ki o, halkın duygusu arık olduğu için ayı yarıdı. Yoksa şeriat ıssı olsun, olmasın, peygamberlerin işleri, güçleri göklerden de dışarıdır, yıldızlardan da. Sen, şu dönüp duran göklerden dışarı çık da o zaman bak, seyret o gücü. Kuş yavrusu gibi yumurtanın içindesin; havadaki kuşların tespihlerini işitemezsin.

- Ümmetlerin “Ya Rabbi” demeye koyulmaları için Ahmed (s.a.s.), dünyada kaç put kırdı. Ahmed’in çalışıp çabalaması olmasaydı sen de ataların gibi puta tapardın. Onun ümmetleri üstündeki hakkını bilesin diye şu başın, puta secde etmekten kurtuldu.

- Mustafa’nın (s.a.s.) ışığının parlaklığı yüzünden yüz binlerce karanlık, ışık oldu gitti.

- Hünerler sahibi Peygamber: “Biz, ileri gidenlerin son gelenleriyiz.” buyurdu.

- Padişahların, paraların üstündeki adları değişir durur; bir de Ahmed’in (s.a.s.), damgasına bak; nasıl durdukça durmakta.

- Sen’in yalımın olmadıkça aydın gün bile geceder; sana sığınmadıkça arslan bile tavşana tutsaktır. Bu arı duru tertemiz denizde, bu temizlik denizinde kaptan ol, çünkü ey Mustafa (s.a.s.), ikinci Nuh’sun sen.

Peygamberler, peygamberlik

- Görünüşte dal, meyvenin temelidir; fakat iç yüzde dal, meyve için var olmuştur. Meyve elde etmeyi dilemeseydi, meyveyi ummasaydı bahçıvan hiç ağaç diker miydi? Öyleyse, görünüşte meyve ağaçtan doğmuşsa da gerçekte o ağaç, meyveden doğmuştur. Mustafa (s.a.s.), bunun için: “Âdem de peygamberler de benim ardımdadır; benim sancağımın altındadır.” dedi.

- Her peygamber, ana rahmine düşünce, yaldızı gökte belirir.

- Kafesteki kuş, zindandaki mahpusa benzer; kurtulmayı istemeyişi, bilgisizliktendir. Kafesten kurtulan canlar peygamberlerdir; halka kılavuzluğa layıktır onlar.

- Padişahların ululukları havadandır; peygamberlere verilen devlet buyruğuyca ululuk sahibinden verilmiştir.

- Peygamber, dış yüzde bir seslendi mi ümmetin canı, iç yüzde secde eder; çünkü can kulağı, dünyada o çeşit sesi hiç kimseden duymamıştır, işitmemiştir.

- Peygamberlerin ışığı güneştir, bizim duygu ışığımızısa kandildir, mumdur, istir. Biri söner, öbürü sabaha dek kalır; biri erir gider, öbürü parladıkça parlar.

- Peygamberlerin işleri, bizim işlerimizin kıblesidir.

- Allah apaçık görünmediğindendir ki peygamberler, Allah naipleri olarak geldiler.

- Ad, Semud hikâyeleri niçin söylenmekte? Peygamberlerin nazlı, nazenin olduklarını bilmen için. Bu yere batış, başlarına taş yağış, bir çetin sesle kahrediş, hep peygamberlerin yüceliklerini bildirmek için.

- Mustafa (s.a.s.): “Çocukken yahut gençken her peygamber çobanlık etmiştir.” buyurdu. Çobanlık etmeden, o sınanmayı geçirmeden Hak, dünya önderliğini vermedi. Onların sabırları, vakarları görünsün diye Hak, peygamberlikten evvel çoban yapmıştır onları. Her buyruk sahibinin de insanlara çobanlık ederken Allah buyruğunu gözetmesi gerek. Musa gibi, sürüsünü güderken yumuşak davranması, akıl neyi buyurursa öyle hareket etmesi gerek. Böyle davranırsa Hak ona, ay göğünün üstünde manevi bir çobanlık verir. Nitekim peygamberleri de bu sürüyü gütmekten aldı, temiz kişileri sürmeye tayin etti.

Pişmanlık, son pişmanlık

- Basra'nın yıkılmasından önce pişman olmak gerek, belki Basra da o yıkıntıdan kurtulur. Ey bana ağlayan, ey benim için dövünen, Basra ile Musul yıkılmadan ağla bana, dövün benim için. Ey kervanbaşı, kervan vurulmadan hayvana sopa-cağızını vur da yol al!

- Kâfirler, Allah nimetlerine karşılık, cefa tohumunu ekerler de sonra cehennemde: “Ya Rabbi!” demeye koyulurlar. Alçak kişinin, hırsızın kulluk yurdu da zindandır; orada oldukça Allah'ı anar durur.

- İnsanı rezil eden şeytan, ömrünü yok ettikten sonra “Euzu” çekmenin de bir tadı tuzu yoktur, Fatiha okumanın da.

Rahmet, merhamet

- Ateşin şerrini gidermek istiyorsan ateşin gönlüne rahmet suyunu serpedur.

- Sepet, kendisini suyla dolu gördü, nazlanıp baş çekti de denizden ayrıldı. Ama ciğerinde bir katrecik su bile kalmadı. Sonra deniz acıdı da onu tekrar çağırdı. Ne mutlu çağdır o çağ ki denizden bir hizmet karşılığı olmaksızın, sebepsiz bir rahmettir, gelir çatar.

- Suyun kulağından tutar, kurumuş ekinlere çekersin, onların yeşermesini dilersin. İçlerinde birçok mücevherler gizli olan can ekinleri için de Kevser suyuyla dolu rahmet bulutları var.

- Acıyış denizleri coştı mu taşlar bile ab-ı hayat içer. Arık zerre; değerli, ağır bir hale gelir; toprak döşeme, atlas olur, altın sırmayla dokunmuş bir kumaş kesilir.

- Cennet, hoş gitmeyecek şeylerden meydana gelmiştir; merhamet de gönlü kırıkların, aciz olanların payıdır.

- Kendine gel, bu anadan kaç, merhameti kendinin olsun... Babanın sillesi, ananın helvasından yeğ. Nefis anadır, üstün akılsa baba; akla uyan önce daralır ama sonu yüzlerce ferahlıktır.

- Beni ısırın köpeğe bile dua ederim; “Ya Rabbi, sen onu bu huydan vazgeçir.” derim. Şu köpeklere, halk tarafından taşlanmasınlar diye onları ısırılmamak düşüncesi ver.

Rızık

- Nazik boğazlı çocukçuk doğmadıkça onun sütü, mededen akar mı hiç!

- Nerde bir dert varsa deva oraya gider; nerde bir yoksul varsa azık oraya gider. Nerde bir müşkül varsa cevap oraya gider, nerde bir gemi varsa deniz oraya yürür.

- Yaratmak, rızık vermek yakınlığı umumidir; herkese aynı tarzdadır; bunda herkes eşittir; ama aşk vahyinin yakınlığına erenler, ancak yüce kişilerdir. A babam, yakınlığın da çeşitleri var; güneş, dağa-taşa da vurur, altına da. Güneş, kuru dala da yakındır, yaş dala da... Güneş, ikisinden de utanır, gizlenir mi hiç? Fakat yetişip olan meyvelerini yediğin yaş, ter ü taze dalın yakınlığı nerede? Kuru dalsa, güneşe yakınlık yüzünden, daha da kurumaktan başka ne elde edebilir?

- Şu kaba rızık kırıntılarından kurtulursan yüce, güzel rızıklara kavuşursun. O güzel yemekten okkalarla, batmanlarla yersen gene de peri gibi tertemiz, tüy gibi hafif bir halde yürür gidersin. O yemek, sende ne yel ne kulunç ne de karın ağrısı yapar. Dünya yemeğinden az yersen karga gibi aç kalırsın, çok yersen miden ekşir, seğirmeye başlarsın. Az yersen huyun kötüleşir, kabalaşır, nobranlaşırsın; çok yersen mide ekşimesine uğrarsın. Ama Allah yemeğinden, o tatlı, o güzel yemekten denizler kadar ye, gene de gemi gibi yüzer gidersin. Dayan, oruca sarıl; soluktan soluğa Allah rızıkını bekle! Çünkü o işi

gücü güzel Allah, bekleyenlere armağanlar verir. Tok kişi ek-
mek beklemez; yemek çabuk mu gelecek, sofraya geç mi döşene-
cek, umurunda bile değildir. Ama yemeği, azığı olmayan, her
solukta yemek nerde, der; açlıkta yemeği gözler/bekler durur.
O yetmiş kat devlet nevalisi, sen beklemedikçe sana gelmez.
Babacığım, yücelerden gelecek yemeği adamca bekle de bekle.
Her aç, sonunda bir rızık buldu; devlet güneşi, sonunda ısıdı,
vurdu ona. Ey dayanılan, güvenilen er, dağ gibi sen de başını
yücelt de güneşin ilk ışığı vursun sana. Çünkü o yerinde duran
yüce dağ başı, seher güneşini beklemededir.

- Allah, yeri göğü düzmüş, yaratmış; aralarında birçok
ateşler, ışıklar yüceltmiş. Şu yeri, yerdekiler için yaratmıştır;
göğü de göktekiler için. Aşağılık adam, yüceliğe düşmandır;
her yerin müşterisi meydandadır. A örtünmüş kadın, sen hiç
kalktın da kör için süslendin mi? Dünyayı, en değerli, görül-
memiş incilerle doldursam, rızığın değilse ne yapabilirim?

Sabır, sebat, tedbir

- Arayan sonunda bulur çünkü genişlik, sabırdan doğar.
- Sabırlı kişi, kanadını yok sayar da kanatları onu kötülüklerle düşürmez.

• Ayın geceye sabretmesi, onu apaydın eder; gülün dikenine sabretmesi, güle güzel bir koku verir. Aslanın sabredip pislik içinde, kan içinde beklemesi, onu deve yavrusuyla doyurur. Bütün peygamberlerin münkirlere sabretmeleri, onları Hakk'ın has kulları yapar, sahib-kıran eder. İnsan, sabırsızlığından, Allah'tan başkasına eş dost olur da ayrılığıyla gamlara batır, hayrı kalmaz.

• Boynunu dünyanın boyunduruğundan tez kurtar da Hakk'ın sillesini al. Peygamberler de başlarına gelenlere sabrettiler de o belalar sayesinde başlarını yücelttiler. Ama yiğidim, hazırlan, bekle de gelince seni evde bulsun. Yoksa evde kimseyi bulamadım, der, getirdiği ağır elbiseyi geri götürür.

• Çocuk mektebe çırpınarak, kıvrınarak, istemeyerek gider; çünkü yaptığı işin karşılığını daha hiç görmemiştir. Fakat kesesine bir gündelik girdi mi o vakit geceyi, hırsız gibi uykusuz geçirir. Çalış, çabala da çabana, kulluğuna karşılık bir ücret elde et; o vakit itaat edenlere haset etmeye başlarsın.

• Hani çocukları zorla mektebe götürürler, çünkü mektebin faydalarını görmez onlar, gözleri kördür. Fakat bu faydaları anladı mı mektebe koşara gider; canı, bu gidiş yüzünden açılır, saçılır.

• Çocuklar, hacamattan ağlarlar; çünkü işin sonunu bilmez onlar. Babalarıysa hacamatçıya altın verir, kan içen hançeri okşar.

• Hastalığın ilacını, hastanın alıştığı şeylerde ara.

• İlaç, durduğu gibi durdukça tesir etmez; ama içildi de yok oldu mu hastalıkları giderir.

• A çare arayan, ölümcül adamın gözü nasıl cana dikilirse sen de gözünü mekânsızlık âlemine dik.

• Eğer tamamıyla zorluklara daldınsa, daralıp kaldınsa sabret; sabır genişliğin anahtarıdır.

• Sabır güzel hayalle tatlılaşır; çünkü hepsinden önce sıkıntıdan kurtuluş hayali gelir çatar. O kurtuluş hayali, özdeki inançtan gelir; inanç zayıflığı, ümitsizlik, iç sıkıntısı verir. Sabır, iman yüzünden baş tacı olur; çünkü sabrı olmayanın imanı yoktur.

• Sabır ilacı, hem gözün perdelerini yakar; hem göğsü açar, hem gönlü ferahlatır.

• Sabır kılavuzu, sana kanat olursa canın, arşın da yücesine çıkar, kürsin de. Mustafa'ya (s.a.s.) bak; sabır, ona burak oldu da göklerin yücesine ağdırdı onu.

• Sabrın olsaydı, rızkın gelir, âşıklar gibi sana sarılırdı.

• Şeker gibi söz söylemek istersen sabret, haris olma, yeme şu helvayı. Akli fikri eren kişilerin iştahları sabradır; helvayı çocuklar arzular. Sabreden göğşe ağar; helva yiyense geriledikçe geriler.

• Allah, yüz binlerce kimya yarattı; ama insan sabır gibi bir kimya görmedi gitti.

• Senin tasalanman, tezce gündüzün ışığına kavuşmak isteyen göz ışığının sabırsızlığından ileri geliyor.

• Nuh, dokuz yüz yıl davet etti. Çağrısı, toplumun inkârını azaltmadı. Ama o, söyleme dizginini hiç kastı mı? Susma

mağarasına çekilmeye kalkıştı mı? Köpeklerin havlamasından kervan, yolundan kalır mı hiç... Ay ışığının bulunduğu gece, dolunay, köpeklerin havlaması yüzünden yürüyüşünü aksatır mı? Ay ışığını saçar, köpek de havlar durur; herkes, yaratılışına göre bir işe koyulur. Kader, herkese bir hizmet vermiş; herkesi, yaratılışına göre bir derde uğratmış, bir işe koşmuş. Sirke, sirkeliğini artırdıkça şekerin de şekerliğini artırması gerek.

Sanat, sanatçı

- Ey akıllılar, sanatlar elde etmeye bakın, bunun için yardımlaşın; ama her sanatı, ehli olan temiz, büyük bir kişiden öğrenin. A kardeşim, inciyi sedefin içinde ara, hüneri sanat ehlinden iste.

- Her sanatkârın aleti cansızdır; ama canlının da eşidir, dostudur.

- Allah sanatına âşık olan, ışıktır, parlar durur. Sanat eserine âşık olansa kâfir olur.

- Resimler, ister haberleri olsun, ister olmasın, hepsi de ressamın elindedir, o elden çıkar.

- Hiç resimler, öyle bir ressamı sınavabilirler, öyle bir ressama buyruk yürütebilirler mi? Resim, bir sınavı bilse, görse bile, resimdeki o bilişi, o görüşü gene ressam çizmedi mi? Ressamın bilgisindeki resimlere karşı bu çizdiği resmin ne kadri vardır ki?

Sebep, imtihan sırrı

• A sebebe kapılan, sebepten dışarı uçma; ama o sebebi yaratanın, sebebi ortadan kaldıramayacağını da sanma. Ama arayan, muradına ersin diye çok defa, işleri sebeplerle yürütür. Çünkü sebep olmasa, dileyen ne arayabilir, nasıl arar? Demek ki sebebin yolda görünmesi gerek. Bu sebepler, gözlere, görüşlere perdelerdir; çünkü her göz, onun sanatını görmeye layık değildir. Sebebi delen bir göz gerek ki perdeleri kökünden, temelinden yırtıp atsın; sebebi yaratanı, mekânsızlık âleminde görsün; çalışmayı, kazancı, dükkânı boş bilsin. Babacığım, her hayır, her şer, sebebi yaratandan meydana gelir; sebepler, vasıtalar, gaflet çağı bir zamancağız kalsın, yürüyüp gitsin diye ana yolun üstüne örülmüş hayallerden başka bir şey değildir.

• Bir ok atarsak o ok atış bizden değildir; biz yayız, yaydan ok atan Allah'tır.

• Elbise, bir terzinin elindedir; yoksa kendiliğinden nasıl dikilir, biçilirdi?

• Halkın gözünü bağlayan sebeplerdir ancak; sebebin üstüne titreyen, ashaptan değildir.

• Her sebep, meydana getirdiği şeyden daha yücedir; çakmak taşıyla demir, kıvılcımdan üstündür.

• Yeli esiyor gördün mü derler, bil ki burada bir de o yeli estiren var. Rabbinin tasarruf ve tedbir yelpazesi, bu yele vurur da onu estirir durur. Yelin, buyruğumuz altına giren parça bu-

çuğu bile, yelpazeyi sallamazsan esmez. Dudaktan çıkan soluk yeli bile canla bedeninin hükmüne uyuyor.

- Sebepleri yarıp yıkma ırmağının döküldüğü yeri elde etmek, canı tabiatlardan dışarıda olan kişinin harcıdır.

- Yazı yazılırken eli görmeyen kişi; yazı, kalemin oynamasıyla yazılıyor sanır.

- Yıldızlar gibi tertemiz erlerin canları, gökyüzündeki yıldızlara bile yardım eder. Görünüşte o yıldızlar bizim varlığımıza, sağlığımıza sebeptir; ama gökyüzünün durmasına sebep, bizim içimizdir, özümüzdür.

- Sebebi yaratanı apaçık gören kişi, nasıl olur da dünya sebeplerine gönül verir.

- Öküz, ansızın Bağdat'a gelir; şehri baştan başa gezer, dolaşır; bütün zevki, hoşluğu, tadı-tuzu görmez de göre göre karpuz kabuğunu görür. Öküzle eşeğin seyrine layık şey, ya yola dökülen, saçılan samandır yahut yollarda biten ot, çayır, çimendir. Kurumuş, kadit olmuş et parçası gibi tabiat mihına asılıp kalmış kişinin canı, sebeplere bağlanmıştır; bundan ötesini göremez. A başköşenin ulu eri, sebeplerin ortadan kalktığı o gepgeniş olan, "Allah'ın yeryüzüdür" ancak. O alan, canın halden hale girmesi gibi her zaman değişir durur; can, orada her zaman yeniden yeniye apaçık başka bir âlem görür; fakat sen, bir sığata bürünüp de dondun kaldın mı bulunduğun yer cennet olsa orada cennet ırmakları aksa gene de kupkuru ova görünür orası sana, çirkin gelir.

Sevgi, sevgili

- Sevgi yalnız düşünce, tamamıyla mânâ olsaydı namazının, orucunun şekilleri de yok olur giderdi. Dostların birbirlerine sundukları armağanlar bile dostluğu belirten şeylerdir. Bu armağanlar, gizli olan, görünmeyen sevgilere tanıktır.

- A yoldaşlar, sevgili yolları bağladı; biz topal ceylanlarız, oysa avlanan bir aslan.

- Bir sevgili, âşığına: “A yiğit, gurbette birçok şehirler görmüşsündür sen. Onlardan hangi şehir daha güzel?” dedi. Âşık: “Sevgilinin bulunduğu şehir.” dedi. Padişahımız, yaygısını nereye yaydıysa, orası iğne yordamı bile olsa ovardır. Nerede ay gibi Yusuf varsa, isterse kuyunun dibi olsun, orası cennettir.

- Her sevgili, dolu bir küpe benzer; ama biri tortuludur, öbürüyse inci gibi arı, duru, pırıl pırıl. İkisi de sarhoşluk verir ama bunun sarhoşluğu seni kıyamet gününün Rabbine dek çeker götürür.

- Devletli sevgilimin büklüm büklüm, halka halka siyah saçlarından başka yüzlerce zincire vursan beni, hepsini de kırarım.

- Sevgilinin lûtfuyla mat oluştaki acılıklar bile cana, şeker kamışından daha hoştur, daha tatlıdır.

- Sevgiliyle düşüp kalkmaya başladın mı bundan böyle kılavuzları kov gitsin.

- Zahmete, eziyete dayanmak, sevgilinin ayrılığına dayanmaktan daha kolaydır.

Sır, sırdaş

• Akıl der ki: “Burada anlayan, anlamayandan daha acizdir; öylesine bir şaşkınlık yeridir burası ki burada apaydın güneş bile zerreye bir kul gibi hizmet eder. Burada aslan, ceylanın önünde başını yere kor; doğan, çil kuşunun yanında kanatlarını yere serer.” Buna inanmıyorsan Mustafa (s.a.s.) nasıl oluyor da yoksullardan dua istiyordu? O, biliyordu ki padişah, padişahlara layık defineyi yıkık yerlere gömer.

• Bil ki yüce gökler, insanın anladığı şeylerin ışığının vuruşundan başka bir şey değildir.

• Bizim sözüümüz, sustuğumuz zaman daha da açık anlaşılır; çünkü o istek, men edildikçe daha da artar.

• Gönüllere ulaşan, fakat gizli kalan pis kokular, mahşerde duyulur, ortaya çıkar.

• Himmet sahibi erlerin öylesine can sırları vardır ki onları, aşağılık kişilerden, la’l madenini gizlemelerinden daha da fazla gizlerler.

• Aynanın berraklığını tutar da yüzüne karşı söylersen ayna çabucak buğulanır, bizi göstermez olur. Şu üç şey için dudağını az oynat; gideceğin yol, para, bir de tuttuğun mezhap. Bu üç şeyin düşmanı pek çoktur; bildi mi, pusu kurar sana. Bir kişiye, iki kişiye söyledin mi, o sırda veda et artık; iki kişiyi aşan bütün sırlar yayılır gider. Danışanlar danışır ama üstü örtülü, güzel bir şekilde; duyanları yalnızca düşürecek, şaşırtacak kinayelerle danışır. Peygamber, üstü örtülü sözlerle

danışırdı; danıştığı kişiler, ona cevap verirdi de işin ne olduğundan haberleri bile olmazdı. Düşman, ayağı baştan ayır edemesin diye fikrini, örtülü bir örnekle söylediler. Danıştığından, sorusunun cevabını alırdı; ondan başka biri, bir yabancı, işin kokusunu bile alamazdı.

- “Muhtaçları doyurun.” buyurmuş, şartsız bir buyruk ama sen, onu, kazanç elde edin de sonra muhtaçları doyurun, diye oku. Gene böyle Padişah, “Sabredin.” buyurdu; bir istek olacak ki sen, ondan yüz çevireceksin.

- Gizli âlemin sırrını, dudağını yumup bir şey söylemeyi başaran kişiye öğretirsen, değer.

- Denizin suyu, ölüyü başında taşır; fakat adam diriye denizden nasıl, ne vakit kurtulur? Sen insan huylarından öldün mü sırlar denizi, seni başının üstünde taşır.

- Çıfıt, bir kadını, çocuğuyla o putun karşısına getirtti; ateş yalım yalım yanmadaydı. Kadından çocuğu aldı; ateşin içine attı. Kadın korktu, gönlünü imandan ayırdı. Puta secde etmek istedi; derken çocuk bağırdı: “Ben ölmedim. Anne, buraya gel, hoşum ben, görünüşte ateşin içindeyim ama iyi bir hâldeyim. Bu ateş gerçeği örtmek için bir göz bağı; yakadan baş göstermiş bir rahmet. Anne, atl ateşe de Allah’ın kesin delilini gör; Allah haslarının zevkini seyret. Su gibi görünen, fakat gerçekte ateş olan bir dünyadan çık da dal ateşe benzeyen suya. Dal da İbrahim’in sırlarını gör; hani o da ateşte serviler, yaseminler bulmuştu. Senden doğarken ölümü görüyordum; senden ayrılmaktan pek korkuyordum. Fakat doğunca, daracık bir zindandan kurtuldum, havası hoş, rengi güzel bir dünyaya çıktım. şimdi de ateşin içindeki esenliği görünce dünyayı ana rahmi gibi gördüm. şu ateşin içinde öylesine bir dünya gördüm ki o dünyanın her zerresinde İsa soluklular var...” A Müslümanlar, hepiniz de atılın ateşe; din tadından başka ne varsa tümü de azaptır. Hepiniz de pervaneler gibi, yüzlerce bahar olan şu nasibe atılın.

Söz

- Büyüklerin söz verişleri, yürüyüp duran bir definedir; ehil olmayanların söz verişleriye akıp giden bir zahmettir, bir eziyettir.

- Söz söyleyen olgun er, sofraya döşemiş adama benzer; sofrasında her çeşit aş bulunur. Hiçbir konuk aç kalmaz, azıksız kalmaz; herkes, ayrıca sevdiği yemeği bulur. Hani Kur'an gibi... Anlamı yedi kattır; ileri gelenleri de doyuracak yemek vardır onda, geri kalanları da.

- Güzel sözler boyuna yücelere gider, rahmet iner; bu ikisi sende, senin varlığında boyuna olur durur.

- Candan, gönülden kopmadan dile gelen güzel sözler, külhanda biten yeşillığe benzer dostlar.

- Erlerin güzelliği, dillerinde gizlidir.

- Temiz sözler, bizden çıkar da ona doğru akar, ondan başka kimsenin bilmediği bir yere dek varır, ulaşır. Soluklarımız temizlik yüzünden çıkar, yücelir de bizden armağan olarak ölümsüzlük yurduna varır. Sonradan ululuk sahibinden, sözlerimizin karşılığı, rahmet olarak iki kat çoğalır da bize gelir.

- İnsanların canları işlerinden, sözlerinden belli olur. İnsanın canı, merteye bakımından nasıldır, nedir? Mümin midir, kâfir mi, yoksa erenlerden mi? İşinden, sözünden anlaşılır.

- Söz, dinleyene göre söylenir; terzi elbiseyi, adamın boyuna göre diker.

• Az söyleyen kişinin öz düşüncesi vardır; fakat kabuğa benzeyen söz çoğaldı mı öz yiter gider. Kabuk kalınlaştı mı iç arıklaşır, azalır; ama iç güzelleşti, gelişip irileşti mi kabuk arıklaşır. Hamlıktan kurtulan şu üç şeye; ceviz, bademe, fıstığa bir bak da gör.

• Hadi hemen söyle ki söz, arkını açsın da bizden sonra yüzyıllar boyunca aksın dursun. Her devirde söz söyleyen bulunur; evet, fakat geçmişlerin sözleri, söz söyleyene yardım eder. Şükret ki Tevrat, İncil, Zebur da Kur'an'ın doğruluğuna tanık değil mi?

• Gerçek söz aydındır, gönül yatıştır o sözle.

• Gülünç sözler, bağlara bahçelere gelişme verse bile kış gelince, verdiğini yele verir gider.

• İnce sözler, keskin kılıca benzer; kalkanın yoksa geridir. Bu elmas kılıcın önüne kalkansız gelme; çünkü kılıca, kesmekten utanç gelmez. Bu yüzden kılıcı kınına koydum ben; eğri okuyan biri, aykırı okumasın, ters anlamasın dedim.

• Yol dümdüz; fakat yolun altında tuzaklar var, kitaplarda da anlam kıtlığı var. Zaten kitaplarla sözler tuzaklara benzer; tatlı söz, ömrümüzün suyunu emen kumdur. Bir kum var ki su, onun içinden kaynar; bu pek az bulunur; yürü de onu ara.

• Sözü çöşüp uzaması, dostluk alametidir; nutkun tutulması da uzlaşmamaktan ileri gelir. Dilberi gören gönül, nasıl olur da ekşi bir halde kalır? Gülü gören bülbül susar mı hiç?

• Gizli, kapaklı sözü, gerçek olarak anlayıp bilen kişiye açık söz söylemeye hacet yok.

• Her söz, bir hâlin belirtisidir; hâl ele benzer, sözse vasıtaya, âlete. Kuyumcunun âleti, kunduracının elinde kuma ekilmiş tohuma döner. Kunduracının âleti de ekincinin karşısında, köpeğin önüne konmuş samana, eşeğin önüne konmuş kemiğe benzer.

• Kimsenin söylemediği, duymadığı bir nükte duysan, anladıktan sonra tatsız gelir, ağır gelir sana. “Bunu çok duydum, eskidi artık; bundan başka bir şey söyle a yiğit.” dersin. Bir başka taze, yepyeni bir söz duydun tut; yarın ona da doyar-sın, ondan da tiksiniyorsun. Sen illeti gidermeye bak; illet geçti mi, her eski söz, sence yeni olur. O eski sözden yeni yapraklar biter... Eski, açılır, saçılır, yüzlerce salkım verir. Öylesine hekimleriz, öylesine Allah şakirtleriyiz ki uçsuz bucaksız deniz bile bizi gördü de yarıldı. İnsanın içindeki illeti, nabzını yoklayıp anlayan tabiat hekimleriyse bambaşkadır. Biz gönle araçsız olarak bir hoşça bakarız; anlayış bakımından da görüşümüz pek yücedir. O hekimler, gıda verirler, meyve sunarlar hastaya; hayvanî can, onlarla güçlenir, kuvvetlenir. Bizse iş hekimleriyiz, söz hekimleri; bize ilham veren, ululuk sahibi Allah'ın ışığıdır. Bu çeşit iş, sana faydalıdır deriz; bu çeşit işse yolunu vurur, yoldan alıkor seni. Bu çeşit söz, seni ileri götürür; bu çeşit sözse yaralar. Bu doktorlara kılavuz, sidiktir; bizim kılavuzumuzsa değeri yüce vahiydir. Biz, kimseden tedavi ücreti, emek karşılığı bir şey istemeyiz; bizim ücretimiz, Hak'tan gelir, bu da yeter bize. Gelin onulmaz illete tutulanlar, ilacımız hastaya birebirdir!

• Bu sözü etraflıca anlatmak gerek ama köhne anlayışlardan ürküyorum. Kısa görüşlü eski anlayışlar, düşünceye yüzlerce kötü hayaller getirir. Herkes gerçeği duyamaz; bütün bir incir, her kuşçağıza lokma olamaz.

• Yalan sözle gönül yatışmaz. Yalan, saman çöpüne benzer, gönülse ağza; saman çöpü, hiçbir zaman ağızda gizli kalmaz. Çöp ağızda oldukça dil, o yana gider, sonunda onu ağızdan dışarı atar.

• İnsanoglu, dilinin altında gizlidir; şu dil, can kapısının perdesidir. Yel, perdeyi kaldırdı mı, evin içinde ne var, belirir

bize. O evde inci mi var, buğday mı? Evin içi altın hazinesi mi,
yoksa yılanlarla, akreplerle mi dolu?

- Dilin anlatışı aydınlatır.

Şehvet, hırs, kötü huylar, zina, göz zinası

• A yiğit, akıl şehvetin tersidir; şehvet çevresinde dönüp dolaşanda akıl var, deme.

• Bil ki her şehvet; şaraba, afyona benzer; aklın perdesidir, akıllı onun elinden şaşırır gider. Yalnız şarap sersemlik vermez; şehvete dair ne varsa gözü de bağlar, kulağı da.

• Bu şehvetler dünyası, puta tapılan bir yerdir; peygamberlere de yuvadır, kâfirlere de. Fakat şehvet, temiz kişilere kuldur; madendeki saf altını ateş yakmaz.

• Dağ keçisi, hiçbir zarara uğramadan o koca dağın başına koşar, tırmanır, bir yiyecek arar. Yayılıp otlamak isterken ansızın gökten bir buyruk gelir, bir başka oyun oynar. Bir başka dağa bakar, orada bir dişi keçi görür. O anda gözü kararır, sarhoş bir halde bu dağdan o dağa sıçramak ister. Ona, o dağ, o kadar yakın görünür ki oraya sıçramak, ev kapısında koşmaktan daha kolay gelir. O binlerce fersahlık yol, iki karış görünür de, sarhoşluktan içine, atlamak hevesi gelir. Atlayınca da düşer, iki aman bilmez dağın arasında kalakalır. O, avcılardan dağa kaçmıştı ya; bu sığındığı yer, kanını döker... İşte bu keçi, çok defa böyle avlanır; yoksa pek çeviktir, pek çabuktur, düşmanını da görür. Rüstem'in kellesi, kulağı yerindedir; sakalı, bıyığı vardır ama ayağını bağlayan tuzak, iyi bil ki şehvettir.

• Şehvet aletinin şahlanmasından akli fareye, şehveti de aslana dönen kişi kahpedir.

• Ateşe benzeyen şehvet, yanıp durdukça eksilmez; ona, dileğini vermemekle eksilir. Bir ateşe odun attıkça hiç söner mi? Hiç odunu yakmaz mı?

• Dıştaki ateş, suyla söner; fakat şehvet ateşi, parladıkça parlar; adamın yüzünün suyunu yerlere döker. Şehvet ateşi suyla yatışmaz; çünkü azap etmek bakımından cehennem suyu vardır onda. Şehvet ateşine ne çare var? Din ışığı, sizin ışığınız kâfirlerin ışığını söndürür.

• Şehvete kul olan, Allah indinde, savaşta tutsak olup kulluğa düşmüş kişilerden de beterdur. Çünkü bu, bir sözle efendisinin kulluğundan çıkar, hür olur; şehvete kul olansa tatlı yaşar, acı ölür.

• Şu bedende de yüzlerce köpek var; yatmış uyumuşlar; avlayacak avları olmadığından gizlenmişler. Yahut da doğan kuşlarına benzerler; gözleri külahlarla kapanmış; bir av avlama sevdasıyla yanıp yakılmadalar. Külahlarının, başlarından alınmasını, avı görmelerini beklemekteler. O vakit, dağı-beli dolanırlar. Hastanın şehveti yatışmıştır, hatırı sağlıkta, esenliktedir. Ama ekmeği, elmayı, kavunu, karpuzu gördü mü onları tatmak dileğiyle sağlığa erişememek korkusu savaşa girişir.

• Şehvetini yemeden, içmeden kestini mi o şehvet, yüce akıl ne yandaysa o yana baş çevirir. Hani ağacın bir dalını kestersin de iyi bahtlı dal kuvvetlenir ya! Sen de onun kuyruğunu, o yana çevirdin mi geri geri gitse bile sığınılacak yere kadar gider, dayanır.

• Yol afetleri içinde şehvetten beteri yoktur. Yüz binlerce iyi, güzel adı sanı kötüye çıkarmıştır, yüz binlerce akıllı, fıkırlı kişiyi şaşkına çevirmiştir şehvet. Şehvet; yemekten, içmekten meydana gelir. Az ye, az iç yahut da bir kadınla evlen de kötülüklerden kaç. Yedin, içtin mi şehvet hareme çeker seni; gelire, elbette gider gerek. Demek ki nikâh, şeytanın seni belaya dü-

şürmemesi için “La havle” çekmeye benziyor. Yemeye, içmeye düşkünsen, tez bir kadınla evlen; yoksa kedi geldi, yağlı kuyruğu kaptı demektir. Sıçrayıp çifte atan eşeğe ağır yük yükle; o, sıçramadan yükü tez vur sırtına.

- Şu diri dört kuşun başını kes de diriliği geçici olan şu halkı ölümsüzlüğe kavuştur. Bu dört kuş kazdır, tavustur, kuzgundur, horozdur; bu dördünün insanlardaki örneği de dört huydur. Kaz, hırstır; horoz, şehvettir; mevki, tavusa benzer; kuzgunsa dileğe. Kuzgunun dileği şudur: Ümitlere düşer, ölümsüzlüğü yahut da uzun bir ömrü umar.

- Ben, iki yol ağzı caddede, öfke çağında, hırs çağında dayanan, sabreden adam arıyorum. Öfke çağında, şehvet çağında adam nerde? Öylesine bir adam arıyorum da sokak sokak, mahalle mahalle koşuyorum. Nerde dünyada, bu iki halden sabreden kişi ki canımı feda edeyim ona?

- Düşman olmayınca savaşmanın imkânı yoktur; şehvetin yoksa “Şehvetten çekinin.” buyruğuna uyman mümkün değil. Bir şeye gönlün akmadıkça sabretmenin ne mânâsı var? Düşman yoksa orduya ne ihtiyaç var? Kendine gel de kendini hadım ettirme, keşiş olma; çünkü temizlik, şehvete bağlıdır. Havalanmak, hevese uymak olmadıkça havalanmamayı, hevese uymamayı buyurmaya imkân yok; ölümlerle savaşım da gazilik elde edilmez ya!

- Zekât verilmeyince bulut gelmez, yağmur yağmaz; zina yüzünden etrafa veba yayılır.

Şekil, mânâ, şekilcilik

- Bir kâğıda gamlı bir adam resmi yapsan, o resmin ne gamla bir alışverişi vardır ne neşeyle. Resmi gamlıdır; ama resmin gamdan haberi bile yoktur; resmi güler ama güldüğünden haberi yoktur. Gönle işleyen bu gam ve neşe de o gama, o neşeye karşı bir resimdir ancak. Şekilden mânâyı anlayasın diye güler bir halde resmedilmiştir; senin içindir bu. Resmin gamlı yapılması da gene bizim için; doğru yolu hatırlamamız için.

- A şekle tapan, niceye dek bir şekle tapıp duracaksın? Anlamsız canın şekilden kurtulmadı gitti. Adam şekille insan olsaydı Ahmed'le (s.a.s.) Ebu Cehil bir olurdu. Duvara yapılan adam resmi de adama benzer; bir bak da gör, şekil bakımından nesi eksik? Fakat o parlak şeklin canı yok; yürü de az bulunur inciyi ara.

Şükür

- Dalla yaprak, toprak hapisanesinden kurtulunca baş çıkarırlar, yele eş olurlar. Yapraklar tomurcukları yarıncı ta ağacın başına çıkarlar. Her meyve, her yaprak, ayrı ayrı tomurcuğunun diliyle Allah'a şükreder.

- Nimetlere erdin mi, Allah'a şükret.

- Ananın merhameti Allah'tandır; ama ona kulluk etmek de evlada hem farzdır, hem de yerinde bir iş.

- Nimetleriniz çoğaldı fakat şükürünüz nerde? Şükür bineği yatıp uyumuşsa dürtün uyandırın onu.

- Sana ayırt ediş duygusunu verene şükretmezsen kibleyi tanıma yaradılışını da yitirirsin.

Taklit, taklitçi, gerçek

- İlk önce gelen aksi, taklit bil; ardı ardına gelmeye başladı mı gerçek olur artık.
- Taklit, her iyiliğe afettir; taklit güçlü dağ bile görünse, gerçek bakımından bir saman çöpüdür.
- Bir devletten haber veren kişide, o devletin belirtisini görmezsen onun, haber verdiği devlette mukallit olduğuna hükmetmek gerekir.
- Mukallit, bir şeyi anlatırken yüzlerce delil getirir; fakat kıyasla söyler, görerek değil. Miske bulaşmıştır ama misk değildir, misk kokusu verir ama kendisi pis bir şeydir. Ey mürit, pisliğin misk olabilmesi için pis kişinin yıllarca o bahçede otlaması gerek. Eşek gibi arpa yememek gerek, ceylan gibi var da Hutun'de erguvan ye.

Tamah

- Gözün, aklın, kulağın arınmasını istiyorsan, tamah perdelerini yırt.

- Terazide mala tamah etmek olsaydı hâli doğru olarak anlatabilir miydi? Her peygamber, ümmetine, temiz bir yürekle: “Size getirdiğim haberlere karşılık bir ücret istemiyorum.” dedi.

- Gece olmasaydı halk; hırstan, tamahtan çırpınır çırpınır, yanar yakılırdı. Herkes bir hevese düşmüş, bir kâr elde etmek için bedenini yakmış yandırmıştır, derken halkı bir zamancağız hırstan kurtarmak üzere rahmet definesi gibi gece gelir çatar. A yolcu, sana bir iç sıkıntısı gelirse, bil ki bu senin hayrınadır; ateş gönüllü olup da acele etmeye kalkışma. Çünkü sen, genişlik çağında, gelirini harcıyorsun; harcamak için bir de sayılı gelir gerek. Dünyada boyuna yaz olsaydı, bağa, bahçeye boyuna güneşin harareti vursaydı, toprağın ot bitirme kabiliyetini kökünden yakardı; bir daha da o eskimiş şeyler tazelenmezdi. Ekşi suratlıdır karakış ama esirgeyicidir; güleç yüzlüdür ama yakıcıdır. Sana da darlık geldi mi o darlıkta ferahlığı gör; gençleş, sevin, yüzünü, alnını buruşturma.

Tedbir, temkin, tedbirsizlik

- Mamur yerde yaşayanların, buna alışanların tamahından kurtulsun diye defineleri yıkık yerlere gömerler. Kanadını yolamıyorsan yürü, yalnızlığı seç de kanatlarını şuna buna harcama.

- Ay oğul, atılan ok bir daha geri dönmez; suyu baştan kesmek gerek.

- Önce fareyi def et, sonra buğday topla! Ambarda hırsız bir fare yoksa kırk yıllık kulluk buğdayı nerde, hani?

- Kanadı çıkmamış kuş uçmaya kalkıştı mı yırtıcı kediye lokma olur.

- Peygamber dedi ki: “Aldanmaktan korkuyorsan, alacağı şeyi üç gün muhayyer olarak al. Çünkü yavaş davranmak, gerçekten de Rahman’dandır; tez canlılık lanetlenmiş şeytandandır.” A itiyatlı kişi, köpeğe bile bir lokma ekmek atsan, önce koklar sonra yer. O burnuyla koklar, bizse akılla... Evet, bir şeyi biz, her şeyi inceden inceye anlayan akılla koklarız. Bu yeryüzüyle gökler bile, Allah tarafından yavaş yavaş; tam altı günde yaratıldı. Bir şeye “ol” dedi mi olan, onu yaratan, bir anda yüzlerce yeryüzüyle gökyüzünü yaratabilirdi, buna gücü yeterdi de. Ulu Allah, insanı, azar azar, yavaş yavaş, kırk yılda tam adam haline koyuyor. Oysaki bir solukta, yokluktan elli kişiyi birden varlık âlemine uçurmaya gücü yeterdi.

• Allah, kurdun yediği koyuna der ki: Kurdun kopardığı tozu gördü de ne diye melemedi, seslenmedi, kurdun kopardığı tozu bilemedi? Bunca bilgisiyle ne diye otlamaya daldı?

• Ateşin gücü, içinde ırmak suyu olan tahta testinin dışına yeter ancak.

• Aslana sığınırsan kebabın eksik olmaz, a tilki, leşe doğru az koş.

• Anlatılması zor olan şeyleri anlatmaya, soruları cevaplandırmaya kalkışırsam susuzlara nasıl, ne vakit su verebilirim?

• Zulüm demiriyle sitem çakmaktaşını birbirine vurma çünkü bu ikisi erkekle kadın gibi çocuk meydana getirir.

Terbiye

- Taş tahtaya yazı yazacak kişi, durmadan, dinlenmeden, önce onu yıkar, siler; ondan sonra o harfleri yazar. Allah da gönlü kan haline getirir, ondan sonra da ona sırlar yazar.

- Vaktinde yoksula vur silleyi; o sille, boynunun vurulmasından kurtarır onu. Gerçekte yaralanan, kötü huydur; sopa kilime vurulmaz, toza vurulur. Yarayı deşmek gerek; deşeceğin yerde, üstüne merhem korsan, yarayı pekiştirmiş olursun.

- Yüz kere yola düşmeyi kuruyorsun; oysa tutuyor, bir başka yere çekiyor seni. Binici, binilmeye alışmamış, at üstündekini bilsin, anlasın diye her yana dizgin çevirir durur. Alışık, terbiyeli atsa, üstünde birisinin olduğunu bilir, bu yüzden de iyi gider. O, senin gönlünü yüzlerce sevdaya bağlamış, seni dileklerden, isteklerden geçirmiştir de sonra gönlünü kırıvermiştir.

Tevazu

- Canını siper et ey oğul, vazgeç kılıçtan. Kim başsız olursa odur padişahın başını kurtaran.

- Elinden geldikçe kul ol, padişah olma. Top gibi zahmetler çek, mihnetlere katlan, çevgan olma. Yoksa şu lûtfun, şu güzelliğin kalmadı mı seninle eş dost olanlar usanırlar senden.

- Bir düzen düz de en aşağı bir kul ol; kendini aşağı gör, o tarzda yürü; böyle yürürsen efendi olursun. A kart kurt, tilkiliğe kalkışıp da o yolla efendilik elde etmeyi hiç umma.

- Her meyvenin tohumu önce yeredir, ondan sonra yerden baş verir, yücelir. Nimetlerin temeli gökten yağdı, toprağın altına girdi de ondan sonra tertemiz cana gıda oldu.

- Yükünü başkasına yükleme, kendin yüklen; baş olmayı az iste, yoksulluk daha iyi.

- Baharlardan taş yeşerir mi hiç? Sen de toprak ol da senden renk renk güller bitsin. Yıllardır gönüller tırmalayan taş oldun, denemek için bir zamancağız da toprak kesil.

Tövbe

- Gönül evine bak; gamdan tozlandı mı süpürge olmak-sızın tövbeyle süpürülür, arınır.

- Gönlü, katılıkta taşın yüzüne dönmüş... Tövbe, oraya ekin ekmek için o taşı nasıl yarar?

- Gönlün gene o suçu çekerse bu, tövbenin kabul edilmediğine alamettir; kabul edilmiş tadı, o suçun tadının yerine geçmemiştir. “Kolay şeyleri kolaylaştırırız ona.” hükmü meydana çıkmamıştır: “Güç şeyleri kolaylaştırırız ona.” hükmü hâlâ yürürlüktedir.

- Ömür defterini kararttıysan önce yaptıklarına tövbe et. Ömrün geçtiyse, yıprandıysa, solduysa, kökü, bu soluktur; susuz kaldıysa tövbe suyuyla sula onu. Ömür köküne ab-ı hayat ver de yaşayış ağacın yeşersin. Bütün geçmişler, bununla iyileşir, güzelleşir; bıldıırki zehir, bununla şeker kesilir. Allah, kötülüklerini değiştirir de bütün o geçmişte yaptıkların iyilik olur, ibadet kesilir.

- Tövbeyi bozmaları yüzünden yüz binlerce kişi, iç yüzde çarpılmıştır da domuz olmuştur, eşeğe dönmüştür.

- Tövbe bineği, şaşılacak bir binektir; bir solukta aşâğılık dünyadan göğe sıçrayıverir.

- Tövbe etmek de elde değil; tövbe tadı, her sarhoşa meze olmaz ki!

- Zahmet geçti mi insanoğlunun pişmanlığı da yok olur gider; derken o tövbe, o pişmanlık, bir avuç toprağa bile değmez.

Tuzak

- Bir ereni, kötü nefisli birinin bulmasındansa o ereni, bir kurdun kapması daha iyidir. Kurt çok zalimdir ama hiç olmazsa düzeni yoktur.

- Bu dünyanın nimetleri de sınanmadan önce pek güzeldir, uzaktan pek hoş görünür. Uzaktan göze su görünür; gider, yaklaşırsan serap olduğunu anlarsın. Kokmuş bir koca karıdır ama pek dalkavuktur; cilvelerle kendisini yeni gelin gibi satar. Kendine gel de yüzündeki kırmızı boyaya kanma, onun zehirle karışık şerbetini tatmaya kalkışma. Sabret çünkü sabır, sıkıntının anahtarıdır.

- Bu dünyanın yemi meydandadır da tuzağı gizlidir; ama önce nimet veriş i hoş görünür sana.

- Dünya kazancında düzenlere başvurmak soğuk bir şeydir; fakat dünyadan vazgeçmek için düzenler kurmak da var, bu yerindedir. Düzen odur ki kurtulmak için zindanı deler; açılmış deliği kapatmaksa, soğuk bir düzendir. Bu dünya zindandır; biz de dünyadaki mahpuslarız, Gel zindanı da kendini de kurtar.

- Tavus kuşunun düşmanı ayaklarıdır. Nice padişah vardır ki onu gücü, kuvveti öldürmüştür.

- Ejderhanın gücü var, düzeni yok; fakat senin düzeninin üstünde de bir düzen var.

- Bulanık su, denize gitmeyi ister ama balçık, suyun ayağını tutmuştur, çeker de çeker.

Unutmak

- Yağma çağında, birisi gelip hırkasını almasın diye uyu-
maz insan, uyku tutmaz insanı. Hırka korkusuyla bile uyku
kaçarsa, can korkusuyla unutma uykusu nasıl gelir? “Unutup
işlediklerimizden dolayı suçlu sayma bizi.” ayeti buna tanık
çünkü bir bakıma unutmak da suç. Çünkü unutan, onu bütün
deyimiyle ululamamıştır; yoksa savaşta nasıl uykuya dalar in-
san? Unutmak, çaresiz gelir çatar ama insanın da unutmamak
için sebeplere sarılması elindedir.

Vahiy

• Çirkini, güzeli akılla ayırt edin; karadan, aktan söz eden gözle değil! Göz, sidik birikintisinde biten yeşilliğe de aldanır; ama akıl ona der ki: Bir de bizim mihengimize vur onu. Dileği gören göz, kuşa afettir; tuzağı gören gözse kuşu kurtarır ama bir başka tuzak da var ki akıl, onu anlayamaz, göremez... İşte gizli şeyi gören vahiy, o yüzden bu yana koştu geldi.

• Gıdası, bal arısı gibi vahiy olan kişinin evi, nasıl olur da balla dolmaz?

• Her gönül, gizli vahiy duysaydı dünyada harfle ses olur muydu hiç?

• Allah vahiy olan, vahiyle söylenen söz, toz koparmaz, tozu yatıştırır.

• Vahye dayanmayan söz, havadan söylenmiş bir sözdür; topraktan tozan toz gibi havaya ağar, dağılır gider. Bu söz, yanlış görünüyorsa “Ve’n-necm” suresinin evvelinden birkaç satır oku; Muhammed (s.a.s.), hevesine uyup söz söylemez: “Onun sözü, kendisine vahiy yoluyla gelen sözdür.”

• Bu yıldız bilgisi, bu hekimlik, peygamberlerin vahiyle-ridir; onlar kılavuz olmasalardı akılla duygu, nerden bunlara yol bulacaktı? Bütün sanatlar, iyice bil ki vahiyden meydana gelmiştir; önce böyledir, sonra akıl bir şeyler katar ona.

Varlık, yokluk, yok olmak, kendinden geçmek

- Âşıkların eriyişi, gelişmektir; onlar, ay gibi erimekle ta-zeleşirler, güzel bir yüz elde ederler.

- Özü temiz kişi, varlığından tümünden kurtulmadıkça bo-yuna tehlikededir.

- Ölü ol da hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyi meydana getiren Allah, şu ölüden bir diri çıkarırsın. Kış olursan baharın neler çıkardığını görürsün; gece kesilirsün gündüzün, geceden nasıl meydana geldiğini seyrederdin.

- Peygamber (s.a.s.) “İnanan, uda benzer; içi boş olunca feryada gelir.” demiştir. İçi dolu oldu mu çalgıcı, onu elinden atar... Sakın dolu olma; onun elinden gelen zarar bile hoştur. İçin boş ol da iki parmağının arasında hoş bir hale gel; çünkü mekân âlemi, mekânsızlık âleminin şarabından sarhoştur.

- Hızır, o gemiyi, kötü kişilerin elinden kurtarmak için del-di. Değil mi ki kırılıp dökülen kurtuluyor, sen de kırıl, dökül; selamet yokluktadır, yokluğa yürü. Madende birkaç geçer akçesi olan dağ, kazma, yaralarıyla paramparça olur. Kılıç, boynu olanın boynunu keser; fakat yerlere döşenmiş gölge hiç yaranmaz.

- Bütün dünya, yokluktan korktuğundan yolunu sapıt-mıştır; oysaki yokluk, sığınılacak yerdir.

- Sen onu istedikçe o seni istemez; ama öldün mü, iste-diğin, seni ister. Diri oldukça ölü yıkayıcı yıkar mı seni? Sen istedikçe istediğin, arar mı seni? Bu konuda akıl yol görebil-

seydi, Fahr-i Razi, din sırlarını bilirdi. Fakat tatmayan anlamaz demişler onun için de onun aklı, onun hayallere kapılışı, şaşkınlığını artırdı ancak. Bu ben, düşünceyle nasıl açığa çıkar? O ben, yokluktan sonra açılır, meydana çıkar.

- Allah sanatının madeni, mahzeni, yokluktan başka bir yerde görünmez.

- Varlığımızda binlerce kurt, binlerce domuz; temiz, pis; güzel, çirkin binlerce huy var.

- Keşke varlığın bir dili olsaydı da var olanların perdelelerini kaldırsaydı. Ey varlık soluğu, ona dair ne söylersen, bil ki üstüne bir perde daha gerdin onun.

- Sende, senden başka bir sen gizli; gerçek varlığını görebilen kişiye kul köle olayım ben.

- Üveys, O'nun varlığından yok olmuştu da yer ehliyen gök ehli olmuştu, yücelere ağmıştı.

- Yoksulların, muhtaçların seslerini duy da düzeninin sesi kulağına gelmesin. Yoksullar tamahkâr olurlar, çirkindir huyları; fakat gene de gönül sahibini o oburların içinde ara. İnci de denizin dibinde, taşlarla beraberdir, övünç de ayıpların arasındadır.

- İnsan, varlığından, benliğinden geçip yok olmasaydı, dilediğini yapmaktan bir tat da alamazdı. Dünyada yenecek, içilecek şeylerin tadı, tat alıfta yok olmanın parça buçuğudur.

- Miraç edenlerin safında durursan yokluk, bir burak gibi seni alır, yücelere ağdırır. Yokluk kır atı, ne de güzel bir buraktır! Yok oldunsa seni varlık durağına ağdırır.

- Ağzı kapalı testi, uçsuz bucaksız denizin üstünde hava dolu bir gönülle yüzer gider. İçte yoksulluk havası oldu mu insan, dünya denizinin üstünde eğleşir.

- Sen de bir iki günceğiz yoksulluğu dene de yoksulluktaki iki kat zenginliği gör. Yoksulluğa dayan, bu bezginliği bırak; çünkü ululuk sahibi Allah'ın yüceliği yoksulluktur.

- Her sanat sahibi, sanatını göstermek için yokluğu arar. Mimar, yapılmamış bir yer, yıkılmış, tavanları çökmüş bir yurt arar.

Yemek, az yemek, açlık

- Dünyanın yağlı ballı şeylerini yemenin tehlikesi; onların, Allah yemeğine engel oluşlarıdır. Nitekim: “Açlık, Allah yemeğidir. Allah, gerçeklerin bedenlerini onunla diriltir.” buyurulmuştur.

- Tez yememek, yavaş yavaş, sindire sindire yemek, daha iyidir; böyle yenen yemek, boğazda durmaz, mideye oturmaz, iyice siner.

- Azıcık olsun, uykuyu, yemeği, içmeyi bırak da O'nunla buluşacağın çağ için bir armağan al, götür. Geceleri az uyanlardan, seher çağları, suçlarının bağışlanmasını isteyenlerden ol da sonra ışıklar gören duygular bağışlasınlar. Ana rahmindeki çocuk gibi azıcık oyna, kımılda da sana ışıkları gören duygular versinler. Ana rahmine benzeyen dünyadan dışarıya çıkarsan, yeryüzünden, geniş bir alana çıkmış olursun.

- Mânâ kapısını çalarsan, sana açarlar. Düşünce kanadını çarp da seni, bir doğan haline getirsinler. Düşünce kanadı topraklara bulandı, ağırlaştı. Çünkü toprak yiyorsun sen; toprak, sence ekmeğe dönmüş. Acıkınca köpek oluyorsun; kızgın, geçimsiz, kötü damarlı kesiliyorsun. Fakat doyunca da bir leş kesiliyorsun; duvar gibi hiçbir şeyden haberi olmayan, ayağı bulunmayan biri olup gidiyorsun... Köpek doydu mu azgınladır; güzelim ava nasıl seğirtir?

- Açlık olmasa bile mide dolgunluğundan, mide ekşimesinden sonra sende yüzlerce hastalık baş gösterir. Açlık zah-

meti, hem güzellik, hem hafiflik, hem de tesir bakımından o hastalıklardan yeğdir. Açlık zahmeti, öbür zahmetlerden daha temizdir; hele bir de açlıkta yüzlerce fayda vardır, yüzlerce hüner. Kendine gel, açlık ilaçların padişahıdır; açlığı canla gönülle benimse, onu hor görme. Bütün hastalıklar, açlıkla iyileşir; bütün güzel yemekler, aç olmadıkça hoşla gitmez.

- Açlık, güçlü kuvvetli aslanlara dönsünler diye Allah haslarına verilmiştir. Açlığı her aşağılık yoksula vermezler. Ot az değil ya, adamın önüne yığıverirler. Ye derler, buna layıksın sen; su kuşu değilsin, ekmekle beslenen kuşsun sen!

- A karnına düşkün, böylece yücel; gerçekten de yol, o gıdayı değiştirmektir. Ey yemeye, içmeye rehin olup hapse düşen, süttten kesilmeye dayanırsan, yakında kurtulursun.

- Perhiz ilaçların başıdır; kaşınmak uyuzluğu artırır. Perhiz gerçekten de ilacın temelidir; perhiz et de canındaki kuvveti seyret.

- Mideden vazgeç, gönle doğru yürü de Allah'tan, perdesiz selam gelsin sana. Kendine çeki düzen ver de bir iki adım at, yürü de sonra aşk, kulağını tutsun gel desin sana.

Yol, yolculuk

- Gönüllere girmek için kendine yol yap; yabancıları, başka şeyleri düşünmeyi uzaklaştır kendinden.

- Her peygamberin, her erenin bir yolu yordamı vardır; fakat değil mi ki Allah'a götürmede, hepsi de birdir.

- Sevgiliyi o kadar arayayım ki sonunda aramamak gerektiğini anlayayım. Zamanenin çevresinde dönüp dolaşmadıkça o bilgelik, o beraberlik, kulağıma girer mi benim? Uzun yolculuklarda bulunmadıkça nasıl oluyor da o bilgeliğin, o beraberliğin sırrını anlayabilirim? Allah: "O sizinle beraberdir." dedi; ama bu beraberlik, gönül kulağına aksetsin, o beraberliği kendisinden uzaklaştırmasın diye de gönlü mühürledi. İnsan yolculuklar ettikten, uzun yollar aştıktan sonra gönüldeki o mührü açtı. Apaydın hesaptaki iki yanlış kural gibi hani; o da bu birliği, bu beraberliği iki yanlıştan sonra açık, aydın bir hale kor da anlar. Anladıktan sonra da bu beraberliği bilseydim arar mıydın hiç, der. Fakat onu biliş, onu anlayış, yolculuğa bağlıdır; o bilgi, düşüncenin keskinliğiyle elde edilemez.

Zaman, zamanın vefasızlığı

- Ey kardeş, sîfi, vaktin oğludur; yarın demek, yol şartından değil.
- Kurt çağı; Yusuf kuyunun dibinde... Kıptilerin nöbeti, Firavun padişah şimdi.
- Ahir zamanın akıllı namussuzları, kendilerini, önce gelenlerden üstün görürler. Düzenler öğrenmişlerdir de ciğerler yakmışlar; ne işler ne düzenler bellemişler. Asıl kâr iksiri olan sabrı, bağışlamayı, cömertliği yele vermişler.

Zenginlik

- Kâr elde etmek, faydalanmak ümidi olmaksızın veren, ancak Allah'tır, Allah'tır, Allah... yahut da Hakk'ın velisidir çünkü o da Allah huyuyla huylanmış, ışık kesilmiştir, tamamıyla parıltı olmuştur. Zengin olan, ancak odur, ondan başka herkes yoksuldur; bir yoksul karşılığını ummadan, görmeden bir şey vermek ister, al bunu, der mi? Çocuk bile, elmayı görmedikçe kokmuş soğanı elden bırakmaz.

- Altın bakımından, çok yoksul birisiyim; fakat baş bakımından zenginim; başım kesilse yerine yüz binlerce baş belirir bende. İki ayakla aşk yolunda koşulamaz; bir başla aşk oyununa girilemez. Herkesin iki ayağı, bir başı vardır; binlerce ayağı, binlerce başı olan beden pek az bulunur.

bu tıklamaların kaynağı

www.kitapkaynagi.com

"kitaba ulaşmanın en hızlı yolu"